

PRINCIPII ALE RĂZBOIULUI ȘI LUPTEI ARMATE

- REALITĂȚI ȘI TENDINȚE -

General de brigadă (r) dr. Gheorghe Văduva

București, 2003

CUPRINS

Argument	3
Capitolul 1 Fizionomia principiilor războiului și luptei armate	4
1.1. Legi și principii ale războiului. Imperative ale războiului	4
1.2. Forțe și mijloace.....	17
1.3. Acțiuni	19
1.4. Principii ale luptei armate	21
1.5. Principii ale acțiunilor „altele decât războiul“	23
Capitolul 2 Determinări ale războiului și luptei armate	25
2.1. Determinări ale războiului.....	25
2.1.1. Determinări economice	25
2.1.2. Determinări politice	26
2.1.3. Determinări culturale și civilizaționale	27
2.1.4. Determinări sociale.....	30
2.1.5. Determinări tehnologice	31
2.2. Determinări ale luptei armate.....	36
Capitolul 3 Principii ale războiului viitorului	37
3.1. Concepte, ipoteze, teorii.....	37
3.2. Strategia unei noi revoluții.....	40
3.3. Tipologia războaielor viitorului.....	51
3.4. Realități și tendințe. Repere strategice ale unui război continuu	52
3.4.1. De la strategia „decapitării“ la strategia pașilor mărunți.....	53
3.4.2. Folosirea tancurilor în războiul din Golf din martie-aprilie 2003.....	56
3.4.3. Războiul bazat pe rețea	60
3.4.3.1. Conceptul de Război bazat pe Rețea (RBR)	60
3.4.3.2. Principii ale realizării RBR în forțele armate ale SUA.	61
3.4.3.3. Tehnologiile high tech și principii ale aplicării RBR în Armata României.....	63
3.4.4. Alte forme posibile ale războiului viitorului	74
Capitolul 4 Principii ale acțiunilor post-război, post conflict	78
4.1. Conceptul post-război, post-conflict	78
4.2. Principii ale acțiunilor post-război și post-conflict	81
Concluzii și propuneri	85
În loc de încheiere	88
Bibliografie	89

ARGUMENT

Legile și principiile războiului și ale luptei armate sunt, deopotrivă, repere importante în investigarea și înțelegerea acestui fenomen și, componente ale structurii de rezistență în alternanța război-pace, în continuum-ul acțiune reacție a societății omenești în situații-limită în toate epocile. Ele sunt constantele și consonantele acestui fenomen, îi dau consistență și durată, continuitate și forță, întrucât pun temelia oricărei acțiuni, ajută la organizarea, planificarea acțiunilor, la stabilirea și eșalonarea corespunzătoare a priorităților. Legile războiului și ale luptei armate rămân neschimbate, întrucât ele reflectă o realitate a naturii umane – a naturii, în general –, care este confruntarea. Natura este o sinteză a confruntărilor naturale. Societatea este o sinteză a confruntărilor sociale. Dinamica socială este mișcare, iar mișcarea își are cauza și izvorul în confruntare. Mișcarea rezultă din confruntare și generează confruntare și generează progresul, acesta fiind un rezultat al negărilor succesive și afirmărilor succesive.

Principiile războiului și cele ale luptei armate materializează aceste legi, sunt direcții de organizare și desfășurare a acțiunii militare, funcții și efecte ale gândirii proiective, ale capacității de a organiza o acțiune în viitor. Ele nu sunt imuabile, chiar dacă au durată, perenitate și stabilitate. Principiile războiului se situează undeva, pe falia dintre politic și militar, dintre decizia politică și strategia punerii ei în aplicare și se modelează după exigențe și realități. Legile sunt date o dată pentru totdeauna. Principiile sunt flexibile, perfectibile. Ele se situează la granița dintre obiectiv și subiectiv, dintre teorie și practică, sun, deci, elemente de substanță ale artei militare.

Există cel puțin două modalități de investigare și cunoaștere a componentei principale a artei militare, a războiului. Una dintre ele este analitică și constă în decelarea și investigarea principiilor care au guvernat pregătirea și ducerea diferitelor războaie, de-a lungul timpurilor. Cealaltă constă în înțelegerea structurii acțiunii militare, a teoriei și practicii militare, a științei principiilor care se distribuie într-un continuum strategie-artă operativă-tactică. Cele două modalități sunt complementare și interdependente. Numai împreună pot duce la cunoașterea filosofiei războiului, la configurarea și proiectarea dinamicii principiilor războiului și luptei armate.

Noile tehnologii, noile considerații asupra războiului nu exclud existența și acțiunea legilor și principiilor războiului și luptei armate, ci, dimpotrivă, cer o mai temeinică aplecare asupra lor, întrucât nimic pe lumea aceasta nu se poate face, în societatea omenească, fără un proiect. Iar proiect înseamnă cunoaștere, aplicare creatoare a legilor și principiilor, viziune clară asupra configurațiilor viitoare.

Această lucrare se înscrie în conceptul reflecției strategice, este rezultatul unui efort de investigare a filosofiei războaielor trecute și prezente, de analiză și sinteză a numeroase bătălii, opțiuni și decizii strategice, își propune să sublinieze rolul și rostul legilor și principiilor în arta militară a tuturor timpurilor, întrucât nimic nu este întâmplător în arta războiului, să realizeze unele proiecții și să emită unele ipoteze în ceea ce privește arta militară a viitorului.

CAPITOLUL I

FIZIONOMIA PRINCIPIILOR RĂZBOIULUI ȘI LUPTEI ARMATE

1.1. Legi și principii ale războiului. Imperative ale războiului

Care sunt legile și principiile războiului? Dar cele ale luptei armate? Cum au evoluat ele? Mai sunt oare de actualitate principiile clausewitziene ale războiului? Este vorba de o tendință de revoluționare a acestor principii sau este doar un alt mod de aplicare a lor? Cum au fost aplicate aceste principii în războaiele desfășurate după cea de a doua conflagrație mondială? Dar după Războiul Rece? Ce opinii există în acest sens?

Despre legile sau legitățile războiului se vorbește, în general puțin. Pentru că războiul este un fenomen social-politic, un mijloc al politicii și se supune, deci, legilor societății, ale politicii. Totuși, există și legi obiective ale războiului, care configurează acest fenomen, această realitate, care-i dau coerență și legitimitate. Acestea sunt:

1. Legea concordanței dintre scopul politic, forțe, mijloace, resurse și obiective;
2. Legea integralității, adică a unității și complementarității acțiunilor;
3. Legea dependenței războiului de potențial;
4. Legea incompatibilității voințelor, care duce totdeauna la conflict;
5. Legea flexibilității și interdependențelor active.

Dacă primele patru legi sunt, în general, foarte clare pentru toată lumea, legea flexibilității și a interdependențelor active ni se pare a fi deosebit de interesantă. Ea determină și explică, în mare măsură, complexitatea războiului, flexibilitatea și intercondiționarea doctrinelor, numeroasele lui meandre, fațete și forme de exprimare – de la cele informaționale la cele economice, de la cele ale amenințării cu forța la mijloacele războiului mediatic și psihologic, de la descurajare la agresiune, de la embargo la gherilă și, în final, la lupta armată propriu-zisă –, ușurința cu care se trece de la o formă la alta, diversitatea opiniilor și atitudinilor, intensitatea extrem de ridicată a tensiunilor, frecvența mare a blocajelor strategice, complexitatea teoriei și științei războiului și marea diversitate a practicilor acestuia. Principiile sunt etaloane, sunt repere importante ale acțiunii, inclusiv ale acțiunii militare, ale pregătirii și desfășurării oricărei acțiuni, în virtutea și în sensul legilor enunțate mai sus. În același timp, ele sunt jaloane pentru decidentul politic, structuri de rezistență, limite specifice pe care trebuie să le respecte sau de care trebuie să țină seama o astfel de decizie. Ele nu pot fi ignorate. Alternativa la principii este hazardul. Războiul hazardului este războiul al iraționalului, al dezastrului. Un astfel de război nu a existat niciodată și, probabil, nu va exista vreodată. „Principiile războiului reprezintă elementele și tezele fundamentale prin care se concretizează legitățile războiului, normele directe și ideile izvorâte din acestea, cerințele și condițiile organizării și desfășurării acțiunilor de natură diferită de război. Ele stau la baza războiului, determină desfășurarea și deznodământul acestuia.”¹

Războiul este, cum bine se știe, o continuare a politicii prin alte mijloace (politice, economice, culturale, informaționale, diplomatice, morale, tehnice, științifice și militare) și are cel puțin trei dimensiuni: continuitatea; asimetria și violența.

Confruntarea continuă (războiul continuu) este, în fapt, ultima expresie a fazei competiționale – faza ireconciliantă – din toate domeniile și prin toate mijloacele (economice, politice, informaționale, sociale, militare etc.). Se pare că o astfel de fază nu este accidentală, nu este benevolă sau voluntară, ci face parte din întreg, din sistem. Războiul nu este doar o confruntare armată, o luptă armată; el este o angajare complexă, într-o confruntare complexă,

¹ Col.dr. Constantin Onișor, TEORIA STRATEGIEI MILITARE, Editura AISM, 1999, p. 182.

al cărei ultim aspect este confruntarea armată, adică lupta armată. Războiul continuu presupune:

- o dimensiune politică: existența unor politici și ideologii opuse (care trec prin fazele de deosebire, opoziție și conflict), rezultate din marea diversitate a intereselor;
- o dimensiune voluntară: voința de a pregăti, susține și desfășura un război sau voința de a-l preveni și eluda;
- o dimensiune politică operațională: fixarea unui scop politic general al războiului și a unor obiective parțiale, de regulă, alternative;
- o dimensiune ce ține de potențial: existența unui potențial necesar și suficient pentru susținerea și proliferarea stării de confruntare;
- o dimensiune valorică: existența unor reguli, obiceiuri și tradiții, a unei experiențe anterioare și a unui sistem de valori care să constituie o bază de plecare în conceperea, justificarea, pregătirea și desfășurarea războiului continuu;
- o dimensiune diplomatică: abilitatea și capacitatea de a crea, întreține și dezvolta, prin mijloace diplomatice, un mediu favorabil războiului, sau care să permită prevenția politică, diplomatică sau militară;
- o dimensiune strategică: necesitatea unor acțiuni complexe, pregătite din timp, conform unei doctrine politice (elaborată în cadrul mai larg al unei competiții în permanență alimentată, susținută, actualizată, diversificată, activată și reactivată mereu), care să ducă la dominarea adversarului;
- o dimensiune strategică operațională: cucerirea și menținerea inițiativei politice și strategice.

Există unele opinii² potrivit cărora principiile războiului nu sunt aceleași cu ale luptei armate, întrucât războiul este un fenomen mult mai complex, iar lupta armată este doar un procedeu, o modalitate de acțiune, de desfășurare a războiului, chiar o etapă a acestuia. Totuși, în aproape întreaga literatură de specialitate, deși nu se neagă în nici un fel caracterul complex al războiului, determinarea lui esențialmente politică, el este, de cele mai multe ori, redus la lupta armată. Sau, în orice caz, lupta armată este considerată a fi esența războiului. De unde și un anume semn de egalitate sau de identitate între principiile războiului și cele ale luptei armate.

Noi considerăm că, între principiile după care se concepe, se pregătește și se duce sau se previne³ și se descurajează războiul, se situează și următoarele:

1. principiul permanenței;
2. principiul capacității;
3. principiul cauzalității;
4. principiul unității;
5. principiul conducerii unitare;
6. principiul integralității;
7. principiul concentrării;
8. principiul flexibilității;
9. principiul adaptabilității;
10. principiul prevenției;
11. principiul descurajării;
12. principiul sustenabilității;
13. principiul moralității;

² Col. dr. Constantin Onișor, *Ibidem*, pp. 182 – 183.

³ Este vorba, desigur, nu de prevenirea războiului ca fenomen social și politic complex, amplu determinat (un astfel de război este continuu, el nu poate fi prevenit), ci doar de prevenirea anumitor etape sau forme ale războiului (de regulă, violente, consumatoare de resurse umane și cu costuri materiale imense).

14. principiul valorii.

Aceste principii, oricât de clare și de lapidare ar părea, sunt, în general, transparente la semnificație, au implicații și determinări multiple, în calitatea lor de modalități, sensuri și linii directoare de construcție în cadrul fenomenului *război*.

Principiul permanenței relevă faptul că războiul a fost, este și va fi un însoțitor și un produs al societății umane. Războiul, sub o formă sau alta, a existat dintotdeauna și va exista totdeauna. S-a spus, de multe ori, că războiul este doar un flagel, un accident în societatea omenească, o crimă împotriva acesteia. După fiecare război, omenirea a spus că va fi ultimul, dar, chiar înainte ca el să se fi încheiat, au apărut germenii următorului. Istoria dovedește că nu războiul este un accident, ci pacea este un răgaz, o *pauză de respirație*, de odihnă și de refacere, între două mari confruntări. Omenirea și-a făcut iluzia că poate controla războiul. Recent, teoria haosului demonstrează că un astfel de fenomen nu poate fi controlat, ci doar studiat, analizat, înțeles și prevenit sau folosit în modul cel mai rațional cu putință.

Principiul capacității este un principiu de potențial. El înseamnă o anumită structură de potențial (politic, economic, financiar, demografic, social, moral, cultural, informațional și militar) care să permită o pregătire temeinică, o desfășurare rapidă și eficientă a tuturor forțelor și mijloacelor și o derulare corespunzătoare a acțiunilor. Fără o astfel de capacitate, războiul (fazele violente, exclusive) nu are sens. Războiul, în sens clasic, este o confruntare declarată sau declanșată și acceptată, respinsă sau impusă. Există etape ale războiului continuu care pot fi refuzate, prevenite, eludate sau reprimite și etape care se constituie într-un fel de fluid, de purtător continuu, necondiționat și, în același timp, de generator de confruntare, care nu pot fi nici omise, nici delimitate, întrucât ele pun în operă o legitate – cea a contradicției, a dialecticii. Mereu se vor ivi interese și interese contradictorii sau opuse și, din această dialectică a intereselor se vor naște politici care le vor materializa prin toate mijloacele.

Principiul cauzalității este un principiu politic. Cauzele unui război sunt totdeauna multiple și complexe, chiar dacă pretextele sunt, uneori, simpliste și banale. Cauzalitatea războiului ține de esența războiului, iar esența războiului se află în modul în care voința politică exprimă și impune interesul. Așadar, cauzele războaielor se află în diferendele politice, iar acestea, de cele mai multe ori, au determinări economice.

Principiul unității constă în calitatea și capacitatea decidentului politic de a realiza o unitate a tuturor factorilor și potențialurilor care determină și condiționează războiul. Numai o națiune unită, cu un potențial demografic, economic, social, cultural, moral și militar remarcabil poate miza pe reușită într-un război. De altfel, o entitate economico-socială și politică n-ar recurge niciodată, în mod voluntar, la război, dacă nu ar considera că războiul este ultima soluție sau, în cazul în care are inițiativa strategică, soluția cea mai eficientă și cea mai sigură de impunerea voinței asupra adversarului și obținere, prin forță, a ceea ce nu s-a reușit sau nu s-a dorit să se reușească prin tratative. Efectul cel mai important al *unității de acțiune* este asigurarea condițiilor necesare pentru *conducerea unitară*.

Principiul conducerii unitare este foarte important în orice tip de război, oricând și oriunde.

Principiul integralității devine esențial în societatea modernă. El se manifestă nu numai în război, ci în întregul ansamblu al vieții economic-sociale. El începe cu integralitatea informațională și se continuă cu cea economică și culturală. Societatea politică se fundamentează pe acest spațiu integral deschis, pe acest sistem integral deschis, este o componentă decizională importantă a lui, perfect integrată în el și, de aceea, toate deciziile pe care le ia trebuie să reflecte, să exprime, să servească și să consolideze această caracteristică fundamentală. Războiul viitorului – adică războiul societății de tip informațional – este un război complex și, în același timp, unitar, care tinde spre integralitate. El se manifestă, în primul rând, prin angajarea întregii societăți, prin participarea societății, într-o manieră integrală, la efortul de război, indiferent care ar fi forma sau formele de desfășurare a

acestui. Noul tip de război – războiul integral sau războiul continuu – este modelat de un sistem de strategii integrale, în care componentele politice, economice, sociale, culturale, morale, informaționale și militare ale strategiei (politice, economice, informaționale, culturale și militare) se interconstrâng reciproc, se integrează adică în același sistem.

Principiul concentrării se referă la capacitatea societății de a concentra informația, forțele, mijloacele și resursele la momentul oportun și în spațiul voit, pentru realizarea scopurilor și obiectivelor războiului. Acest principiu nu acționează în mod izolat, ci în strânsă coeziune cu toate celelalte principii, fiind nemijlocit legat de cel al *integralității* și, mai ales, de cel al *flexibilității*, cu care se află în permanență într-o relație de complementaritate.

Principiul flexibilității se definește pe disponibilitatea societății de a opta pentru varianta cea mai avantajoasă, de a trece cu ușurință de la o acțiune la altă acțiune, de realiza scopurile și obiectivele războiului nu prin acțiuni limitate și rigide, ci prin complexe de acțiuni – politice, diplomatice, economice, informaționale, militare etc. –, în funcție de condițiile concrete.

Principiul adaptabilității este strâns legat de cel al flexibilității. Nu există adaptabilitate fără flexibilitate. Aceste două principii sunt, pe de o parte, rezultante ale integralității sociale, economice, informaționale și militare și, pe de altă parte, un factor al mobilității societății, definită pe capacitatea societății, a entității respective (stat, alianță, uniune de state etc.) de a evolua, într-un sistem dinamic complex, în sensul pe care-l configurează o legitate socială și universală. Principiul flexibilității și cel al adaptabilității, deși nu sunt noi, se reconfigurează într-o manieră nouă, datorită, în primul rând, globalizării informației și economiei și, în aceeași măsură, accentuării decalajelor economice, tehnologice și informaționale și recrudescenței vulnerabilităților și amenințărilor asimetrice. Principiul adaptabilității, împreună cu cel al flexibilității și cu cel al integralității, modelează războiul continuu.

Principiul prevenției are mai multe forme de exprimare și de materializare și se concretizează în:

- recurgerea la modalități non-violente politice, diplomatice și de altă natură pentru rezolvarea diferendului;
- folosirea presiunilor politice, economice și militare;
- embargo-ul, boicotul și blocada;
- îndiguirea (politică, diplomatică, economică și militară);
- amenințarea cu folosirea forței;
- acțiunea militară demonstrativă;
- lovitura preventivă.

Principiul descurajării își are originea în antichitate. Aproape întreaga scriere a lui Sun Tzî privind *Arta războiului* se referă la folosirea unor modalități care să descurajeze confruntarea propriu-zisă și să asigure realizarea scopurilor și obiectivelor războiului fără angajare militară. Întregul Ev Mediu se bazează pe stratageme și strategii și politici disuasive. O dată cu apariția armelor de distrugere în masă, a tehnologiilor înalte și a tehnologiei informației, se pare că filosofia războiului începe să fie dominată de acest principiu. De aici nu rezultă că factorii de descurajare sunt atât de importanți încât războiul devine, practic, imposibil, așa cum s-a spus de nenumărate ori, ci doar faptul că, în noile condiții, unele forme de desfășurare a războiului reculează, în timp ce altele proliferază. Între cele care proliferază se situează: războiul de joasă intensitate, războiul psihologic și cel informațional, războiul mediatic, terorismul, războiul împotriva terorismului, care este o formă a războiului continuu și războiul bazat pe rețea.

Principiul sustenabilității acționează din momentul în care s-a pus acut problema completării și înlocuirii efectivelor angajate în teatru și asigurării, timp îndelungat, a resurselor necesare confruntării. A devenit foarte clar că un război presupune consumuri foarte mari și, deci, capacitatea de a fi susținut din toate punctele de vedere și toate palierele:

politice, diplomatice, financiare, economice, *high tech*, *IT*. Având în vedere acest principiu, se pare că țările capabile să susțină singure, individual, un război sunt din ce în ce mai puține.

Principiul moralității a fost, în toate timpurile, și a rămas, pentru toate timpurile prezente și, probabil, viitoare, unul dintre cele mai importante principii ale războiului. Numai că *moralitatea războiului* nu a avut, nu are și, posibil, nu va avea nici în viitor pretutindeni aceeași semnificație. În timp ce, pentru unii, anumite forme ale acțiunilor reprezintă acte de eroism, pentru alții pot fi considerate crime. Fără aceste reprezentări – care reflectă nu numai meandre ale voinței politice, ci și realități indubitabile –, războiul nu și-ar mai avea suportul său moral și psihologic. Unele organizații palestiniene, spre exemplu, consideră atacurile sinucigașe împotriva israelienilor fapte de eroism, absolut necesare în situații-limită pentru apărarea ființei naționale. Însă, israelienii și lumea civilizată consideră aceste atacuri ca abominabile acte de terorism și chiar crime împotriva umanității. Moralitatea, ca și imoralitatea războaielor, va îmbrăca, totdeauna, întregul spectru de valori între *da* și *nu*, între *bine* și *rău*, între *eroism* și *crimă*.

Principiul valorii se constituie într-un suport și, în același timp, într-un cadru pentru toate celelalte principii. Sistemul de valori reprezintă acumulări îndelungate, confirmate de timp și de acțiuni, și arată treapta de civilizație pe care se află societatea respectivă. Între sistemul de valori și filosofia războiului există legături mediate. Valorile nu justifică și nu susțin războiul. Pe suportul lor se configurează însă sensul evoluției sociale, se construiesc interesele și politicile care le exprimă și le impun. *Nolens, volens*, valorile reprezintă, totuși, coordonate sau limite ale războiului. Ieșirea din spațiul lor, mai exact, din spiritul lor poate să ducă la grave perturbații de tipul celor produse națiunii germane în timpul și în urma celui de al doilea război mondial. Deși, cel de al doilea război mondial nu poate fi încă judecat în mod obiectiv, este clar (cel puțin, până în acest moment al cunoașterii) că nu din filosofia clasică germană sau din *sturm und drang* a apărut politica nazistă. Hitler nu este un produs al marii culturi germane, ci unul de la periferia acesteia, mai exact, unul dintre efectele secundare ale acesteia. Totuși, fără un sistem de valori precum cele germane, fără calitățile și capacitățile excepționale ale acestei națiuni, fără spiritul german, fără un sistem de principii bine conturat și aplicat cu rigoare, nu ar fi fost posibilă o asemenea mobilizare a forțelor care să permită pregătirea și declanșarea celui de al doilea război mondial și chiar cucerirea și menținerea, în primii ani, a inițiativei strategice. Este însă foarte clar că marea cultură germană, asociată cu cea franceză, formează astăzi un nucleu european extrem de puternic al unui sistem de valori de care de care trebuie să se țină seama, atât în configurarea războiului viitorului, cât și în construcția unității continentului.

Statele Unite ale Americii aduc noi elemente în ceea ce privește războiul. Acest lucru este impus de trecerea de la societatea de tip industrial și post-industrial la societatea de tip informațional și de rolul deosebit al SUA în această etapă a globalizării. Americanii au dezvoltat câteva concepte remarcabile, atât în ceea ce privește analiza și configurarea războiului (războiul de joasă intensitate, de intensitate medie și de mare intensitate, războiul regional, războiul continuu, războiul bazat pe rețea), cât și în ceea ce privește principiile de pregătire și desfășurare a acestuia (principiul *high tech*, principiul *IT*, principiul acțiunii rapide, principiul rețelei), care, practic, au revoluționat sau sunt pe cale de a revoluționa arta militară.

Între principiile și imperativele războiului se stabilesc raporturi de corespondență, de condiționare, în sensul că imperativele nu pot depăși sfera principiilor (ele se fundamentează, de altfel, pe aceste principii, iar principiile se aplică tocmai în scopul realizării imperativelor războiului). Aceste imperitive generale sunt:

- impunerea voinței politice asupra inamicului;
- descurajarea acțiunilor adverse;
- cucerirea și menținerea inițiativei strategice;
- dominarea teatrului sau teatrelor de operații;

- nimicirea forțelor armate inamice sau punerea lor în imposibilitatea de a acționa eficient;
- impunerea păcii;
- obținerea avantajelor (politice, economice, geografice, strategice etc.) propuse.

Adesea, imperatiuele domină principiile, în sensul că un război trebuie să rezolve o situație de criză, să deblocheze adică o situație strategică. Odiuioară, războiul – în forma acțiunii armate – era la îndemână. În epoca modernă, el devine din ce în ce mai mult un instrument extrem de delicat și de riscant al politicii – îndeosebi al politicii de forță –, care se manifestă mai ales sub formele neclasice, neconvenționale (informaționale, psihologice, economice și asimetrice) și care apelează la tehnologii de vârf.

Confruntarea asimetrică este o realitate accentuată a epocii moderne, a decalajelor tehnologice uriașe, a stării de haos generată de bătălia pentru resurse și pentru reconfigurarea centrelor de putere. Asimetria este dată, în viziunea americană, pe de o parte, de o *axă a răului*, din care fac parte țări care adăpostesc terorismul, care amenință cu proliferarea armelor de distrugere în masă, care nu prezintă garanții, în sensul că pot controla violența, care se opun procesului de democratizare a lumii și de constituire a unei noi ordini mondiale și, pe de altă parte, de existența unui eșalon al țărilor înalt tehnologizate, care au responsabilități (sau își asumă responsabilități) în ceea ce privește gestionarea crizelor și menținerea unui mediu de securitate care să prevină confruntărilor armate majore.

Confruntarea violentă poate fi identificată în cea mai mare măsură cu lupta armată. Dar între *confruntarea violentă* și *lupta armată* nu trebuie pus semnul de egalitate. Confruntarea violentă are o sferă mult mai largă decât cea a luptei armate. Violența se poate manifesta și prin alte mijloace, începând cu cele politice și continuând cu cele economice, mediatice, psihologice și informaționale. Esența violenței o constituie însă folosirea armelor de toate genurile, inclusiv a celor de distrugere în masă, a noilor arme, precum și a unor mijloace care extind confruntarea în ciber spațiu.

Din păcate, violența nu s-a redus, nu și-a diminuat aria de manifestare și nu a putu fi scoasă în afara civilizației, a societății și a oamenilor. S-a creat chiar impresia că, după Războiul Rece, violența s-a intensificat, că niciodată omenirea nu a cunoscut confruntări mai acerbe și mai teribile. François Caron analizează acest aspect într-un studiu intitulat *Noile războaie și principiile războiului*⁴. El se referă îndeosebi la războaiele fratricide, politice și etnice de după 1991 din spațiul iugoslav, dar nu numai la acestea. Căderea comunismului ar fi declanșat un fel de cutie a Pandorei, din care s-a derulat, cu pasiune, agresivitate și iraționalitate, firul ucigător al unui ghem de conflicte ținute în frâu mai bine de patruzeci de ani, cu complicitatea tacită a celor două superputeri. Aceste războaie, oricât de violente și de sângeroase ar fi fost, nu s-au derulat totuși în afara principiilor, cutumelor și regulilor cunoscute de zeci de ani. Este adevărat, nu au existat declarații de război sau decizii ale organismelor internaționale privind declanșarea acestora, dar beligeranții s-au înfruntat, în general, în limitele obiceiurilor războiului și ale luptei armate, chiar dacă, aparent, nu au respectat nici o regulă. Juriștii, teologii, teoreticienii și oamenii politici găsiseră, justificaseră și decretaseră trei condiții esențiale ale războiului drept: *justețea scopului, justețea cauzei și justețea intenției*. Cu alte cuvinte, un război, pentru a fi just, trebuie să aibă la bază un scop just, o cauză dreaptă și o intenție justă. Autorul îl citează pe Claude Le Borgne⁵ care vorbește de năruirea iluziei de pace.

Războiul este, desigur, excesiv și condamabil, dar el a fost întrebuintat întotdeauna ca un mijloc convențional de reglare a relațiilor internaționale. Autorul pune o întrebare tranșantă în acest sens: „Războiul a fost totdeauna război?” De unde rezultă alte și alte întrebări, pentru că problema legitimității sau non-legitimității războiului, deși se pune de sute de ani, nu a fost niciodată rezolvată pe deplin. A servit oare războiul totdeauna ca mijloc pentru a ieși dintr-un

⁴ www.stratisc.org, François Caron, *Nouvelles guerres et principes de la guerre*.

⁵ Claude Le Borgne, *La Guerre est morte... mais on ne le sait pas encore*, Paris, Grasset, 1990

blocaj strategic, care putea fi mai rău decât războiul? Altfel spus, războiul a fost totdeauna soluția obligatorie, deci necesară și suficientă, în rezolvarea unei situații strategice fără ieșire? Pentru că numai într-o astfel de situație războiul este război, în sensul dreptului internațional.

De aici se desprinde o concluzie foarte importantă în ceea ce privește definirea războiului: pentru ca o confruntare militară să fie considerată război, în sensul reglementărilor internaționale, el trebuie să fie *ultima și singura soluție* pentru ieșirea dintr-un blocaj strategic care ar pricinui omenirii, respectiv, beligeranților, mai multe pierderi și mai mult rău decât recurgerea la calea armelor. Mai există, oare, așa ceva? Principiile războiului, în general acceptate și conținute, într-o formă sau alta, în reglementările internaționale, mai sunt ele aplicate în pregătirea și desfășurarea confruntărilor militare de azi? În noile forme de violență – se întreabă autorul eseului citat –, mai sunt valabile principiile războiului? Mai este valabilă acea „logică a probabilității“, de care vorbea Raymond Aron, în elaborarea deciziei strategice?

Este adevărat că nu toate statele au fost sau sunt de acord cu reglementările internaționale în ceea ce privește pacea și războiul. Trebuie să subliniem, totuși, că reglementările internaționale nu sunt identice cu principiile războiului. Principiile și regulile războiului, la care se referă aceste reglementări, se aplică în relațiile dintre statele semnatare. Multitudinea de factori perturbatori, din care fac parte atât entitățile și grupările non-statale, cât și unele state caracterizate ca având o moralitate internațională îndoielnică⁶ nu respectă regulile și reglementările războiului (nu în mod obligatoriu și principiile!), le ignoră și chiar le sfidează. De unde se desprinde o „logică a improbabilității“, o „logică asimetrică“, ciudată, a reacțiilor intempestive și haotice, prin care nu se definește și nu se prefigurează o acțiune armată coerentă, în limitele dreptului războiului, ci doar o amenințare violentă, omniprezentă, confuză și, din această cauză, terorizantă și extrem de primejdioasă. În aceste condiții, mai putem vorbi de principii ale războiului și confruntării armate? Pentru cine anume ar mai fi ele valabile, dacă înfruntarea sau confruntarea militară dintre state constituite cedează din ce în ce mai mult locul unei confruntări dintre state sau grupări de state de drept și entități (statale sau non-statale) teroriste sau care se opun noii filosofii a relațiilor internaționale?

Răspunsul la aceste întrebări nu este simplu. Chiar dacă există tentația și tendința de a striga sus și tare: „Jos principiile! Este vremea lipsei de principii, a surprinderii și acțiunii intempestive!“, se știe foarte bine că omenirea nu poate accepta această eventualitate decât ca pe o amenințare foarte gravă la adresa securității ei. Regulile, procedeele și modalitățile de pregătire și ducere a războiului nu pot fi eludate, chiar dacă fiecare le aplică așa cum i se pare că ar fi cel mai potrivit, cel mai avantajos. Nimeni nu poate evita însă, spre exemplu, acțiunea legii concordanței dintre obiective și posibilități. Așadar, noul tip de confruntare necesită atât noi reglementări, noi principii, cât și noi modalități de aplicare a principiilor tradiționale, a legilor și cutumelor războiului, care sunt, se știe, neschimbate, în esența lor, de mii de ani.

Este sau nu este violența actuală război? Ce a devenit războiul? Autorul spune că, astăzi, se preferă din ce în ce mai mult noțiunea sau conceptul eufemistic de *criză* în loc de *război*. Îl citează, în continuare, pe Machaiveli care afirma că, atunci când este vorba de patrie, un singur lucru contreză: *salvarea*. Salvarea vieții și păstrarea libertății. Este vorba de legitimitatea acestor acțiuni armate violente în apărarea patriei, de justetea și justificarea lor, în sensul că sunt îndeplinite toate cele trei condiții: *scopul să fie just, cauza dreaptă și intenția corectă*. Există o logică a acestui tip de război – războiul de apărare, de salvare a țării –, o legitimitate a lui, recunoscută, care ține de o viziune asupra statului și asupra dreptului la protecție și autoapărare, prin care se definește suveranitatea. Dimensiunea, rolul și funcțiile războiului, în aceste condiții, sunt ilustrate cum nu se poate mai bine în definiția dată de

⁶ Este vorba, desigur, de conducerea politică a statelor respective, nu de populație, nu de entitatea demografică, etnică, economică, socială și intelectuală a țării respective; mai mult, se apreciază că țara respectivă și populația ei se află sub un regim politic de teroare, care nu respectă drepturile elementare ale omului, nu oferă protecție, siguranță și libertate cetățeanului.

Clausewitz, războiul fiind considerat ca o „continuare a politicii prin alte mijloace“, adică o etapă necesară a presiunii fizice cu scopul de a-l readuce pe adversar la masa negocierilor și a obține, în urma războiului, maximum de avantaje posibile.

Noțiunile sunt însă înțelese diferit, iar Charta Națiunilor Unite nu definește toți termenii pe care-i folosește. Nu-l definește exact nici măcar pe cel de *popor*. De unde rezultă posibilitatea arbitrariului în relațiile internaționale, deci de folosire a războiului nu ca *ultima soluție*, ca *ultima ratio*, ci în funcție de interese și nu de urgențe sau de blocajul unei situații strategice, și el foarte relativ. A scoate războiul din sfera interesului înseamnă a-l scoate din sfera politicii, ceea ce este un non-sens. Soluția prevenirii sau excluderii războiului, văzută de Kant, părea aceea a unui *Stat cosmopolit universal*. Globalizarea de azi nu este altceva decât o altă modalitate de a încerca realizarea unui astfel de „stat“, cel puțin în componentele sale economice, politice, informaționale și financiare. Într-o viziune extrem de simplificată, s-ar părea că globalizarea face caduc războiul, îl scoate în afara politicii de interes și de confruntare, exact așa cum gândea filosoful din Königsberg.

Se pare că tot mai multă lume consideră azi că suveranitatea este principala cauză a războaielor și că renunțarea la ea sau diminuarea acesteia ar însemna reducerea suportului cauzelor violenței. Avem însă monumentală operă a lui Soljenițan care pledează pentru identitatea și suveranitatea națiunii, pentru puterea statului⁷. El a scris numeroase studii și a atras atenția conducerii de la Kremlin că Rusia nu trebuie să fie un imperiu pestrîț, pentru care nu are puterea de a-l menține, ci un stat în care să fie respectată și dezvoltată națiunea rusă. Caron îl citează pe Henri Bastoli care, într-o conferință intitulată *Rațiunea de stat, războaiele și pacea*, ținută în cadrul unui colocviu organizat de Universitatea din Bretania occidentală la Brest, în 1994, afirma că „toate statele sunt născute din violență“, peste tot în lume ele legitimând, concentrând, instituționalizând și transmutând violența în sisteme de control, de impunere, de protecție și autoprotecție, atât în teritoriile care le aparțin de drept și care le delimitează și le definesc, cât și în întregul spațiu de interes strategic⁸, ceea ce reprezintă și va reprezenta totdeauna o sursă de conflict.

„Limitarea suveranității statelor contribuie într-adevăr la eliminarea războiului dintre state, dar, simultan, duce și la slăbirea statelor, făcându-le fragile și vulnerabile la alte forme de violență; și invers, dispariția statelor, dacă ea antrenează, prin sine, eliminarea războiului ca activitate între state, codificată și codificabilă, nu înseamnă mai puține forme de violență, ci, dimpotrivă, una și mai radicală.“⁹

La urma urmei, nu neapărat statele suverane sunt cele care generează astăzi războaiele și conflictele armate, ci entitățile – de cele mai multe ori non-statale –, care reclamă

⁷ „Decenii la rând Soljenițan n-a încetat să se pronunțe categoric împotriva menținerii cu forța a națiunilor neslave în cadrul componentei vastului imperiu sovietic. Chiar și în anii când diplomația Kremlinului obținea evidente succese pe plan extern, scriitorul avertiza conducerea stalului asupra impasului, asupra stării dezastruoase a țării și a degradării națiunii ruse. Exact acum 30 de ani, el se adresa conducătorilor URSS. afirmând: «Există o loială incompatibilitate între scopurile urmărite de un mare imperiu și sănătatea morală a poporului. Ce ne trebuie nouă această adunătură pestrîță? Pentru ca rușii să-și piardă fizionomia lor unică? Nu trebuie să tindem spre supradimensionarea statului, ci către o clarificare spirituală a duhului care a mai rămas în el». Cam cu doi ani înaintea destrămării Uniunii Sovietice (1991), el nota în eseul *Cum să ne orânduim Rusia?*: «Nu avem forțe pentru imperiu! (...) Nu avem (...) nici forțe economice, nici forțe spirituale». Și tot acolo enunța: «Ceasul comunismului a sunat. Dar edificiul său de beton nu s-a prăbușit. Și să nu se întâmple ca, în loc de eliberare, să fim striviți sub dărâmăturile lui». Și iată, la mai puțin de un deceniu, într-una din recentele sale cărți, *Rusia sub avalanșă* (1998), apărută și în limba română acum 2-3 ani la Editura Humanitas, el prezintă cuprinzător și de necontestat situația dramatică a țării, condamnămnd cu asprime «oligarhia» internă (preocupată doar de propria-i căpătuială), cât și Occidentul ce profită, după opinia sa, de starea grea în care se află Rusia.“ (Gheorghe Barbă, *Identitatea națională în viziunea lui Soljenițan*, în *Luceafărul*, nr. 37 (621), 22 octombrie 2003)

⁸ *Spațiul de interes strategic* este, de asemenea, un concept legat de suveranitate, care nu are și nu poate avea însă o delimitare precisă, universal valabilă. Pentru unele state, *spațiul de interes strategic* poate fi întreaga planetă, pentru altele, acest spațiu se reduce la o regiune sau la propriul teritoriu. Fiind vorba de *interes strategic*, dimensiunea spațială a acestora are determinări subiective, conține contradicții și reprezintă, deopotrivă, o sursă de alianță, de tensiuni sau de conflict.

⁹ www.stratisc.org, François Caron, *Nouvelles guerres et principes de la guerre*.

recunoașterea și introducerea lor în sistemele de drepturi și de relații internaționale. Cel puțin, așa apar lucrurile la o primă evaluare. Realitatea este însă mult mai subtilă. Adevăratele cauze ale războaielor și conflictelor armate sunt jocurile de interese. Iar aceste sunt statale. Înainte de a ne referi la modul cum sunt formulate și reformulate unele dintre principiile războaielor și conflictelor armate în fiecare dintre aceste etape, considerăm că este necesar să relevăm câteva aspecte privind filosofia și fizionomia interesului, acestui adevărat motor al acțiunii umane. I

Interesele sunt proiecții ale unor realități dorite. Ele sunt raționamente deductive și inductive, sunt proiecții în viitor, ecuații care se cer rezolvate. Pentru a înțelege interesele trebuie cunoscute foarte bine realitățile, constantele și variabilele, tendințele evoluției acestora, precum și atitudinea factorului uman, a structurilor și instituțiilor față de aceste realități, ca parte a acestor realități. Interesul exprimă, de fapt, o tendință și se manifestă printr-o relație. El se particularizează, se individualizează, se generalizează, se concretizează, se combină, se metamorfozează, dar niciodată nu dispăre. Există interese individuale, interese de grup, interese instituționale, interese de stat etc. „Interesul de stat“ este folosit, uneori, ca argument forte, chiar suprem, pentru a justifica unele acțiuni. El apare sub forma unei proiecții necesare, vitale pentru anumite structuri și funcționalități, pentru buna funcționare a statului, înțeles ca protector al ființei umane, al individului și societății și se exprimă în propoziții apodictice, în imperative categorice. Există interese economice, interese sociale, interese politice, interese naționale și interese internaționale. Există atâtea interese câte realități, câte entități, câte structuri și câte funcțiuni.

Interesele determină politicile, iar politicile impun strategiile de punere a lor în operă. Însă, atât politicile, cât și strategiile, pentru a nu duce la eșec, trebuie să țină seama de principii sau să instituie principii, reguli și norme de comportare, de pregătire, organizare și desfășurare a acțiunii.

S-a crezut multă vreme – se crede și acum – că statele reprezintă principala cauză a războiului. De unde ar rezulta că suprimarea statelor ar duce, implicit, la suprimarea cauzelor războiului și, deci, a războiului. După fiecare război, omenirea a simțit nevoia acută de a institui modalități și sisteme de reglementare a relațiilor între state, de control și prevenire a războiului și violenței. După primul război mondial din 1914-1918, a apărut Societatea Națiunilor, iar Organizația Națiunilor Unite (a națiunilor, adică a statelor naționale) a urmat celui de al doilea război mondial, având ca scop esențial prevenirea războiului și a violențelor care au dus la ororile acestei violențe mondializate.

De aceea, soluția rezolvării problemei prevenirii sau eliminării războaielor – cel puțin în epoca pe care o trăim – nu este și nu poate fi eliminarea statului, ca entitate politică, teritorială, națională, socială, economică, informațională, culturală etc., ci instituirea unui sistem de norme și reguli care să asigure, pe baza unor principii, controlul intereselor economice, politice, sociale, interne și internaționale etc. îndeosebi în zonele de falie, întrucât acestea se află la originea cauzelor violenței statale și non-statale. Războiul Rece a impus un echilibru strategic pe multe de cuțit, un echilibru al amintirii ororilor celui de al doilea război mondial, al terorii exercitate de cursa înarmărilor, îndeosebi de cea a armelor de distrugere în masă (ADM), al fricii de celălalt și, nu în ultimul rând, al marilor responsabilități asumate. Deci, încheierea celui de al doilea război mondial nu a dus la o situație de pace, ci a trecut într-un alt tip de război – tot mondial –, un război al pândeii, al amenințării, în care s-au aplicat strategiile genetice sau generative (strategiile înarmărilor, ale evoluțiilor mijloacelor de luptă, doctrinelor, conceptelor, grupărilor și regroupărilor de forțe), strategiile de uzură, strategiile de îndiguire, strategiile de influențare, strategiile de descurajare (îndeosebi nucleară), în general, strategiile indirecte.

Încheierea Războiului Rece (cu victoria democrațiilor occidentale sau, poate, a nimănui) nu a însemnat sfârșitul războiului, ci continuarea acestuia prin... alte mijloace. După cel de al doilea război mondial, au urmat, practic patru etape, care nu au fost trepte ale păcii

(deși așa s-ar părea, în fond, lumea trăiește în pace), ci, din păcate, ale reconfigurării războiului:

- 1945-1949 – etapa haosului strategic –, prin care s-au reconfigurat, pe noi coordonate, principalele direcții și obiective ale Războiului Rece, care a fost, în esența lui, un război ideologic;

- 1950 -1990 – etapa Războiului Rece;

- 1991-2001 – etapa dezechilibrului strategic post Război Rece;

- 2001 – etapa *războiului continuu, a războiului înalt tehnologizat și a ripostei asimetrice*.

Referindu-se la acest efort permanent de a defini sau de a justifica războiul, François Caron îl citează pe Seneca: „Pedepsim omuciderea și subjugarea individuală, dar războiul și delictele popoarelor ucise, pe care le considerăm izvoare ale gloriei, cum le vom defini?” Desigur, nu definițiile lipsesc, ci soluțiile.

Există o grabă și un mod subiectiv, voluntarist, părtinitor, agresiv și umilitor de a arunca vina războiului pe stat, îndeosebi pe statul-națiune. Argumentele care se aduc sunt simpliste și operează cu generalizări pripite, care exprimă doar forme ale presiunilor pentru punerea forțată în aplicare a anumitor proiecte de globalizare. Globalizarea este o realitate, dar ea nu se supune arbitrariului, ci unei procesualități complexe, întrucât are determinări complexe, unele dintre ele fiind foarte greu de prevăzut și de controlat. Nu statul-națiune generează războiul, ci disfuncționalitățile sistemului statelor lumii, ale ordinii mondiale, existența unor probleme nesoluționate, fantezmele istoriei și, peste toate, interesul și anume acel interes care nu reușește să nu se situeze deasupra celorlalte, care nu se poate relaționa și adapta situației concrete, tendințelor, legităților. Cu alte cuvinte, războiul este un produs al *interesului inflexibil, categoric și ireconciliant*, fie el interes de stat sau interes de grup, dar nu al statului ca entitate politică, economică, socială, culturală, teritorială și morală, ca formă de organizare (nu de dezorganizare) a societății oamenilor.

Împărțirea societății omenеști în *state drepte* și *state nedrepte*, adică în *state de drept* și în altfel de state (totalitare, vagabonde, imorale etc.) implică lipsa de legitimitate a acestora din urmă, adică a acelor state care nu se conformează normelor de drept acceptate de celelalte state, și, deci, legitimarea intervenției, în numele dreptului, a unor state în treburile altor state, inclusiv prin forță. Este sau nu este corectă o astfel de imixtiune? Și, înainte de toate, este această imixtiune o necesitate? Devine ea, automat, o cauză principală a războaielor, sau rămâne doar una conjuncturală, doar una intermediară? Răspunsurile la aceste întrebări sunt și vor fi totdeauna relative. Pe de o parte, ele trebuie să țină seama de caracterul tot mai interdependent al relațiilor internaționale, de evoluția necesară, logică a procesului de mondializare și, pe de altă parte, de nevoia tot mai acută de identitate, de individualitate, de particularitate.

Principiile care par să reglementeze acum relațiile internaționale – cel puțin cele enunțate – se referă îndeosebi la:

- drepturile omului;
- valorile democrației;
- solidaritatea universală.

Acestea, după cum se vede, sunt transparente la semnificație, iar criteriile după care se apreciază dacă un stat respectă sau nu respectă respectivele principii sunt și ele relative și flexibile. De altfel, este foarte greu de stabilit dacă drepturile omului, valorile democrației și coordonatele de solidaritate umană, economică, socială și morală sunt principii ale acțiunii sociale, inclusiv ale războiului sau imperative ale relațiilor statale interne și internaționale.

De aceea, recurgerea la forță – nelegitimă, potrivit prevederilor Chartei ONU – devine legitimă atunci când se exercită în apărarea sau impunerea drepturilor omului și valorilor democratice și este considerată ca nelegitimă, atunci când nu se înscrie în aceste coordonate.

NESECRET

Trebuie spus că nici o intervenție, fie ea voluntaristă, arbitrară sau exercitată în numele drepturilor omului sau impunerii valorilor democratice, nu a soluționat vreodată problemele de fond, așa cum nici un război nu a rezolvat niciodată pe deplin și fără efecte secundare (adesea ele însele generatoare de noi conflicte) problemele pentru care s-a declanșat. De aici nu rezultă inutilitatea războiului – ca soluție politică și militară pentru unele probleme care nu au altfel de rezolvări –, ci doar limitele acestuia. Cu cât societatea omenească evoluează mai mult, cu atât aceste limite devin mai restrictive. Asistăm aici la un fel de *aporie a lui Ahile*. Războiul va fi mereu limitat și restrâns de constrângerile sociale, fără a putea fi vreodată eliminat, întrucât el face parte din realitățile acestei societăți și, după toate considerațiile și raționamentele, se pare că nu va dispărea decât o dată cu ea.

S-au încercat și se încearcă numeroase modalități de Între caracteristicile actualului mediul politic și strategic, se înscrie și cea a excluderii noțiunii de beligeranță, în sensul de state beligerante. Evident, în dimensiunea ei teoretică, formală. Aceasta înseamnă:

- Statele se feresc să declare că au ca inamic un alt stat, mai ales un stat vecin (o astfel de declarație ar atrage automat oprobiul comunității internaționale);

- Strategiile de securitate națională și, respectiv, strategiile militare ale statelor formulează, la modul cel mai general, amenințările cu care se pot confrunta, evitând să le localizeze, să le concretizeze și să le identifice altfel decât ca venind din partea unor actori statali sau non-statali (fără a se preciza care sunt aceia);

- Majoritatea statelor declară că își organizează forțele armate pe principiul suficienței defensive;

- Se dau numeroase garanții (dar tot în termeni generali) de securitate și încredere.

Nici unul dintre statele lumii nu exclude însă războiul, ca posibilitate, și fiecare își ia toate măsurile pe care le consideră necesare (și pe care și le pot permite) pentru a-și asigura securitatea și, la nevoie, pentru a duce un război.

Având în vedere această situație specifică epocii pe care o trăim, când fiecare stat încearcă să participe la construirea unui mediu de securitate bazat pe încredere (fără a exclude însă cu desăvârșire neîncrederea și suspiciunea), un eventual război s-ar putea desfășura, nu doar după principiile clasice – care nu vor dispărea niciodată, întrucât țin de însăși determinările complexe ale acestui fenomen, de individualitatea și configurația caracteristică războiului –, ci și după unele principii noi, cum ar fi:

- durata limitată a acțiunilor militare;
- identitatea structurilor de pace cu cele de război;
- preponderența acțiunilor rapide;
- preponderența alianțelor;
- disproporționalitatea.

Crește ponderea sistemului internațional de securitate, deci a conceptului de *securitate colectivă*, care restrânge și mai mult sfera de cuprindere a războiului, înțeles ca soluție politico-militară a unui diferend între state. De aici nu rezultă excluderea războiului ca soluție a unui diferend, ci doar o altă dimensiune a acestuia, impusă de comunitatea internațională, de centrele de putere sau de alianțe (în speță, de Alianța Nord-Atlantică). Astfel, războiul (în accepțiunea consacrată a acestui concept) devine acțiune armată sau reacție armată împotriva celui care se opune regulilor impuse de comunitate, încalcă drepturile omului, generează crize și instabilitate, desfășoară acțiuni teroriste sau sprijină terorismul etc.

Un astfel de război – dacă se declanșează – va fi, de o parte (a comunității, Alianței, centrului de putere), un război de impunere a normelor și regulilor stabilite de comunitate, de apărare a valorilor democratice, și, de cealaltă parte (a unei entități statale sau non-statale), de impunere a intereselor proprii, de realizare a obiectivelor proprii.

Din prima categorie fac parte războiul împotriva terorismului, războiul disproporționat, războiul de joasă intensitate sau de intensitate medie (în funcție de acțiunea sau reacția

adversarului), războiul informațional, războiul psihologic etc. Aceste tipuri de războaie sunt duse în superioritate tehnologică, se pregătesc și se desfășoară după următoarele principii:

- Principiul superiorității tehnologice și informaționale;
- Principiul acțiunii (reacției) suficiente;
- Principiul acțiunii (reacției) rapide;
- Principiul prevenției;
- Principiul rețelei;
- Principiul coaliției (alianței).

Scopul războiului a fost acela de a nimici forțele inamicului și de a-l obliga să se întoarcă la masa negocierilor, evident, pentru a-i impune condițiile pe care, înainte de confruntare, le considera inacceptabile. Scopul războiului – nimicirea forțelor inamicului – ducea automat la realizarea scopului politic – impunerea voinței asupra adversarului – adică obținerea acelor avantaje (teritoriale, economice, demografice etc.) pe care și le dorea puterea politică. Scopul părții atacate era să reziste acestor atacuri, să obțină victoria în luptă și să nu satisfacă pretențiile statului atacator. În aceste condiții, statul atacator era considerat, uneori, responsabil de declanșarea războiului; de cele mai multe ori, însă, vinovat de declanșarea războiului era considerat statul atacat, întrucât nu a cedat negocierilor sau ultimatum-ului și a generat, deci, un blocaj strategic din care s-a considerat că nu se poate ieși decât prin război.

Dacă trecem dincolo de sentimente și apelăm la dreptul păcii și al războiului, este greu de stabilit – așa, la modul general – cine este și cine nu este vinovat de declanșarea unui război. De fapt, nici nu poate fi vorba de vreo vină, de vreme ce există un drept al păcii și al războiului, iar războiul este privit ca o soluție posibilă, reglementată și acceptată de rezolvare a diferendului, atunci când situația strategică este blocată și nu poate fi deblocată decât prin forța armelor. Frederic al II-lea considera că război înseamnă a ataca.

După cel de al doilea război mondial, acest principiu al dreptului războiului ca modalitate de deblocare a unei situații strategice nu a mai fost valabil, iar războiul a fost condamnat în totalitatea lui. Declararea și declanșarea războiului au fost considerate în afara legii. Desigur, Organizația Națiunilor Unite nu putea uita coșmarul declanșat de Hitler și nu avea cum și de ce să justifice și să considere ca un fapt de drept declanșarea războiului de către nazismul german. Dimpotrivă, astfel de situații trebuiau condamnate definitiv, irevocabil și cu toată fermitatea. Nu există însă „definitiv“ în societatea omenească, mai ales când este vorba de dialectica pace-război.

Liddell Hart spunea că victoria într-un război nu înseamnă, automat, și realizarea scopului politic al războiului. Scopul războiului trebuie să fie ameliorarea păcii, adică obținerea unor condiții mai bune pentru pacea care va urma. Dar, oare, după un război, urmează totdeauna pacea? Nu cumva, după un război, urmează doar o simplă pauză, denumită *pace*, care este, de fapt, o perioadă de pregătire pentru un nou război? Și, în acest interval de pace, oare, războiul a încetat sau s-a continuat prin alte procedee (economice, diplomatice, informaționale, mediatice, psihologice etc.)?

Războiul este totdeauna un mijloc și niciodată un scop. De aceea, nimicirea completă a forțelor adverse – conceptul clausewitzian al războiului – , care poate fi obiectivul războiului, dar nu și scopul lui politic, nu înseamnă automat și îndeplinirea obiectivului politic. „Ceea ce este important în război (care nu este decât un mijloc și niciodată un scop) – spune François Caron – nu este distrugerea adversarului, ci privarea lui de libertatea de acțiune, pentru a-l determina să cedeze. De o jumătate de secol am devenit conștienți de acest lucru și admitem că strategia – pe care o calificăm de acum înainte «de uzură» – ar putea, de asemenea, să contribuie în mod eficace la aceasta și, în consecință, să sugereze reguli valabile, a căror aplicare ar fi de natură să asigure succesul sau să faciliteze luarea deciziei. La aceasta trebuie să servească principiile războiului“.

În strategia de «nimicire» predomină mijloacele ofensive, iar obiectivul războiului este distrugerea armatei adversarului. Pentru aceasta trebuie realizată o superioritate în forțe,

mijloace și acțiuni. Cele două tipuri de strategie – de uzură și de nimicire – se constituie într-o dialectică a voințelor care se confruntă.

Triada lui Clausewitz – știință, voință, putință – reprezintă o sinteză a filosofiei carteziene și hegeliene și va domina arta războiului în toate timpurile. Aceste trei principii ale acțiunii umane – a ști, a vrea, a putea – vor governa totdeauna războiul, în toate etapele sale, și nu numai războiul. Ele sunt principii generale ale acțiunii umane, valabile oricând și oriunde, dar, în război, ele capătă o valoare cu totul deosebită, întrucât războiul este un mijloc de realizare a unui obiectiv politic, iar obiectivul politic (care se stabilește de decidentul politic) reprezintă, de drept și chiar de fapt, voința națiunii sau a comunității respective (alianță, coaliție). Dar și alianța și coaliția sunt, într-un fel, tot mijloace pentru asigurarea unor condiții necesare de materializare a voinței comune a statelor componente. Cel puțin așa a fost până acum și nu există motive serioase să fie altfel în viitor. Alianțele (ca și coalițiile) nu sunt entități în sine, ci entități de entități. De aceea, ele se supun din ce în ce mai mult *principiului integralității* și, probabil, în cele din urmă, se vor constitui în super-puteri sau în centre puternice care vor strânge în jurul lor o mulțime de state și, posibil, de entități non-statale.

În trecut, mai ales în situațiile în care suveranul era și comandant militar, obiectivul politic al războiului și obiectivul militar al războiului fie se confundau, fie erau foarte apropiate. Obiectivul politic era, de regulă, supunerea inamicului, iar obiectivul militar se rezuma la nimicirea armatei acestuia, adică anihilarea puterii, care era singurul suport al voinței.

Astăzi, deși esența nu s-a schimbat, realitatea raporturilor dintre obiectivul politic (adesea, foarte complex și sofisticat sau ascuns cu multă abilitate) pune în mare dificultate formularea obiectivului militar al războiului, întrucât, atât mijloacele politicii (între care se situează și folosirea forței militare), cât și cele ale războiului (armatele puternice, profesionalizate, ADM, sistemele de arme performante etc.) complică lucrurile și impun folosirea unor elemente ale probabilităților condiționate în luarea și materializarea deciziilor. Războiul nu mai poate fi modelat pur și simplu prin teoria jocurilor strategice cu sumă nulă (câștig eu, pierzi tu; câștigi tu, pierd eu), ci de teoria haosului care demonstrează că nimic nu este sigur pe lumea aceasta, că evoluția sistemelor și proceselor depinde de variația condițiilor inițiale, de comportamentul în bifurcații și de foarte multe alte elemente ale mediului, greu de prevăzut și de luat în calcul. Chiar dacă matematicienii încearcă să modeleze, prin intermediul ecuațiilor neliniare, această teorie a haosului (haosul nu este dezordine totală, ci o altfel de ordine), până acum s-a reușit doar să se demonstreze că rezultatele unei acțiuni (mai ales ale unei acțiuni militare, care este totdeauna o consecință a unei decizii politice) nu pot fi prevăzute cu certitudine. De aceea, însăși decizia politică se ia, de cele mai multe ori, în condiții de incertitudine.

În aceste condiții, principiile raporturilor dintre factorul politic și cel militar evoluează de la un determinam mecanic rigid, specific secolelor al XVIII-lea și al XIX-lea și chiar secolului al XX-lea, la un determinism dinamic complex, specific modului de gândire din cadrul societății informaționale. Desigur, nu realitatea acțiunilor s-a schimbat, ci modul în care această realitate este gândită, înțeleasă și planificată.

FORMULAREA PRINCIPILOR RELAȚIEI POLITIC-MILITAR ÎN VIZIUNEA DETERMINISMULUI MECANIC

Principiul autorității suveranului
Principiul subordonării obiectivului militar de
către obiectivul politic
Principiul concomitenței realizării
obiectivului militar și a celui politic ale

FORMULAREA PRINCIPILOR RELAȚIEI POLITIC-MILITAR ÎN VIZIUNEA DETERMINISMULUI DINAMIC COMPLEX

Principiul voinței democratice
Principiul rolului prioritar al deciziei politice
democratice, expertizată de factorul militar
Principiul interdeterminării complexe,
dinamice, în care recurgerea la război

războiului (principiul simultaneității)	reprezintă ultima soluție politică
Principiul dreptului forței	Principiul forței dreptului
Principiul faptului împlinit	Principiul prevenției

Există o contradicție majoră între stat și comunitatea de state, între stat și centrele de putere – care sunt tot o emanație a statului în filosofia constituirii unei noi ordini internaționale –, iar acest lucru se manifestă în incapacitatea statului de a voi.

Etapa în care ne aflăm este una de criză fundamentală între instituția statului, ca entitate suverană și ca decident politic, organismele internaționale, care supervizează astfel de decizii, tendința de globalizare și realitatea acestei lumi, caracterizată de un decalaj tehnologic imens, de polarizarea bogăției și sărăciei, de lipsa resurselor, de gravitatea unor probleme de mediu și de proliferarea fără măsură a amenințărilor asimetrice.

Organismele și structurile internaționale, care se doresc din ce în ce mai mult a fi entități în sine și nu entități de entități nu reușesc decât în mică măsură să exprime voința politică de întrebuințare a forței. Ele se află, în general, în opoziție cu opinia publică și cu filosofia socială (care nu agreează întrebuințarea forței), fiind dominate de interesele marilor puteri sau de cele ale unor centre de putere, dar și de un anume mod al acestora de a-și îndeplini responsabilitățile asumate. Marile puteri nu pot fi tratate doar ca generatoare de tensiuni și de conflicte de pe urma cărora să poată profita doar ele și numai ele. Ele au fost și sunt responsabile de ceea ce se petrece pe planetă, de soluționarea complicatei ecuații pace-război.

Se pun câteva întrebări de mare actualitate privind politica, războaiele, conflictele armate, recrudescența violenței și principiile care le guvernează: *Prin așa-zisul război continuu, s-a schimbat sau se va schimba oare natura războiului? Politica de stat, adică interesul de stat și politica internațională se află într-o relație de completitudine, de subordonare, de influențare reciprocă, de colaborare sau se exclud reciproc? A fost sau va fi înlocuit războiul, ca formă a acțiunii umane reglementată internațional, ca instrument al politicii, cu acțiunea violentă, intempestivă și arbitrară? Care sunt cauzele proliferării violenței și cum pot fi ele eradicate? Cine anume proliferază violența? Cine o controlează? Cine o stăpânește? Care este rolul militarilor și armatelor în gestionarea violenței?*

1.2. Forțe și mijloace

Cum au evoluat structurile de forțe și mijloacele ducerii războiului? Prin ce anume se caracterizează cele actuale? Care sunt legile și regulile de compunere a forțelor? În ce măsură sunt ele respectate și aplicate în construcția și modernizarea armatelor? Ce tipuri de structuri de forțe se cunosc? Care dintre acestea este viabil și pentru țara noastră? Care sunt intercondiționările dintre forțe și acțiuni, adică dintre fenomenul război, mijloacele și forțele prin care acesta este pregătit și desfășurat și acțiunile propriu-zise?

În fizionomia războiului, un rol extrem de important îl joacă forțele și mijloacele. Războiul este un instrument al politicii. Dar el nu se prezintă decât în foarte mică măsură ca un dat, ca un instrument imuabil, totdeauna același, totdeauna gata de a fi declanșat și folosit. Această dimensiune – esențială, de altfel – rezidă în caracterul subordonat al războiului, în dependența sa de decizia politică. În realitate însă, fenomenul război este o uriașă și necesară construcție, la care participă tot ce ține de natura umană: inteligență, cunoaștere, tehnologie, informație, capacitatea de a folosi resursele, de a edifica o filozofie a confruntării, de a constitui forțe specializate și de a realiza mijloacele corespunzătoare.

Forțele și mijloacele sunt un produs al strategiei – și anume al strategiei genetice sau generative – care și ea este un produs, mai exact, o metodă de punere în aplicare a unei

politici, a unei decizii politice. Relația nu este însă univocă, ci biunivocă, în sensul că și forțele și mijloacele condiționează și ele, la rândul lor, decizia politică. Conducerea politică nu poate face abstracție de realități, de condițiile concrete, de determinările și restricționările actului de decizie. Nu se poate hotărî, spre exemplu, o ripostă nucleară, dacă statul respectiv nu dispune de o filozofie a ripostei de acest gen, de forțe și mijloace nucleare. Dar, dacă are în vedere și o astfel de eventualitate, și le poate crea sau procura. Nimic nu este imposibil, atunci când este vorba de politica războiului.

A studia evoluția forțelor și mijloacelor folosite în războaie presupune a studia atent componentele politice, economice, sociale, etnice, culturale, religioase etc. ale relațiilor dintre comunitățile umane, în părțile lor comune și în cele care le opun. Populațiile din foaierea perturbator și-au format, prin presiunea spațiului gol, o filozofie a mișcării și o foame acută de spațiu, materializată în căutarea agresivă și intempestivă de pășuni și resurse, în năvălirea asupra spațiilor cu resurse, ocupate, în general de populațiile sedentare, care s-au format aici, în aceste locuri mănoase, cu numeroase resurse, în filosofia spațiului plin. Între aceste două filosofii ireconciliante, s-a născut războiul modern. Comunitățile populațiilor nomade erau organizate după legile hoardei, ale entităților atacatoare, în timp ce comunitățile populațiilor sedentare erau organizate după legile producției, ale muncii. Sub presiunea nomazilor, aceste populații și-au adaptat filozofia și ontologia, structurile și funcțiunile la noile condiții. Ele și-au constituit forțe armate, au produs mijloace de apărare, de luptă, au instituit reguli de comportare specifice.

Populațiile nomade erau organizate după reguli militare. Toți erau vânători și luptători, în timp ce populațiile sedentare au fost nevoite să-și constituie astfel de structuri. Aceste structuri au fost determinate de condițiile concrete (teritoriale, demografice, sociale, culturale, economice etc.) și s-au realizat, în general pe două dimensiuni:

1. întreaga populație s-a constituit și ca structură de forță, capabilă să pună mâna pe arme și să-și apere teritoriul și bunurile, după preceptul roman *vivere militare est*;
2. alcătuirea unor structuri specializate, profesioniste, care să apere populația împotriva atacurilor din afară și, la nevoie, să atace pentru lărgirea teritoriului, creșterea puterii, obținerea unor avantaje prin forță.

Această împărțire există și azi. Structurile de forțe sunt profesioniste sau de masă, în funcție de caracteristicile mediului strategic de securitate, de politica statului respectiv, de numeroase alte realități și condiționări. În timp ce majoritatea țărilor din Europa, spre exemplu, au trecut la armatele de tip profesionist, Germania menține încă serviciul militar obligatoriu și forțele teritoriale. La fel și China și numeroase alte țări. Statele Unite ale Americii, care au forțe armate profesioniste, mențin Garda Națională, care este o armată a statelor (a fiecărui stat din cele care alcătuiesc SUA), care îndeplinește o mulțime de misiuni, începând cu cele care țin de lupta armată, în război, și continuând cu cele specifice protecției civile, participării la păstrarea ordinii publice etc.

De constituirea și pregătirea forțelor și mijloacelor se ocupă strategia generativă. Ea acționează îndeosebi în perioadele de pace (dar nu numai) și constă într-un concept acțional prin care se vizează punerea în aplicare (dar și expertizarea) unor decizii politice privind structura de forțe și realizarea mijloacelor necesare ducerii războiului.

Componenta politică (decidentul politic) stabilește:

- evoluția mediului de securitate și caracteristicile acestuia;
- dacă este sau nu este necesar și posibil războiul, ca mijloc de materializare a politicii statului respectiv (grupului de state, alianței, coaliției etc.);
- natura războiului posibil;
- poziția statului, a alianțelor probabile, alte conjuncturi;
- legislația;
- resursele, inclusiv cele bugetare;
- nivelul forțelor și mijloacelor.

NESECRET

Legitățile de care trebuie să se țină seama în filozofia structurii de forțe și în realizarea mijloacelor necesare războiului se referă, în principiu la:

- concordanța între natura amenințării și fizionomia ripostei;
- concordanța dintre scopuri, forțe, mijloacele și obiective;
- raportul de forțe;
- simplitatea.

Principiile care stau la baza politicii structurii forțelor și mijloacelor necesare războiului sunt următoarele:

- principiul capacității;
- principiul cauzalității;
- principiul unității;
- principiul unității conducerii;
- principiul integralității;
- principiul concentrării;
- principiul flexibilității;
- principiul adaptabilității;
- principiul valorii.

Toate aceste principii (care se înscriu în grila principiilor generale ale războiului) asigură materializarea, într-un anumit fel, a conceptului politic privind structura de forțe. Forțele nu se pot constitui în afara capacităților financiare, economice, demografice și tehnologice, fără să se țină seama de reglementările internaționale, de legile războiului, de nivelul celorlalte forțe, de riscuri, amenințări etc.

Nerespectarea principiului unității, spre exemplu, respectiv a principiului unității conducerii politice și strategice poate duce la apariția unor situații extrem de delicate, care să opună structurile de forțe și să genereze confruntări între acestea și chiar război civil. Ceea ce s-a întâmplat în decembrie 1989 în România privind problemele grave de discontinuitate și diversiune în conducerea forțelor armate reprezintă un exemplu în acest sens.

În filozofia și fizionomia actualelor și viitoarelor structuri de forțe se manifestă următoarele realități și tendințe:

- capacitatea de a participa la un război continuu;
- profesionalizarea;
- specializarea;
- distribuirea rolurilor;
- robotizarea;
- capacitatea de folosire a structurilor și acțiunilor bazate pe rețea;
- capacitatea și predominanța high tech și IT;
- acțiunea (reacția) rapidă;
- capacitatea de a se constitui și acționa în cadrul unor structuri și funcțiuni de alianță și coaliție;
- integrarea și integralitatea;
- adaptabilitatea la acțiuni și reacții asimetrice.

1.3. Acțiuni

Care sunt legile, principiile și normele acțiunilor militare în timp de război? Dar în timp de pace? Dreptul păcii și al războiului. Tendințe în modernizarea acestuia. Care este rolul și justificarea acțiunilor militare la început de mileniu? Noua configurare a acțiunilor militare în zona amenințărilor și riscurilor asimetrice.

Acțiunile sunt, de fapt, cele care creează tipologia structurilor. De-a lungul timpurilor, ele au evoluat de la înfruntarea directă, între două armate, într-o singură bătălie decisivă – care avea, adesea, mai ales în Evul Mediu, alura unei competiții sportive –, la campanii militare și acțiuni complexe, desfășurate timp îndelungat, pe spații imense, pe mai multe teatre de operații și, de aici, la complexe de acțiuni informaționale, politice, diplomatice, economice și, în ultimă instanță, militare. Această ultimă configurație este cea a unui însoțitor permanent și necesar al societății omenesti pe care-l putem numi *război continuu*. El este confruntare dusă la limite, prin toate mijloacele posibile, pentru fiecare etapă fiind selectate cele mai eficiente, pe criteriu costuri-efecte.

De-a lungul timpului, s-a încercat îngrădirea, prin numeroase tratate, convenții și acorduri, războiului (ca luptă armată) și promovarea dialogului, a relațiilor bazate pe respectul suveranității și integrității teritoriale, pe neamestecul în treburile interne ale statelor etc. Aceste principii n-au dus la înlăturarea sau prevenirea războiului, ci doar la instituirea, prin acord internațional (la care nu au aderat însă toate statele) a unor limite. Între acestea se situează:

- interzicerea folosirii forței sau amenințarea cu forța în rezolvarea diferendelor;
- scoaterea războiului de agresiune în afara legii;
- limitarea sau interzicerea experimentelor nucleare;
- interzicerea armamentului chimic;
- interzicerea minelor antipersonal;
- interzicerea folosirii cartușelor explosive.

Aceste reglementări – și multe altele – au fost și sunt menite să țină fenomenul război cub control, să limiteze la maximum folosirea mijloacelor de distrugere și de mutilare a ființei omenesti. În doctrina americană, predomină încă un concept permis de superioritatea tehnologică – cel al pierderilor zero sau, al limitării acestora la minim –, dar nu oricine își poate permite acest lucru. Acest concept – pierderi zero, limitarea la maximum a pierderilor umane și a efectelor colaterale – nu arată nici pe departe „generozitatea” războiului, respectul comunității internaționale, al marilor puteri, al actorilor sau beligeranților față de ființa umană. El este impus de noua configurație a războiului în care nu pierderile umane sunt importante, ci realizarea obiectivului politic, adică impunerea voinței asupra adversarului. Acesta este un concept universal, un concept permanent care a planat dintotdeauna asupra războiului. Odinioară pierderile materiale și umane erau cele care duceau la victoria sau la înfrângere, adică la obținerea acelei dominante strategice care permitea dictatul, impunerea forței. Acum dominanța strategică este definită pe tehnologie, pe integralitate, pe economie, pe finanțe, pe forțe speciale și pe superioritatea IT.

Așa ar fi normal. Într-o societate în care războiul este doar un mijloc, este firesc ca predominanța strategică să descurajeze aventurile de tot felul și să permită crearea și menținerea unei stări de securitate care să protejeze ființa umană. Numai că nu toată lumea este de acord cu această ordine, cu aceste principii, cu această dominanță sau predominantă strategică dată de putere, finanță, tehnologie, alianță și globalizare. Reacția la această soluție, la această realitate, la aceste tendințe este cât de poate de diversificată, de virulentă și de violentă. Vârful de lance îl constituie terorismul. Acesta este un *război continuu*, un *război mozaic*, în care singura regulă este a lovi, a înspăimânta, a teroriza. De aceea, formele clasice în care evoluau conceptele legate de războiul tradițional, de războiul între entități clar definite, cu beligeranți identificabili au fost nevoite să facă loc și unui alt concept – *războiul împotriva terorismului* –, care este o formă a războiului continuu și care își caută încă filozofie, strategiile și modalitățile de desfășurare.

Începutul secolului al XXI-lea este caracterizat de recrudescența terorismului, acțiunilor și amenințărilor asimetrice, de creșterea vulnerabilităților în ciber spațiu, dar și în societatea puternic informatizată, de reconfigurarea și adaptarea noilor structuri și noilor acțiuni ale statelor, coalițiilor, alianțelor și organismelor internaționale la noul mediu strategic. Războiul

împotriva terorismului a început prin acțiuni clasice (bombardament, acțiuni ale forțelor speciale) contra centrelor și bazelor de antrenament, concomitent cu intensificarea procedurilor de cunoaștere și descoperire a rețelelor teroriste, a cauzelor și mecanismelor fenomenului, pe această bază, de eradicare și prevenire a oricăror forme de manifestare. Este un proces extrem de complex, întrucât terorismul, traficul de droguri, crima organizată, criminalitatea economico-financiară etc. nu sunt doar forme de manifestare a *răului* planetei, ci și *efecte* ale evoluției societății omenești, fenomene de falie împotriva cărora nu se poate acționa doar cu bombardiere, portavioane și tancuri. Bombardierele strategice, portavioanele, rachetele, tancurile și, în general sistemele performante de arme asigură însă cea dominantă strategică globală sau regională, care se constituie într-un garant al mediului de securitate (bazat încă pe forță, pe amenințare și pe descurajare) și într-un suport al oricărei acțiuni.

1.4. Principii ale luptei armate

Cum se definește, la ora actuală, lupta armată? Care este sfera și conținutul luptei armate? Se deosebesc principiile luptei armate de cele ale războiului?

În general, principiile luptei armate sunt identificate cu cele ale războiului. Nu este, desigur, o mare eroare. Războiul a fost și este înțeles, în principiu, ca un sistem de acțiuni armate violente, menite să deblocheze o situație strategică și să rezolve, pe această cale, un diferend. În realitate, războiul înseamnă mult mai mult. Lupta armată este doar o modalitate de desfășurare a războiului. Ea nu ar trebui înțeleasă în afara războiului. Acțiunile armate ale unor entități de tot felul, bătăile cu arme de foc între găști de cartier, reglarea de conturi din lumea interlopă etc. nu sunt luptă armată. Lupta armată presupune o cauză, o motivație socială, economică, etnică, religioasă etc. Ea se declanșează în urma unei decizii care este, în esența ei, o decizie politică. Mai exact, lupta armată se declanșează în urma unei decizii militare care este, la rândul ei, o modalitate de punere în aplicare a unei decizii politice. Adesea, în Antichitate sau în Evul Mediu, războiul, care era, ca și astăzi, un act politic, se desfășura într-o singură bătălie decisivă. Lupta armată însemna deci nucleul războiului, iar bătălia era modalitatea de desfășurare a luptei armate. De aici, pentru simplificarea lucrurilor, s-a ajuns cu ușurință să se identifice războiul cu lupta armată, adică războiul cu nucleul său cel mai dur, de unde și identificarea principiilor luptei armate cu cele ale războiului. Războiul și lupta armată nu reprezintă însă același lucru. Războiul este un fenomen mult mai complex, iar principiile lui se înscriu în această complexitate, se definesc pe mulțimea acțiunilor majore, multiple și complexe – politice, diplomatice, economice, sociale, culturale și militare – pe care le desfășoară totdeauna statele sau entitățile beligerante.

U.S. Army publică, în 1921, următoarele principii fundamentale ale războiului (care sunt, bineînțeles, principii ale luptei armate):

1. Obiectivul;
2. Ofensiva;
3. Efectul de masă;
4. Economia forțelor;
5. Manevra;
6. Unitatea de comandă (de comandament);
7. Securitatea;
8. Surprinderea;
9. Simplitatea.

La nivel tactic, se adaugă:

1. Planificarea;
2. Recunoașterea (cercetarea);

3. Controlul;
4. Securitatea (securitate la 360°).

În regulamentele românești sunt prevăzute următoarele legi și principii ale luptei armate:

Legi:

1. Legea concordanței dintre scopuri, forțe și mijloace;
2. Legea raportului de forțe;
3. Legea dependenței formelor și procedeele acțiunilor militare de nivelul dezvoltării armamentului și tehnicii de luptă;
4. Legea unității acțiunilor;
5. Legea amplitudinii crescânde a luptei armate.

Aceste legi sunt exprimate, concretizate și materializate în următoarele principii:

1. Libertatea de acțiune;
2. Definierea clară a obiectivului (misiunii);
3. Economia de forțe (de forțe și mijloace);
4. Concentrarea efortului în locul decisiv și la momentul potrivit;
5. Unitatea comenzii;
6. Surprinderea inamicului;
7. Manevra;
8. Securitatea acțiunilor și trupelor;
9. Simplitatea planurilor și a ordinelor.

Ele reprezintă rezultatul unei experiențe îndelungate, au fost aplicate și probate zeci de ani în constituirea, pregătirea și folosirea forțelor armate, în organizarea și desfășurarea acțiunilor de luptă și operațiilor, în toate războaiele, din antichitate și până în prezent. Cele cinci legi și cele nouă principii sunt cunoscute de orice militar, fac obiectul unor examene, unor lucrări, unor tratate, dicționare etc. Nimeni nu se concentrează însă asupra modului în care aceste principii de aplică în pregătirea și folosirea forțelor armate, în pregătirea și desfășurarea acțiunilor. Efectul acestor principii este implicit. Documentele care se întocmesc pentru pregătirea și folosirea forțelor, strategiile, doctrinele de luptă, regulamentele, ordinele și instrucțiunile sunt elaborate pe baza acestor principii, dar o relație biunivocă explicită nu este observabilă și sesizabilă. În 1996, noi am propus, încă două principii¹⁰:

10. Identitatea structurilor de pace cu cele de război;
11. Acțiunea (reacția) rapidă.

Cele cinci legi ale luptei armate sunt și ele discutabile. Spre exemplu, legea raportului de forțe are o altă configurație decât în cel de al doilea război mondial. Ea devine o *lege calitativă*, se referă adică la *calitatea și compatibilitatea* forțelor care se confruntă. În timp ce terorismul folosește toată gama de arme, de la cele primitive, la explozivi plastici, de la arme albe la arme chimice și biologice, războiul împotriva terorismului folosește încă armele clasice și structurile clasice de forțe. Practic, nu se poate face un raport de forțe între structurile și rețelele teroriste și structurile care acționează împotriva terorismului. Probabil, în timp, se vor crea și structuri compatibile cu cerințele și exigențele războiului împotriva terorismului și altor amenințări asimetrice.

În această etapă a războiului continuu, legile care dirijează confruntarea ar putea fi enunțate astfel:

1. Legea concordanței dintre scopuri, forțe, mijloace și acțiuni;
2. Legea compatibilității (incompatibilității) forțelor și acțiunilor;
3. Legea condiționării tehnice și informaționale a acțiunilor de luptă;
4. Legea unității și complexității acțiunilor;
5. Legea extinderii continue spațiale, ciberspățiale și informaționale a luptei armate;

¹⁰ General de brigadă (r) dr. Gheorghe Văduva, STRATEGIA ACȚIUNILOR RAPIDE, Editura AISM, 2002

6. Legea diversității și specificității formelor și procedeeleor luptei armate.

Legile luptei armate își păstrează caracterul de generalitate pe care l-au dobândit de-a lungul secolelor și mileniilor. *Legea amplitudinii crescânde a luptei armate* ni se pare a fi mai corect formulată *ca lege a extinderii continue spațiale, ciberspățiale și informaționale a luptei armate*. De asemenea, considerăm că diversitatea și specificitatea formelor și procedeeleor luptei armate se constituie, din toate timpurile, într-o lege a luptei armate.

1.5. Principii ale acțiunilor „altele decât războiul“

Ce sunt acțiunile „altele decât războiul“? De ce a fost nevoie de acest concept? Acest concept îmbogățește arta militară, dă o altă dimensiune războiului sau reprezintă începutul sfârșitului războiului mileniului al II-lea? Care sunt legile, principiile și normele unor asemenea acțiuni? Sunt ele altele decât cele ale războiului în general?

Acțiunile de acest tip nu se înscriu, de fapt, în afara *războiului continuu*, ci, dimpotrivă, tocmai ele sunt cele care dau caracterul continuu al războiului. Apelativul „altele decât războiul“ sunt, în realitate, „altele decât bătălia, altele decât lupta armată“. Și în trecut, mai ales în Evul Mediu, dar și în Antichitate, dacă era posibil, lupta se dorea a fi evitată. Acțiunile „altele decât războiul“, mai precis, acțiunile care nu sunt confruntări armate violente pot fi clasificate în cel puțin trei categorii:

- acțiuni desfășurate pe timpul războiului, din cauza războiului, în folosul războiului sau împotriva acestuia;
- acțiuni adiacente sau complementare războiului;
- acțiuni post-război sau post-conflict.

Dintre prima categorie fac parte toate acțiunile care însoțesc războiul (protecție civilă, adăpostire a populației și valorilor, efectuarea unor lucrări în sprijinul frontului, producția de bunuri și valori necesare frontului și populației, rechiziții, activitățile de Cruce Roșie, manifestări în favoarea sau împotriva războiului, acțiuni diplomatice, informaționale etc.). Ele sunt un însoțitor permanent al războiului și depind în mare măsură de modul în care se desfășoară acesta.

Din cea de a doua categorie fac parte, în general, acțiunile și activitățile administrative, de ordine, precum și cele care țin de pregătirea rezervei, a infrastructurilor, acțiunile și activitățile pe linie de sănătate, cele politice interne și internaționale, cele diplomatice etc.).

Din cea de a treia categorie fac parte, în general, acțiunile administrative, cele de organizare și reorganizare a vieții economice și sociale, de refacere a infrastructurilor, de lichidare a urmărilor războiului, cele umanitare etc.

Toate aceste acțiuni au următoarele caracteristici:

- sunt, într-o formă sau alta, legate de fenomenul război;
- vizează reducerea impactului negativ pe care îl are războiul asupra vieții sociale, economice, culturale și morale;
- vizează protecția și folosirea adecvată a resurselor;
- vizează protecția patrimoniului;
- au un pronunțat caracter umanitar

Pornind de aici, putem desprinde concluzia că, în toate împrejurările, aceste acțiuni dunt modelate de următoarele principii:

- continuitatea;
- complementaritatea;
- protecția;
- umanitatea;

NESECRET

- construcția și refacerea;
- solidaritatea;
- unitatea;
- diversitatea;
- simplitatea;
- eficiența.

CAPITOLUL 2

DETERMINĂRI ALE RĂZBOIULUI ȘI LUPTEI ARMATE

2.1. Determinări ale războiului

2.1.1. Determinări economice

În ce măsură determină economia configurația războiului? Războiului este o funcție a economiei, o consecință a strategiilor economice, o altă expresie a luptei economice, sau economia doar îl influențează? Care sunt mecanismele prin care economia condiționează războiul? Cum au evoluat ele în timp? Care sunt principalele determinații economice ale războiului?

Determinările economice sunt fundamentale pentru fizionomia războiului. Ele reprezintă o expresie a legii de potențial și se constituie, adesea, nu doar în suport, ci și în cauză, în condiție a războiului. În trecut, războiul, deși era, ca și acum, un instrument al politicii, avea profunde determinări economice. El avea adesea ca obiectiv prăduirea adversarului, cucerirea unor teritorii bogate în resurse și, pe această bază, creșterea potențialului economic. Unul dintre motivele pentru care Traian a pornit războiul împotriva Daciei era acumularea de resurse (aurul și bogățiile Daciei) în vederea pregătirii războiului cu parții, dar și pentru rezolvarea unor probleme financiare grave cu care se confrunta Imperiul roman.

Determinările economice asupra războiului se manifestă cel puțin pe două paliere importante:

- a) ca factor de potențial.
- b) ca obiectiv (scop) al războiului.

Nu se poate declanșa un război, dacă nu există posibilități de sustenabilitate în teatru. Statul care este amenințat cu războiul (fie pentru deblocare unei situații strategice, fie pentru impunerea unui anumit comportament) nu poate accepta confruntare armată – ca formă ultimă a războiului –, dacă nu dispune de un potențial economic suficient cel puțin pentru se pune în operă ceea ce se numește *descurajarea de la mic la mare*. Fără un astfel de potențial (care înseamnă resurse materiale, potențial tehnologic etc.) angajarea confruntării armate (dar nu numai armate), în condițiile decalajelor tehnologice militare imense înseamnă sinucidere curată.

Aproape orice război de pe lumea ceasta (chiar și cele punitive sau cele declanșate pentru menținere păcii) au și obiective economice. În esența oricărei politici (iar războiul este un mijloc al politicii) se află determinări economice.

În 1950, Paul Rassinier, sesizează, într-un articol intitulat "Aux frontières de la désespérance" publicat în revista *Défense de l'Homme*, n. 26, novembre 1950, la pp. 13-17, dificultățile statului atât în ceea ce privește deficitul bugetar, cât și condițiile concrete în care evoluează economia unui stat, lipsită din ce în ce mai mult de piețe externe, și cu cele interna suprasaturate¹¹. Este foarte posibil ca, în aceste condiții, economia să apeleze la presiuni de altă natură decât cele ale războiului economic (politice, diplomatice, ale amenințării cu forța și chiar la cele militare), pentru a se impune și a-și realiza acel optim necesar.

Referindu-se la bătălia pentru Eurasia, Zbigniew Brzezinski notează, în *Marele eșichier*, că geostrategia actuală în Eurasia se sprijină pe cinci actori și cinci pivoți importanți. Cei cinci actori sunt: Rusia, China, India, Germania și Franța. Cei cinci pivoți sunt: Ucraina,

¹¹ <http://www.abbc.com/aaargh/fran/archRassi/prddh/prddh8.html>.

NESECRET

Azerbaidjanul, Turcia, Iranul și Coreea de Sud.. Actori geopolitici sunt cei care au capacitatea de a-și exercita influența dincolo de frontierele proprii, iar pivoți geostrategici, acele state care au o poziție importantă.

Toate aceste considerații vizează controlul resurselor și accesul la principalul foaier energetic al planetei care se află pe acest continent.

Economia condiționează complex filozofie și fizionomia războiului, atât direct, implicit, cât și mediat, prin mijlocirea politicii și tehnologiei, pe următoarele coordonate:

- ◆ ca factor de potențial;
- ◆ ca posibilitate de susținere în teatru;
- ◆ ca potențial financiar și tehnologic;
- ◆ ca dinamică a unor proiecte viitoare de resurse și de potențial;
- ◆ ca generator de concurență, tensiuni și conflicte.

Aspectele economice au deci un rol important în configurarea războaielor. Totuși, în ultima parte a secolului al XX-lea și la începutul secolului al XXI-lea, se pare că războaiele și conflictele care s-au derulat în acest interval de timp nu au avut o motivație economică (cel puțin, aparent), ci una geostrategică sau preponderent politică, vizând îndeosebi descurajarea crizelor și conflictelor, modelarea unui mediu stabil de securitate și instaurarea unei noi ordini internaționale. Fukuyama scrie că „ există și alte aspecte ale motivației umane, care nu au nici o legătură cu economia și în care își au originea discontinuitățile istoriei – majoritatea războaielor, erupțiile bruște ale pasiunilor religioase, ideologice sau naționaliste, care au dus la fenomene ca Hitler și Khomeini.”¹² Totuși, la o analiză profundă, se poate constata că, într-o formă sau alta, factorul economic este prezent în determinarea războiului.

2.1. 2. Determinări politice

Mai este războiul o continuare a politicii prin mijloace militare, violente? Sau războiul reprezintă sfârșitul politicii, neputința ei, incapacitatea de a duce un dialog, de a armoniza niște interese? Care este, astăzi, raportul dintre război și politică? Există alternative? Care sunt? Există tendința de a se înlocui conceptul de război cu cel de conflict armat? Care sunt argumentele pro și contra? O astfel de tendință rezultă din determinații obiective sau este un nou mod, un altfel de mod de a ascunde permanența războiului, războiul continuu? Războiul ca amenințare, ca instrument de presiune politică.

Războiul este mai mult decât continuarea politicii prin alte mijloace. El este instrumentul politicii, este politica însăși. Există opinii potrivit cărora războiul nu ar mai fi o continuare a politicii, ci sfârșitul politicii. Adică acolo unde nu a reușit politica, începe războiului (înțeles ca luptă armată, ca sistem de acțiuni armate, violente, distrugătoare, pentru că, de fapt, celelalte componente ale războiului sunt în permanență fie activate, fie în stand by). Dar războiul face parte nemijlocită din politică, este brațul ei înarmat. După cum se știe *interesul* este imboldul acțiunii, motivul acțiunii, iar politica nu este altceva decât o expresie a interesului. De regulă, interesul determină acțiunea nu printr-o relație directă, ci mediat, adică printr-un proiect care, de regulă, este un proiect politic. Deci politicul transformă, mai exact, metamorfozează, transpune interesul în acțiune. Pentru orice țară, pentru orice entitate de pe lumea aceasta, interesul (este vorba de interesul național general) se prezintă, în principiu, astfel:

INTERESE NAȚIONALE

INTERESE VITALE	INTERESE	INTERESE	INTERESE

¹² Francis Fukuyama, SFÂRȘITUL ISTORIEI ȘI ULTIMUL OM, Editura Paideia, p.139

	IMPORTANTE	COMUNE	CONJUNCTURALE
Păstrarea și afirmarea identității naționale, sociale, culturale, politice și economice.	Dezvoltarea economică, asigurarea unui potențial economic, politic, social și demografic care să permită o politică pozitivă, eficientă și benefică.	Armonizarea activităților economice cu cele sociale, legislative, politice și culturale.	Avantaje economice, politice, sociale, culturale, în funcție de evoluția evenimentelor în plan global și regional.
Asigurarea securității naționale.	Securitatea economică, socială, militară; siguranța cetățeanului, societății și instituțiilor.	Participarea la asigurarea securității și stabilității zonale.	Obținerea și menținerea unor noi garanții de securitate.
Asigurarea capacității de supraviețuire în caz de război și în alte situații-limită.	Bunăstarea populației, stabilitatea și capacitatea de regenerare a forței economice, demografice, intelectuale și morale.	Locuri de muncă, protecție socială, asigurarea respectării concrete a drepturilor omului.	Obținerea unor avantaje temporare pentru populație, instituții etc.
Prevenirea războiului (sau folosirea lui ca modalitate de rezolvare a unor probleme vitale).	Sistem educațional competitiv, rezistent la perturbații și receptiv la modernizări.	Facilitări în sistemul educațional, în accesul la cultură	Valorificarea unor conjuncturi favorabile cetățeanului și instituțiilor

Determinările politice ale războiului sunt esențiale. Principiile acestui proces complex se rezumă la:

- ◆ principiul condiționării politice;
- ◆ principiul interdependenței active;
- ◆ principiul expertizei.

Analiza oricărei situații în care este vorba de determinarea politică a războiului sau atitudinii strategice pornește de la aceste principii și conduce la aceste principii. Același Zbigniew Brzezinski scrie, spre exemplu, că, pe termen scurt, interesul Statelor Unite este să păstreze și să consolideze pluralismul geopolitic pe harta Eurasiei. Pe termen mediu, americanii caută parteneri care să-i ajute să edifica în zonă un sistem de securitate. Pe termen lung, americanii doresc să creeze în Eurasia un nucleu de responsabilitate politică, conceptul geopolitic la care se referă Zbigniew Brzezinski, fiind o magistrală sinteză asupra politicii mondiale, adică un pilon în jurul căruia se poate structura sau destructura filosofia războiului viitor.

2.1.3. Determinări culturale și civilizaționale

Există, cu adevărat, determinări culturale și civilizaționale ale războiului sau ceea ce se afirmă reprezintă doar un mod de a plasa confruntarea de tip militar în sfera slujirii valorilor? Confruntarea face parte din sistemul de valori? Care sunt determinările culturale ale războiului? Cum se justifică relația dintre război și sistemele de valori ale diferitelor entități umane și civilizaționale? Există o astfel de relație cu adevărat?

NESECRET

Cultura și civilizația sunt un rezultat al acțiunii umane. Ele se constituie din valori, iar valorile sunt acumulări de sinteză, confirmate de timp, care dau caracteristica, forța lăuntrică, importanța, stabilitatea și consistența sistemului. Ele nu sunt imbolduri ale acțiunii, ci temelii. De unde rezultă că valorile culturale și civilizaționale nu generează războiul și nici lupta armată, ci se constituie doar în structuri, în cadre multidimensionale în care se desfășoară acesta. Valorile nu aparțin însă trecutului, nu sunt doar „element de patrimoniu“, structuri frumoase dar moarte, „piese de muzeu“. Ele aparțin prezentului și se constituie în constante ale vieții și activității umane, în repere importante, unele dintre ele chiar în repere de bază.

Dimensiunea culturală a războiului se exprimă în acțiunea principiului valorii. Pregătirea și desfășurarea războiului nu pot fi concepute în afara unui sistem de valori, în afara unei culturi politice, civice și strategice. O firească și deplină integrare a eforturilor politice, economice, sociale, științifice și militare nu este posibilă decât dacă și numai dacă valorile sunt consonante, dacă există comunicare, flexibilitate, fluentă și completitudine în spațiul valorilor unei națiuni

Dimensiunea culturală a războiului este intrinsecă și se constituie într-un puternic liant, într-o structură de rezistență a sistemului, întrucât valorile sunt acumulări în ani, decenii, secole și milenii, confirmate deci de timp, care definesc o entitate socială, o individualizează și o înalță. Desigur, nu valorile culturale determină războiul. Ele se constituie doar într-un element de forță, într-un sistem de referință și într-o cultură a războiului, care constă într-un sistem de cunoștințe, norme, reguli, principii și obiceiuri. De regulă, acestea acționează restrictiv și limitativ, dar și stimulativ. Efectul stimulativ se manifestă îndeosebi pe plan moral și se exprimă în capacitatea beligeranților de a înțelege actul războiului ca pe o necesitate, ca pe o acțiune obligatorie tocmai pentru apărarea valorilor supreme ale unui stat, care sunt integritatea teritorială, suveranitatea, independența, dreptul la viață și la cultură, la existență proprie și la dezvoltare economică și socială armonioasă. Dimensiunea culturală a fenomenului război, se exprimă, la ora actuală, în spațiul european și euro-atlantic în modul în care se realizează o comunicare eficientă între sistemul valorilor naționale și sistemul de valori europene și euro-atlantice, pe temeiul căreia se fundamentează cunoașterea, respectul reciproc și un suficient spațiu de confluență, adică un suport comun de armonizare, pe baza valorilor, a intereselor și acțiunilor.

Desigur, integrarea europeană și euro-atlantică nu se produce doar prin unitatea și complementaritatea sistemelor de valori în sine. Integrarea este un proces complex care are ca principală motivație, ca motor al acțiunii, *interesele vitale* ale națiunilor, ale continentului european, ale entității euro-atlantice, ale civilizației occidentale. Sistemele de valori sunt însă *constantele* ecuației integrării, ca modalitate de prevenire și descurajare a războiului, dar și ca suport al unei culturi strategice comune, cele care dau forță, consistență, finalitate, durată și stabilitate acțiunii militare. Ele constituie structura de rezistență a entității militare ce rezultă prin integrare, suportul ei valoric, osatura ei. Pentru ca un astfel de proces de integrare să se finalizeze și să se actualizeze continuu, mai este nevoie însă și de altceva în afară de sistemul de valori: este nevoie de flexibilitate, de înțelegere a caracteristicilor situației, de configurare realistă și dinamică a mediului de securitate care se urmărește a se realiza prin integrare, adică de voință politică, socială și civică. Dar fără valoare, adică fără un temeinic suport valoric, deci cultural, nimic nu are durată. Valoarea controlează și limitează acțiunea militară, o menține în limitele necesare ale unei proporționalități care să nu fie distructivă. Cu alte cuvinte, cultura se implică din ce în ce mai mult inclusiv în determinarea fenomenului război, scoțându-l din ferocitatea și sălbăcia bătăliilor ucigătoare de odinioară și așezându-l din ce în ce mai consistent și mai temeinic în spațiul impunerii voinței binelui, în folosul comunității internaționale.

Datorită unei culturi politice, economice și strategice deosebite, războiul este transformat, pe zi ce trece, dintr-un act de violență extremă, modelat de teoria jocurilor strategice cu sumă nulă, într-o modalitate de soluționare rapidă a crizelor, de înlăturare a

blocajelor strategice și de impunere a păcii, adică de determinare a unui mediu de securitate stabil și durabil.

Uniunea Europeană și NATO nu sunt doar reuniuni de interese, bazate pe un scop comun, impus de un complex de vulnerabilități, riscuri și amenințări, și pe un obiectiv circumstanțial, efemer, impus de împrejurări, ci și repere importante în configurarea culturală a războiului viitorului. Uniunea Europeană răspunde unei necesități politice, economice, sociale, culturale și istorice, acum, și militare, iar NATO corespunde unui sistem de securitate și de apărare euro-atlantic unitar și eficient. Ambele sunt însă entități bazate pe un sistem de valori civilizaționale și democratice, care s-a dovedit a fi extrem de important și trainic. Această trăinicie se fundamentează pe cel puțin patru coordonare de conexiune a sistemelor de valori, care pun și mai mult războiul sub controlul strict al societății și comunității internaționale:

- ◆ conexiunea intra-națională;
- ◆ conexiunea inter-națiuni;
- ◆ conexiunea europeană;
- ◆ conexiunea euro-atlantică.

Este vorba de conexiuni complexe, care definesc o construcție solidă și o arhitectură dinamică, ușor adaptabilă exigențelor mediului internațional de securitate, în care războiul își limitează sfera la spațiul descurajării, al acțiunilor împotriva terorismului, crimei organizate și impunerii voinței comunității internaționale.

Există, desigur, o paletă foarte largă a acestor sisteme de valori culturale și științifice, de la tradiții, obiceiuri, abilități, vocație, etnos, la acumulări în domeniul științei și tehnologiei, al organizării politice și sociale, al etosului și comportamentului. Toate acestea concură direct la apropierea națiunilor din spațiul euro-atlantic și, pe baza lor, se construiește matricea unității și stabilității acestora. Există, de asemenea, valori politice și democratice care fundamentează relațiile occidentale și modelul euro-atlantic și reconfigurează fizionomia și filosofia războiului. Aceste valori nu sunt un produs circumstanțial, ci un al sutelor de ani de istorie și civilizație comune.

Așadar, determinările culturale ale războiului, în condițiile integrării României și celorlalte state din zonă în NATO și în Uniunea Europeană, se manifestă în acest univers al conexiunilor reale și obiective - actuale și viitoare, tradiționale și de factură nouă –, care configurează nu doar deosebirile (adesea, în istorie, transfigurate pe nedrept în opoziții și chiar în conflicte), ci și aptitudinea integrativă europeană, vocația de unitate și universalitate, conștiința responsabilității noii redimensionări a fenomenului război în spațiul european și euro-atlantic, a noului concept politic, democratic și strategic, cerut de procesul de trecere de la societatea de tip industrial și post-industrial la societatea de tip informațional.

Aceste determinări culturale ale războiului, îndeosebi ale războiului viitorului, ar putea fi analizate într-o perspectivă care, în opinia noastră, trebuie să aibă în vedere:

- ◆ **valorile istorice:** istoria este depozitara unor experiențe teribile, unor învățăminte deosebit de importante în ceea ce privește cultura războiului;
- ◆ **valorile artistice:** vocația artistică a fiecărei națiuni este parte necesară a mozaicului european, regional și universal, este armonizată cu cerințele arealului de securitate european și mondial; războiul nu poate ignora uriașele acumulări în planul științei, artei și culturii, al umanității și democrației, altminteri devine crimă împotriva valorilor omenirii, împotriva omului și patrimoniului umanității;
- ◆ **valorile sociale:** războiul nu poate fi incompatibil cu valorile sociale ale entităților beligerante, ale omenirii; valorile sociale se particularizează în funcție de exigențele și determinările spațiului fiecărei țări, dar ele sunt totdeauna consonante cu cele europene și euro-atlantice, cu cele ale lumii întregi, sunt valori dinamice, al căror sens integrator și diriguitor îl reprezintă

comunicarea socială, asimilarea și acomodarea structurilor de acțiune militară la aceste coordonate;

- ◆ **valorile politice:** cele două componente ale acestor valori - vocația politică a neamului și voința politică – se regăsesc integral în spațiul determinării războiului, mai mult decât oricare alte valori, întrucât sunt valori-suport și valori-resort care configurează cu precizie scopul, obiectivul și structura războiului;
- ◆ **valorile științifice:** oamenii ei de știință, sistemul de învățământ, economia și acumulările în planul științei asigură războiului coordonate realiste și un potențial intelectual imens;
- ◆ **valorile tehnologice:** tehnologia asigură războiului un suport teoretic, operațional și tehnic temeinic; războiul viitorului va fi, fără îndoială, un război înalt tehnologizat, definit pe un sistem de acțiuni complexe bazate pe *high tech* și *IT*;
- ◆ **valorile militare:** există o cultură strategică a fiecărui spațiu, a fiecărei entități socio-economice, politice, culturale și militare; există, deci, o cultură strategică europeană și, de asemenea, o cultură strategică euro-atlantică, deja confirmată de timp, și care se regăsește în noul concept strategic al Alianței.

Determinările culturale ale principiilor războiului se manifestă atât implicit, adică prin calitatea militarilor și a personalului care lucrează în instituțiile militare, în domeniul apărării, cât și prin instituțiile, organismele și comunitățile umane care pot intra în opoziție sau în conflict. De fapt, în spectrul cultural, care este dat de structura și dinamica unui sistem de valori, se realizează arhitectura culturală a legilor și principiilor războiului. Fără o astfel de determinare, care este una de esență, de fundament, războiul (și cu atât mai mult războiul viitorului) nu este nici posibil, nici necesar, nici eficient.

2.1.4. Determinări sociale

Continuă să fie războiul un fenomen social? Ce legătură are societatea non-militară și îndeosebi societatea civilă cu războiul și cu lupta armată? Care sunt mecanismele, îndeosebi cele ascunse și cele perverse, prin care războiul este deturnat de la menirea sa și transformat într-un instrument al anomiei sociale și ripostei asimetrice? Care pot fi modalitățile de a le contracara?

Deși este un fenomen social, războiul are cea mai redusă audiență dintre toate fenomenele și procesele sociale. Societatea respinge războiul. Oamenii consideră că războiul este un fenomen negativ, cu implicații grave în domeniul social. Percepția negativă a populației și societății civile asupra războiului s-a accentuat de-a lungul timpurilor. Războiul este un produs al unui dezechilibru ajuns în faza de conflict, dar el nu reprezintă o soluție definitivă pentru restabilirea echilibrului, ci doar o soluție violentă, cu costuri foarte mari, cu multe riscuri și cu o mulțime de efecte. În toate timpurile, războiul a fost nepopular. Chiar și în situația războaielor de eliberare, lupta armată, deși era, poate, unica modalitate de obținere (prin forță) a dreptului la libertate, nu a fost agreată, ci doar suportată ca necesitate.

Există un paradox: pe de o parte, războiul este respins de societate ca modalitate de soluționare a problemelor sociale complexe și, pe de altă parte, acest fenomen are determinări sociale precise, rezultate tocmai din evoluția spre conflict a unor tensiuni de altminteri firești în dinamica socială. Există cel puțin două tipuri de determinări sociale. Unele sunt de natură generală, fac parte din conflictualitatea socială, altele sunt specifice pentru fiecare tip de război.

Cele de natură generală se referă la:

- ◆ creșterea tensiunilor sociale generatoare de crize și conflicte;

- ◆ apariția unor interese care opun categoric o entitate altei entități (îndeosebi state, grupuri de state, alianțe, dar și entități non-statale, transfrontaliere, în rețea etc.);
- ◆ apariția și proliferarea, în anumite medii sociale, a unui spirit revanșard, justițiar și războinic.

Cele specifice sunt, în general, punctuale și se referă la:

- ◆ extinderea a ceea ce entitatea respectivă consideră a fi spațiu vital;
- ◆ inducerea și proliferarea unui spirit punitiv sau de revanșă;
- ◆ interese economice cu determinări și localizări în mediul social.

Aceste determinări nu explică decât în mică măsură fenomenul război. Faptul că războiul a fost și a rămas specific societății omenești are o determinare intrinsecă, fiind condiționat de sistem.

Așadar, războiul, ca modalitate de ieșire dintr-un blocaj strategic, este de natură obiectivă. El are, din punct de vedere filosofic, aceleași explicații pe care le are un fenomen natural (cutremur, uragan, potop etc.). Este o descărcare socială de energii și tensiuni acumulate într-un anumit interval de timp, iar efectul său este un nou echilibru social sau o nouă structurare socială.

Există însă și războaie care nu au această funcție. Ele sunt un produs al anomiei sociale, al intereselor de grup și sunt folosite nu pentru a se ieși dintr-un blocaj strategic, ci a crea un blocaj strategic, pentru a impune o stare favorabilă anumitor segmente sociale. Un astfel de război este cel terorist. Și chiar dacă, la ora actuală, nu toată lumea este de acord că terorismul este război, el se prezintă ca o agresiune continuă, surprinzătoare și criminală asupra omului fizic, instituțiilor economice, sociale, culturale și politice, asupra unora dintre state și organisme internaționale, în general, asupra acelor instituții care construiesc sau impun o anumită ordine internațională.

Pe de altă parte, tot mediul social este acela care generează și proliferază spiritul de ripostă împotriva războiului asimetric, pentru păstrarea și menținerea aceluși mediu de securitate și de ordine favorabil intereselor proprii. Mediul social nu este însă omogen și nici imuabil. El variază, în raport cu determinările economice, politice, informaționale, în jurul unor repere culturale trainice, adică în sistemul unor valori care a constituit dintotdeauna osatura și, deci, structura sa de forță și de rezistență.

Se pare că mediul social s-a polarizat. La un pol se află o parte a populației planetei – lumea civilizată – care se opune violențelor, dar susține războiul împotriva terorismului, crimei organizate, degradării ființei și condiției umane, iar la celălalt pol se află cei care generează aceste amenințări asimetrice. Nu este foarte ușor de făcut o departajare între unii și alții, chiar dacă valorile și filosofii acestor două tabere sunt diametral opuse. Intervine în ecuație jocul complicat al intereselor, iar acesta amestecă oamenii și lumile.

2.1.5. Determinări tehnologice

Se știe, tehnologia este unul din factorii care influențează și revoluționează arta militară, teoria și practica strategiei, adică strategia teoretică și strategia operațională. Tehnologia schimbă filosofia și esența războiului? Cu alte cuvinte, datorită tehnicii performante, sistemelor de arme și extinderii spațiului de confruntare, războiul devine altceva decât a fost el până acum? Altceva ce?

Este evident că înalta tehnologie va permite și va impune *strategia acțiunilor rapide, strategia acțiunilor speciale și strategia totală sau integrală*. În aceeași măsură, mijloacele perfecționate vor facilita *strategiile de descurajare, strategiile coercitive, strategiile punitive, strategiile parțiale, strategiile de influențare, de impunere sau de amenințare*. Dar și aceste tipuri de strategii solicită și vor solicita în continuare mijloace adecvate scopurilor și obiectivelor războiului (confruntării).

Ceea ce va continua să separe această lume se referă nu doar la interese, ci și la posibilități, la mijloace. Acțiunile, ca și reacțiile, vor fi totdeauna într-o strictă dependență de mijloace, iar acestea vor continua să evolueze nu doar într-o singură direcție, ci radial și fractal. Va fi din ce în ce mai greu ca planeta să fie controlată. Mai exact, tocmai datorită tehnologiilor și reacțiilor la acestea, cu cât se vor perfecționa mai mult mijloacele de supraveghere, gestionare și rezolvare a situațiilor conflictuale, cu atât vor crește vulnerabilitățile interne și riscurile asociate acestora. De aceea, problema strategiei mijloacelor este una de cea mai mare importanță.

Avem de a face cu trei tipuri mai de vulnerabilități, sensibile la trei tipuri mari de amenințări: vulnerabilitățile informaționale care sunt strict legate de evoluția IT; vulnerabilitățile tehnologice, care sunt strict legate de accesul la hightech și de reacțiile corespunzătoare și vulnerabilitățile asimetrice, care sunt strict legate de acțiunile și reacțiile haotice (în sensul teoriei haosului, al sensibilității la variația condițiilor inițiale), care îmbracă întreaga gamă de posibilități, de la violența primitivă, la violența informațională.

Sistemele de arme au evoluat și continuă să evolueze pe trei mari coordonate: sisteme de arme de distrugere globală, îndeosebi cele care țin de ADM; sisteme de arme de mare precizie, bazate pe tehnologia informației (IT) și pe hightech, care conduc la *strategia războiului bazat pe rețea* și sistemele de arme neconvenționale care participă efectiv atât la generarea, cât și la materializarea unui nou tip de strategie, *strategia războiului continuu*.

Sistemele de arme neconvenționale nu trebuie rupte de celelalte sisteme de arme. Termenul de „neconvențional“ ascunde o gamă foarte largă de posibilități. La urma urmei, este vorba de o întrebare tranșantă: ce este și ce nu este *convențional* în ceea ce privește sistemele de arme?

Sistemele de arme pot fi împărțite în trei mari grupe:

- Sistemele de arme letale din care fac parte:
 - Sistemele armelor de distrugere în masă;
 - Sistemele armelor de precizie (armele inteligente);
 - Sistemele de arme bazate pe lasere, amplificarea undelor electromagnetice și pe acțiunea letală a acestora;
 - Sisteme de arme geofizice
- Sistemele de arme non-letale din care fac parte:
 - Sistemele de arme de influențare mediatică, informațională și psihologică;
 - Sistemele de arme bazate pe folosirea unor substanțe psihotrope și halucinogene;
 - Sistemele de arme bazate pe acțiuni neletale în spectrul undelor și bioundelor;
 - Sisteme de arme geofizice cu acțiuni neletale (modificarea mediului).

Sistemele de arme bazate pe mijloacele de distrugere în masă (arma nucleară, arma chimică și arma biologică), sistemele de arme bazate pe amplificarea undelor radio, pe biounde, pe lasere, pe factori geofizici, pe acțiuni mediatice, informaționale, psihologice, pe substanțe psihotrope, pe diferiți agenți chimici și biologici intră în sfera *sistemelor de arme neconvenționale*. Ele pot fi letale sau nonletale.

Influența sistemelor de arme asupra strategiei este indubitabilă. Desigur, această influență nu se exercită unilateral, ci într-un sistem de condiționări complexe. Oricum, factorul tehnic și tehnologic este, deopotrivă, o rezultată a cerinței politice și strategice (strategia mijloacelor, strategia generativă) și un factor de influențare a strategiei, astfel:

Sistemele de arme bazate pe mijloace de distrugere în masă au generat strategia ripostei masive, strategia descurajării nucleare, strategia ripostei flexibile.

Sistemele de arme de înaltă precizie au generat strategia acțiunilor rapide, strategia acțiunii (reacției) concentrate și eficiente, strategia bătăliei aeroterestre și strategia acțiunilor speciale.

Sistemele de arme neconvenționale (care sunt adiacente sistemelor de arme convenționale) au generat strategia acțiunii permanente, integrale și eficiente, adică strategia războiului continuu, strategia reacției asimetrice, strategia acțiunii radiale și strategia acțiunilor neconvenționale indirecte.

Psihotehnologiile presupun o combinație a mijloacelor electronice și a științelor cognitive, vizând creierul și capacitatea sa de analiză indirectă asupra tuturor senzilor sistemului nervos. Cu alte cuvinte, emițătoarele de unde electromagnetice, acustice sau a altor semnale (încă secrete) acționează asupra sistemului nervos, influențând emoțiile, gândirea și acțiunea. Aceasta este esența. Or, evident, astfel de mijloace impun strategii adecvate și răspund unor strategii operaționale care vizează realizarea obiectivelor politice, fără pierderi umane și materiale grave..

La 31 octombrie 1989, a fost creat, în Statele Unite, un aparat auditiv (patent 4.877.027 Brunkan; Wayne B.¹³) care transmite sunete în creierul unei persoane cu nivelul de frecvență între 100 MHz și 10.000 MHz, modulate pentru a forma un tip de undă specifică. Ea se prezintă sub forma unor impulsii de foarte scurtă durată modulate în frecvență. Este compusă din 10 la 20 de pulsații. Lărgimea fiecărei impulsii se situează între 500 nanosecunde și 100 microsecunde. Lărgimea pulsației se situează între 10 nanosecunde și 1 microsecundă. Impulsiile sunt modulate în frecvență prin informații audibile cu scopul de a se crea senzația auditivă dorită de cel care folosește un astfel de sistem.

Manipularea sistemului nervos prin câmpuri electromagnetice generate de ecrane¹⁴ este iarăși o preocupare în strategia mijloacelor non-letale. S-a observat o reacție a factorului uman la stimularea pielii cu câmpuri electromagnetice cu frecvențe situate în jurul al ½ Hz sau 1 Hz, care provoacă o rezonanță senzorială. Asemenea frecvențe sunt emise de ecranele ordinarilor și televizoarelor, când se trimit imagini în astfel de impulsii. Este deci posibilă manipularea sistemului nervos prin astfel de impulsii. De aici, nevoia unor *strategii de manipulare*.

Fentanilul, un derivat al morfinei, face parte din categoria gazelor incapacitante non-mortale, adică a așa-numitelor medicamente militarizate. Acești agenți anesteziază sau calmează țintele vizate. Este vorba de substanțe din categoria celor folosite de forțele speciale ruse împotriva teroriștilor, la Moscova, la 26 octombrie 2002. În urma folosirii acestor substanțe non-letale au murit totuși 129 de persoane.

La 26 februarie 2003, americanii au realizat o grenadă (Rifel-launched non-lethal cargo dispenser) care este lansată cu o pușcă și împrăștie un gaz non-lethal (agenți care asigură controlul mulțimilor, agenți biologici și agenți chimici). Acest tip de arme pun în operă o *strategie de control al mulțimilor*, deci o *strategie de gestionare a crizelor*.

Tot din sistemul armelor non-letale face parte și bomba electromagnetică, denumită, pe scurt, *e-bomb*, care, până la războiul din Golf din martie 2003, nu a fost folosită încă pe câmpul de luptă. Această armă folosește impulsurile micro-undelor asupra sistemelor

¹³ Inventatori : **Brunkan; Wayne B.** (P.O. Box 2411, Goleta, CA 93118). Nr. dosar: 202,679, de la 6 iunie 1988. Clasificare internațională: A61N 5/00; Clasificare americană actuală: 607/56; Domeniu de cercetare: 128/420.5, 804, 419 R, 421, 422, 746; 381/68

¹⁴ Statele Unite, patent 6.506.148 Loos, 14 ianuarie, 2003. Inventatori: Loos, Hendrigus G. (3019 Cresta Way, Launa Beach, CA 92651); nr. dosar: 872528, de la 1 iunie 2001; clasificare internațională: A61N 5/00; clasificare americană actuală: 607/27, 600/545; domeniu de cercetare: 600/9-27, 545 313/419 324/318 378/901 434/236

NESECRET

electronice adverse. Ea a fost descoperită întâmplător, datorită efectelor pe care le aveau radarele situate în apropierea sistemelor electronice de conducere și impulsiiile electromagnetice ale exploziilor nucleare. *E-bomb* face parte din categoria *armelor cu energie directă*, mai exact, din familia armamentului care folosește *efectul microundelor de mare putere* (HPM – *high power microwaves weapon*) Tot în această categorie se înscriu bomba cu grafit și, în general, toate armele bazate pe microunde, informație și acțiuni psihologice.

S-a dovedit însă (mai ales în Irlanda de Nord¹⁵) că armele non-letale sunt, în fond, arme care pot induce efecte letale (directe sau indirecte) deosebit de grave. Ele se folosesc îndeosebi pentru reprimarea unor manifestări, pentru rezolvarea unor situații specifice procesului de gestionare a crizelor, iar efectul este, uneori, destul de complex, chiar dezastruos.

La ora actuală, armele interzise (gaze toxice, gloanțe explosive, arme bazate pe lasere orbitoare, mine, – care fac parte din categoria sistemelor de arme neconvenționale –), sunt din nou, într-o formă sau alta, puse în operă.

Dintre sistemele de arme neconvenționale bazate pe amplificarea undelor și pe efectele complexe în ionosferă, în spațiul geofizic, asupra climei și asupra ființei umane face parte, după toate probabilitățile, așa cum s-a arătat mai sus, și HAARP (HIGH-FREQUENCY ACTIVE AURORAL RESEARCH PROGRAM = Program de Cercetare asupra Frecvențelor Înalte Boreale Active). Acest program este finanțat, începând din 1993, de Statele Unite.

Dar HAARP nu este singurul program complex și nici singurul sistem ciudat, neconvențional care caută alte energii decât cea mecanică a glonțului sau a rachetei. Se relatează¹⁶, în mai multe lucrări¹⁷, unele întâmplări, grupate în jurul a ceea ce autorii Preston Nichols și Peter Moon numesc afacerea Montauk și experiența de la Philadelphia. Pe scurt, așa cum o rezumă autorul rândurilor de pe Internet, experiența Philadelphia a avut loc la 12 august 1943. A fost un experiment prin care Forțele Navale Americane au încercat să găsească o modalitate de a face invizibile, pentru radarele inamicului, vasele de război proprii și pe cele ale aliaților. La această experiență au fost aleși să participe unii dintre cei mai renumiți oameni de știință ai vremii: Einstein, descoperitorul teoriei relativității, matematicianul Hilbert, Von Neuman, inventatorul calculatorului, și Tesla, cel care a descoperit curentul alternativ.

Această experiență venea după doi ani de încercări, în care se obținuseră unele reușite în ceea ce privește invizibilitatea parțială, pentru radare, a unor obiecte terestre. Experiența de la Philadelphia era însă cu totul deosebită. Ea viza ascunderea de radare a unui vas de război întreg¹⁸, cu echipaj cu tot. Tesla s-a retras din proiect, întrucât considera că experiența este periculoasă pentru echipaj.

Nichols relatează lucruri de-a dreptul bizare. Când dispozitivul s-a pus în mișcare, nava Eldridge a dispărut nu numai de pe radare, ci și din câmpul vizual, într-un flash de lumină albastră. În același timp, a fost văzută, la 400 de kilometri, în portul Norfolk. A dispărut apoi din Norfolk și a reapărut la Philadelphia, unde avea loc experiența. În acest timp oamenii au fost striviți pe fundul navei, de parcă s-ar fi contopit cu metalul. Au fost victime. Duncan Cameron, martor ocular, participant direct, pe navă, povestește că, în timpul acestei experiențe, cuprinși de panică, el și fratele său au sărit peste bord, dar n-au căzut în apă la Philadelphia, cum era firesc, ci la baza navală de Montauk (SUA).

¹⁵). Steve Wright, **An Appraisal of Technologies of Political Control**, raportul asupra STOA al Parlamentului european, 1998.

¹⁶ <http://www.conspirovni-science.fr/st/montauk.html>, L'affaire Montauk

¹⁷ Nichols & Moon, **Pyramids of Montauk - Explorations in consciousness; Montauk revisited - Adventures in synchronicity; The Montauk Project - Experiments in Time; Encounters in the pleiades: an inside look at Ufo's** și Stewart Swerdlow, **Montauk - The Alien connection**.

¹⁸ Nava „Eldridge“.

Au apărut apoi noi proiecte, menite să controleze, cu ajutorul undelor radar, moralul ființei umane, precum și unele tehnologii (care se consideră a fi de natură extraterestră) care dau posibilitatea înregistrării gândurilor și, deci, influențării lor. Nichols spune că orice emisiune de unde electromagnetice este însoțită de o emisiune de unde de altă categorie (non-hertziene, după Nichols, eterice, după alți autori). Acest tip de energie umană este, de fapt, captată cu ajutorul unei instalații, denumită *scaunul din Montauk*, dotată cu cristale și bobine special adaptate care înregistrează semnalele emise de ființa umană. Pentru dirijarea acestei energii este utilizat un calculator de mare putere – un Cray 1 – care costă un miliard de franci și care, în Franța, este destinat pentru prognoza meteorologică națională. Un astfel de calculator permite amplificarea enormă a gândirii umane. Cercetările în acest domeniu au durat peste 30 de ani. Acum sunt deja aplicate. Cu alte cuvinte, *amplificatorul de gândire* a devenit o realitate.

În momentul de față există programe care studiază posibilitatea creării de imagini care să apară la momentul dorit și în locui voit. Este vorba de imagini virtuale, desigur. Un alt proiect se referă la dezvoltarea unor programe de explorare în timp. Nichols, în calitate sa de specialist în electronică, a lucrat la un astfel de program. Acest subiect este tratat pe larg în cărțile sale cu privire la Montauk. Datorită unei noi tehnologii, energia subiectului emițător (energia psiho) transmisă prin radar către o antenă subterană specială, denumită Delta –T, este transformată într-o formă de energie care are posibilitatea să deschidă o breșă în eter. „Psihicul (subiectul) gândește atunci la un loc anume și la o dată anume și această breșă în formă de cortex conduce către acest loc și către această epocă.”¹⁹ Psihicul reușește să facă toate acestea cam în același fel miraculos în care omul reușește să se țină pe picioare (doar pe două puncte de sprijin), acționând concomitent, printr-un mecanism extrem de complex, concomitent, mii și mii de mușchi.

Cameroon, în cazul experienței de la Philadelphia, a fost un astfel de subiect. Faptul că experiența respectivă a avut loc pe 12 august 1943 nu este întâmplător. Această dată a fost cerută de armată. Autorul sesizează, de asemenea, că, în timpul experiențelor de la Montauk, s-a descoperit că pământul este parcurs de o energie eterică ce variază în timp în mod regulat. Ea atinge vârful de sarcină din 20 în 20 de ani, și anume pe 12 august. După 12 august 1943, a urmat 12 august 1963, apoi 12 august 1983, 12 august 2003... În apropierea fiecărui 12 august, aparatura cu care s-au efectuat experimentele funcționa în mod bizar...

Baza Montauk este azi, oficial, defaectată. Se crede însă că ea continuă să funcționeze în diferite locuri subterane, la foarte mare adâncime²⁰ (antena Delta-T era îngropată la mai mult de 100 de metri adâncime). Nichols spune că el nu știa nimic despre activitatea sa la Montauk. El credea că lucrează într-o întreprindere electronică ce avea contracte cu armata. Toate aceste activități i s-au părut ca un fel de vis. În realitate – spune el – electronistul lucra în două locuri deodată. Multe dintre afirmațiile lui Nichols au fost sau sunt încă puse la îndoială. Și este firesc să fie așa, deoarece, un astfel de proiect – dacă există – va revoluționa complet, împreună cu alte sisteme (cum este, spre exemplu, HAARP) nu numai strategia militară, ci întregul sistem de relații de confruntare și de colaborare de pe planetă. Se spune, de asemenea, că Nichols a lucrat, împreună cu alte persoane, pentru studierea farfuriilor zburătoare capturate de armată și că pe unele dintre ele el a văzut aparatură asemănătoare cu *scaunul de la Montauk*. De asemenea, se spune că unul din aceste OZN-uri a survolat nava Eldridge, în timpul experimentului de la Philadelphia și a fost capturat, în final, de armată.

Din aceste experimente, autorul paginilor de pe Internet concluzionează că o astfel de lume nu există fizic, dar poate exista sub o anumită formă în eter; ea poate fi potențialmente prezentă în alte zone dimensionale sub formă de arhetip.

Există, desigur, și alte preocupări, îndeosebi în spațiul războiului mediatic, al celui informațional, al celui geofizic etc. Este foarte posibil ca sistemele de arme ale viitorului să se

¹⁹ Idem.

²⁰ Idem.

bazeze pe non-lethalitate, influențare psihologică și mediatică, pe acțiuni în spațiul virtual, pe folosirea energiei non-convenționale. Oricum, omenirea se află abia la începutul unui drum lung în ceea ce privește sistemele de arme ale viitorului și influența lor asupra principiilor războiului și strategiei, îndeosebi asupra strategiei militare, ce va dura, probabil, cât veacul al XXI-lea. Speranța omenirii este ca războiul să se îndrepte din sfera confruntării între entități, state, în sfera combaterii răului planetei, a optimizării mediului și condițiilor de viață.

2.2. Determinări ale luptei armate

Determinările luptei armate rezultă din cele ale războiului, dar nu se confundă cu acestea. Lupta armată este un instrument al războiului, și anume un instrument al forței violente. Întrucât armamentul și mijloacele de lovire au atins un nivel de evoluție care a devenit reciproc periculos, armele încep mai degrabă să devină un factor cu rol de frânare, de descurajare a luptei armate, decât unul de încurajare a acesteia.

În momentul de față, lupta armată este percepută, explicată și întreținută din trei mari perspective:

- ◆ cea tehnologică, mai exact *high tech* și *IT*;
- ◆ cea a reacției sau acțiunii necesare;
- ◆ cea teroristă.

În viziunea teroriștilor, lupta armată prin mijloace asimetrice reprezintă singura modalitate de a-și impune voința, de a atrage atenția, de a-i pedepsi nu doar pe cei care li se opun, ci pe toți oamenii, în general. În viziunea lor, lupta armată prin mijloace asimetrice are forme specifice, se duce continuu, activ și intempestiv, singurele principii pe care ei le aplică fiind:

- ◆ surprinderea;
- ◆ acțiunea rapidă;
- ◆ distrugerea.

În unele doctrine politice – îndeosebi în cele care vizează eliberarea, obținerea prin forță a autonomiei etnice, religioase, teritoriale etc. –, lupta armată este privită ca singura modalitate eficientă de realizare a acestor scopuri și obiective.

De asemenea, în practica internațională, mijloacele militare sunt de multe ori folosite (de către state, alianțe, organisme internaționale (CS al ONU), pentru prevenirea soluționarea și gestionarea crizelor, pentru deblocarea unei situații strategice, pentru asigurarea păcii și stabilității în anumite regiuni.

CAPITOLUL 3 PRINCIPII ALE RĂZBOIULUI VIITORULUI

3.1. Concepte, ipoteze, teorii

De ce un război al viitorului și nu un viitor al războiului? Care sunt principalele concepte, ipoteze și teorii ale viitorului război? Dar ale posibilului război al viitorului? Școala strategică americană. Școala strategică germană. Școala strategică franceză. Școala strategică rusă. Școala strategică chineză. Școala strategică românească. Teoria strategiilor asimetrice. Teoria strategiilor operaționale.

Războiul viitorului este o materializare a viitorului războiului. Nimeni nu se mai îndoiește azi de metamorfozele care s-au produs, se produc și se vor produce în arta militară, de prezență, într-o formă sau alta, a războiului în viața societății. Războiul viitorului este tot o continuare a politicii prin mijloace specifice confruntării armate și nu numai armate. Războiul cunoaște o extensie semnificativă în domeniile non-militare. Acest lucru este impus de noile tipuri de amenințări și de vulnerabilități, de decalajele imense care există în lume și se amplifică pe zi ce trece, de criza profundă (politică, economică, socială și morală) care se dezvoltă asimetric și haotic.

Lumea, cu toate progresele imense în domeniul tehnologiei, civilizației și culturii, informației și economiei, este măcinată de mari contradicții, de mari provocări, de mari discrepante, în care formele de progres și cele de protest împotriva efectelor secundare ale acestui progres sunt vectori care, pe măsură ce se îndepărtează, măresc gradul de tensiune, zonele de criză și starea conflictuală.

În aceste condiții, are loc o complexă bătălie pentru reconfigurarea centrelor de putere, pentru cucerirea și menținerea inițiativei politice și strategice și, pe această bază și tehnologiei de vârf, a dominanței strategice. Se folosesc, azi, pe scară largă, parteneriatele strategice, care se constituie într-o nouă formulă de armonizare a intereselor și prevenire a conflictelor majore între marii actori, între nucleele în jurul cărora se constituie sau se reconstituie centrele de putere: Statele Unite ale Americii, Uniunea Europeană, Rusia, China, Japonia, India, Lumea Arabă. Strategiile acestor nuclee se aseamănă foarte mult, întrucât și politicile lor se aseamănă – cel puțin în ceea ce privește dorința, voința și putința de a participa la noua reconfigurare strategică a lumii –, ceea ce duce, într-un fel la crearea și menținerea unui mediu de securitate în care sunt ținute în frâu armele de distrugere în masă și prevenite conflictele și războaiele de mare intensitate.

Școala strategică americană – care este, în esența ei, globală, temeinică, experimentată și pragmatică – accentuează complexitatea fenomenului război, analizează războaiele de joasă, medie și mare intensitate și, în urma experienței dramatice de la 11 septembrie 2001, introduce un nou concept politic și strategic – războiul împotriva terorismului – care este, atât în filozofia lui, cât și în configurația lui teoretică și pragmatică – un nou tip de confruntare ce generează conceptul fundamental al secolului al XXI-lea – *războiul continuu*. Principiile fundamentale ale strategiei americane a războiului continuu sunt următoarele:

- principiul acțiunii strategice permanente;
- principiul inițiativei strategice;
- principiul dominanței strategice;
- principiul acțiunii multidimensionale adecvate;
- principiul omniprezenței și disuasiunii strategice;
- principiul acțiunii și reacției rapide;
- principiul acțiunii și reacției speciale;

NESECRET

- principiul prevenției (al loviturilor preventive);
- principiul *high tech*;
- principiul rețelei;
- principiul simplității strategice.

Școala strategică germană rămâne la tradiția ei europeană și, bineînțeles, germană. După ce și-a reconstituit, într-o formă nouă, *mitelEuropa*, Germania își menține un concept clasic de apărare și securitate, bazat pe responsabilitatea națiunii și capacitatea de reacție corespunzătoare. Conceptul de *război continuu*, care nu se găsește explicit în doctrina germană, se manifestă însă cum nu se poate mai bine în politica și strategia (în primul rând, economică) a Germaniei. În același timp, deși nu se aliniază integral procesului de mondializare, Germania duce o politică pan-europeană, dezvoltă, ca motor al UE (dar și ca mare putere economică și militară) un parteneriat strategic cu Rusia, realimentând astfel temerile lui Mackinder dintre 1904-1943, de unitate a *heartland*-ului, de constituire a unui imens centru de putere eurasiatic, având ca nuclee Germania și Rusia.

Principiile școlii strategice germane pot fi identificate în modul în care sunt concepute, justificate, întreținute și aplicate politicile și doctrinele acestei țări, în relația germano-franceză, în predominanța strategiilor generative, îndeosebi a celor de potențial. Aceste principii ar putea fi exprimate astfel:

- principiul predominanței strategiilor de potențial;
- principiul așteptării active;
- principiul construcției interioare dinamice;
- principiul implicării și completitudinii sociale;
- principiul integralității;
- principiul economiei forțelor și mijloacelor;
- principiul *high tech*, al revoluției tehnologice și informaționale (IT) ;
- principiul moralității;
- principiul simplității.

Strategia UE, exprimată prin politica europeană comună de securitate și prin politica europeană comună de securitate și apărare (PECSA), nu are în vedere războiul continuu, ci doar anumite aspecte ale acestuia, în special pe cele ce generează acțiuni și misiuni de tip Petersberg, care se referă la combaterea terorismului, a traficului de droguri și a crimei organizate, la acțiuni umanitare, la acțiuni în caz de calamități naturale, în urgențe civile și militare. Prioritatea strategiilor UE o reprezintă, într-o primă etapă, realizarea tuturor condițiilor care să permită unitatea *de facto* a continentului, rezolvarea problemelor economice, politice, sociale, etnice interne, gestionarea crizelor și conflictelor de tipul celor care au avut loc și sunt încă în curs de desfășurare în spațiul ex-iugoslav și în alte zone. Această strategie care are în vedere conflictul criza, sub toate formele ei de manifestare, inclusiv războiul are la bază următoarele principii:

- principiul unității;
- principiul ierarhizării priorităților;
- principiul acțiunilor și reacțiilor flexibile și complexe;
- principiul prevenției;
- principiul construcției interioare dinamice;
- principiul reacției flexibile adecvate;
- principiul integralității;
- principiul *high tech* și *IT*;
- principiul simplității.

Școala strategică rusească nu a renunțat și nu va renunța niciodată la marile ei linii de forță, care rezultă din caracterul de putere eurasiatică al Rusiei și din determinările speciale ale teritoriului și resurselor. Rusia este cea mai mare țară din lume, este depozitarul unor uriașe rezerve de resurse naturale și dispune de un uriaș potențial material, uman, cultural și militar. Rusia are o viziune specială asupra strategiei războiului, care rezultă din imensitatea spațiului, din experiența îndelungată, din poziția ei geostrategică și, evident, din rolul pe care îl joacă și pe care și-l asumă în construcția noii ordini mondiale, în reconfigurarea centrelor de putere. Doctrina și strategia Rusiei privind războiul, inclusiv războiul continuu, sunt dominate de următoarele principii:

- principiul supleței politice și strategice;
- principiul mobilității strategice;
- principiul fermității strategice;
- principiul manevrei strategice;
- principiul disuasiunii nucleare strategice;
- principiul acțiunii strategice adecvate;
- principiul perseverenței strategice;
- principiul amenințării strategice;
- principiul simplității.

Școala strategică chineză, care vine din antichitate, de la Sun Tzî, cunoaște o dinamică fără precedent, mai ales în ceea ce privește strategiile de potențial. China se dorește a fi o putere regională, cu rol decisiv în configurarea unui mediu de securitate stabil în zona orientală și în Pacific, care să-i permită prevenirea războiului, gestionarea corespunzătoare a spațiului care îi aparține, rezolvarea problemelor Taiwanului și dezvoltarea economică. China este o țară statornică și, în același timp, o mare putere, atât pe *heartland*, cât și pe *rimland*, un centru de civilizație, de cultură străveche, cu rol foarte important (dar de altă natură decât cel care revine Statelor Unite, Uniunii Europene și Rusiei) în configurarea mediului strategic global de securitate. Rezultă că, în general, școala strategică chineză se bazează pe următoarele principii:

- principiul măsurii;
- principiul unității strategice;
- principiul permanenței conceptuale strategice;
- principiul economiei resurselor;
- principiul devotamentului, al valorii umane;
- principiul inflexibilității strategice;
- principiul descurajării nucleare;
- principiul surprinderii strategice;
- principiul reacției proporționate;
- principiul simplității.

Școala strategică japoneză, deși vine din același areal și din aceeași civilizație cu cea chineză nu are aceleași principii. Japonezii, lipsiți de resurse naturale, se bazează pe o strategie a eficienței și perseverenței, pe surprindere și așteptare. După cel de al doilea război mondial, Japonia nu s-a lăsat copleșită de efectul loviturilor nucleare de la Hiroshima și Nagasaki, ci a trecut la cultivarea unor strategii care, în esența lor, nu se deosebeau de cele practicate în timpul războiului. Numai că ele au fost transferate în domeniul electronicii și tehnologiilor de vârf, adică al strategiilor de potențial. Dezvoltarea și aplicarea acestor strategii de potențial par contradictorii cu realitatea resurselor, dar japonezii au rezolvat acest paradox printr-un alt paradox: fără din ceea ce nu ai un factor de putere și din ceea ce ai un factor de susținere și generare a puterii. Strategiile generative și regenerative japoneze sunt deosebite. Principiile aplicate de japonezi în acest efort extraordinar al reconstrucției materiale și spirituale de după război se aseamănă în mare măsură cu cele ale școlii strategice

germane. De aceea, în conceptul japonez al comportamentului în situații de criză, în conflict și în război evidențiază următoarele principii:

- principiul predominanței strategiilor de potențial;
- principiul așteptării active;
- principiul construcției interioare dinamice;
- principiul perseverenței;
- principiul modestiei, al învățării și supunerii;
- principiul acțiunii inteligente;
- principiul economiei resurselor (al consumului limitat și strict autocontrolat);
- principiul responsabilității permanente;
- principiul *high tech*, al revoluției tehnologice și informaționale (IT) ;
- principiul moralității;
- principiul simplității.

Școala strategică indiană este influențată de marea cultură indiană, de diversitatea acestei civilizații milenare, precum și de dorința și voința Indiei de a se constitui într-un centru de putere în zona *rimland*-ului, îndeosebi în Asia de sud-est. În acest sens școala strategică indiană promovează o serie de principii puternic influențate de mentalitățile și valorile culturii indiene și, deopotrivă, de tendințele, teoriile și practicile militare moderne, îndeosebi de cele britanice și americane. Cele mai frecvente principii care pot fi deduse din practica școlii strategice indiene sunt următoarele:

- principiul descurajării nucleare regionale;
- principiul dominanței strategice zonale;
- principiul controlului strategic al disensiunilor interne;
- principiul riposte categorice;
- principiul valorii.

Școala strategică arabă nu este nici unitară, nici flexibilă, nici conciliantă. Ea se bazează pe un concept contradictoriu, uneori bizar, alteleori păstrător de mari valori

- principiul supunerii față de autoritate;
- principiul sacrificiului;
- principiul justițiar;
- principiul inflexibilității, al intoleranței;
- principiul moralității și sacralului;
- principiul răzbunării;
- principiul acțiunii inteligente;
- principiul simplității.

Toate aceste principii dovedesc, deopotrivă, unitate și diversitate în planul filosofiei războiului. Unele dintre aceste școli joacă un rol de avangardă – cum este școala americană de strategie –, altele sunt mai conservatoare sau apelează la procese complexe, adesea ascunse, de edificare a unui concept filosofic ce prefigurează încă difuz, dar nu în linia clasică, războiul viitorului.

3.2. Strategia unei noi revoluții

Există oare vreo legătură între conceptul american „Revoluția în probleme militare“ (Revolution in Military Affairs, RMA) și arta militară, în general? Cu alte cuvinte, acest concept, atât de important și de interesant pentru cea mai mare putere economică, militară și democratică a lumii, are vreo relevanță pentru arta militară și, în acest cadru, pentru arta strategică, pentru legile și principiile războiului? Dețin americanii locul de lider mondial și în ceea ce privește arta militară? Conceptele care rezultă din teoria și practica războiului în

viziunea americană sunt valabile pentru toată lumea, inclusiv pentru întreaga Europă, sau se limitează la spațiul controlat și influențat de Statele Unite?

Unii dintre autori, îndeosebi anglo-saxoni, consideră că, în epoca modernă, Europa a cunoscut o revoluție militară, iar această mutație se află la baza superiorității europene față de restul lumii și explică expansiunea colonială din secolele al XVII-lea și al XIX-lea. Alții, îndeosebi francezi, nu sunt de acord cu o astfel de explicație, întrucât este foarte dificil să definești un concept atât de elastic care descrie un fenomen a cărui desfășurare este greu de identificat și de evaluat și ale cărei împrejurări sunt dificil de localizat în timp²¹.

De aceea, dezbaterea în jurul impactului RMA asupra ordinii mondiale, condiției sociale, relațiilor internaționale, în general, și artei militare, în particular, rămâne deschisă. Unii sunt chiar de părere că RMA este a americanilor și îi privește doare pe americani.

La întrebarea dacă este sau nu vorba de o revoluție în probleme militare, adică în domeniul militar, răspunsul nu poate fi decât afirmativ. O astfel de revoluție a cunoscut multe cicluri și multe etape, care au depins de marile descoperiri științifice și de implementarea lor în domeniul militar, de apariția mijloacelor de luptă performante care au determinat mutații substanțiale în conceperea și ducerea războaielor. Și chiar dacă principiile generale ale războiului au rămas aproape neschimbate, în esența lor, de sute de ani, desfășurarea acțiunilor militare a cunoscut, de-a lungul timpurilor, mutații radicale. Drumul de la confruntarea fizică, cu sabia, cu lancea sau cu arcul, a două entități aflate față în față la războiul non-contact este foarte lung.

De aceea, recente descoperiri în domeniul armamentelor – culegerea informațiilor prin satelit, dirijarea în infraroșu, prin laser, microunde și GPS, crearea și folosirea armamentului de înaltă precizie, a sistemelor integrate de arme etc. – au creat o nouă fațetă a beligeranței.

Un raport întocmit de Adunarea Parlamentară a NATO citează o definiție concludentă dată revoluției în probleme militare (*Revolution in Military Affairs*, RMA) de Andrew Marshall, director al Oficiului de Evaluare din Departamentul american, astfel: „O revoluție în probleme militare (RMA) este o schimbare de fond în natura războiului, determinată de aplicarea inovatoare a noilor tehnologii care, combinate cu schimbările profunde ale doctrinei militare și conceptelor operaționale și organizaționale, modifică radical caracterul și conducerea operațiilor militare.”²²

Revoluția în domeniul armamentelor este incontestabilă. În numai câțiva ani, s-a făcut un salt enorm, în ceea ce privește forma și efectul lovirilor, de la masivitate la precizie, de la incertitudine la certitudine, grație noilor tehnologii extrem de performante în domeniile informației, cercetării, recunoașterii și lovirii. Nanotehnologia este în curs de a schimba complet configurația acțiunii militare și reacției în teatru.

Noua dimensiune a controlului violenței se construiește, în condițiile RMA, pe fluiditatea strategică și chiar pe virtualitatea spațio-temporală care, la rândul lor, se bazează pe atotputernicia informațională. Cine deține informația deține și puterea.

„Infodominarea (dominarea informațională NN) devine o metaparadigmă strategică care consacră «timpul real» ca anulare a profunzimii strategice spațiale a adversarului («asincronia») inducând astfel superioritatea decizională. La nivel strategic global – militar, geopolitic și geoeconomic – infodominarea permite controlul sistematic al ordinii lumii (shaping the world): La nivel militar, dominarea informațională permite RMA integrarea operatorilor bătăliei și rapiditatea în luarea deciziilor și executării operațiilor, dar și integrarea

²¹ Cf. **La Révolution militaire en Europe (XVe-XVIIIe siècles)**, s.d. Jean Bérenger, Economica / Institut de Stratégie Comparée, 1998, în mod deosebit lucrarea lui Jean Chagniot, „Critique du concept de révolution militaire.”, citat în Raportul special

²² Committee Reports, **Commission des sciences et des technologies**, LA REVOLUTION DANS LES AFFAIRES MILITAIRES, **Rapport Special**, M. Lothar Ibrügger (Allemagne), **Rapporteur General**, *Novembre 1998*, citat luat din **The Battlefield of the Future - 21st Century Warfare Issues**, Air University, (<http://www.cdsar.af.mil/battle.bftoc.html>) capitolul 3, p. 1.

completă interarme, interagenții, interaliați, civilitatea, sinergia militar-industrială, adică **integrarea sistemelor de sisteme**²¹.

În concepție americană, RMA vizează îndeosebi trei domenii: **domeniul tehnologic** (integrarea noilor tehnologii de informații în sisteme de arme și integrarea C4ISR – comandă, control, comunicații, calculator, informații, supraveghere, recunoaștere); **domeniul doctrinal și operațional** (experimentarea tehnologiei și transpunerea efectelor ei în concepte, teorii și acțiuni) și **domeniul organizațional** (integrarea interarme, integrarea civilo-militară, instituțională etc.).

Esența RMA este **integrarea sistemelor** (informații, armamente, senzori, structuri etc.), iar efectul sinergic este dat superioritatea informațională a **sistemului de sisteme**, adică a acțiunii integrale care se bazează pe: cunoașterea permanentă a situației în teatru și în lume, datorită rețelei informaționale, viteza și sincronizarea acțiunii și reacției necesare neutralizării rapide a crizelor și conflictelor numită „precluziune“. Precluziunea este, de fapt, o comprimare a timpului de acțiune pentru neutralizarea crizelor, iar acest lucru nu poate fi posibil dacă nu ai la dispoziție rețele de informații sinergice și perfect integrate și sisteme de arme pe măsură.

RMA este contemporană cu conceptul de globalizare. Într-un fel, aceste două concepte merg mână în mână. Performanța în domeniul informației și sistemelor de arme implică sporirea performanței în industrie, în comunicații, în nanotehnologii etc. O astfel de viziune depășește paradigma războiului între state și implică una de dominare tehnologică prin lărgirea ariei societăților de tip informațional care utilizează strategii ofensive informaționale.

Aceasta este o realitate, și nu doar o realitate americană. Chiar dacă între Uniunea Europeană și Statele Unite există unele incompatibilități și unele divergențe în ceea ce privește cheltuielile militare, fabricarea și achiziționarea sistemelor de arme și îndeosebi a mijloacelor de transport rapid la distanță, Europa nefiind strict interesată în astfel de investiții, toată lumea este de acord cu impactul tehnologiei și informației și tehnologiei informaționale asupra tuturor domeniilor (economice, politice, culturale, sociale), inclusiv asupra artei militare.

RMA și arta militară

Numai că lucrurile nu sunt chiar atât de simple. Arta militară, înțeleasă ca filosofie a războiului, care cuprinde deopotrivă știința războiului – polemologia -, practica războiului (lupta armată) și arta strategică (arta conceperii și conducerii acțiunii militare), nu se schimbă atât de ușor. Principiile generale ale confruntării militare sunt aproape neschimbate de sute și chiar de mii de ani, iar inteligența comandanților, experiența lor, capacitatea creatoare a comandamentelor, priceperea de a valorifica condițiile concrete (în funcție de informațiile de care dispun, de tehnologie, de cantitatea și calitatea forțelor și de alte determinări), inspirația momentului, curajul de a lua decizii asimetrice vor fi totdeauna factori de surprindere, imposibil de pus în ecuație, de calculat, de prevăzut. Teoria haosului se aplică foarte bine și în domeniul confruntării armate. Dar nici ecuațiile neliniare – cele care modelează determinismul complex, de tip haotic – nu vor putea vreodată surprinde, în totalitatea și diversitatea ei, capacitatea creatoare a omului, infinitele lui posibilități de a pune în mod ingenios în operă o decizie sau alta.

Determinările însă rămân. Ele constituie spațiul de mișcare, cadrul, legea și condiționările în bifurcații²³, iar tehnologia este totdeauna izvorul și substanța acestora.

²³ Sistemul, dezvoltându-se într-o anumită direcție, datorită variației condițiilor inițiale, în funcție de împrejurări și de numeroase alte cauze, se comportă aleatoriu în bifurcații; nu se poate calcula cu precizie direcția în care va evolua, dar această direcție va fi extrem de importantă până în bifurcația următoare. Această aserțiune dovedește imposibilitatea prevederii exacte a evoluției unui sistem și cu atât mai mult unui sistem acțional militar.

Nu toată lumea împărtășește însă ideile și argumentele americanilor privind RMA. Unii consideră, potrivit raportului special al lui Lothar Ibrügger²⁴, că în lume au avut loc doar trei revoluții (agrară, industrială și informațională), iar alții cred că numărul revoluțiilor se poate ridica la cifra 14. Și chiar dacă ar fi așa, inovația tehnologică nu ar fi suficientă pentru a genera o revoluție. De la descoperirea prafului de pușcă, spre exemplu, la aplicarea lui efectivă au trecut cinci secole. Exemplul este însă discutabil. Impactul tehnologiei asupra fizionomiei teatrului de război cunoaște o evoluție în progresie geometrică. Va veni ziua când un astfel de impact va fi instantaneu.

În ceea ce privește însă influența tehnologiei asupra artei militare, trebuie să se facă distincție între schimbarea (revoluționarea) principiilor și adaptarea rapidă a structurilor (strategia forțelor și strategia mijloacelor) și a acțiunilor (strategia operațională) la noile posibilități. Spre exemplu, în cel de al doilea război mondial, Germania a mizat pe o strategie a acțiunilor rapide, bazată îndeosebi pe un sistem de comunicații foarte bine pus la punct și pe un concept strategic pe măsură. În felul acesta, ea a reușit să se impună în fața armatei franceze care se cramponase de filosofia războiului pozițional, neglijând rolul mișcării, adică al blindatelor și aviației, de care ea dispunea în cantități suficiente pentru a contracara acțiunea forțelor naziștilor. Întârzierea impactului tehnologic asupra artei militare franceze, îndeosebi în domeniul strategiei forțelor și în cel al strategiei operaționale, a costat glorioasa armată a acestei țări, în debutul celui de al doilea război mondial, înfrângerea și umilința.

Referindu-se la acest dureros episod, francezii spun tranșant că „cea mai mare inferioritate a armatei franceze rezidă în creierul generalilor săi. Breviarul comandamentului, Instrucțiunea asupra întrebuințării tactice a marilor unități prevăd în mod expres că războiul viitorului va fi continuarea războiului precedent.”²⁵ Deci nu atât superioritatea tehnologică germană a fost cauza înfrângerii armatei franceze, cât inflexibilitatea strategică a acesteia din urmă, neadaptarea conceptelor la cerințele tehnologice.

Americanii sunt cei dintâi care au tras învățămintele cuvenite din experiența confruntărilor militare, mai ales în urma războiului din Vietnam. Ei au înțeles perfect că noile tehnologii creează posibilitatea lovirii la mare distanță, ceea ce a dus la configurarea câtorva noi modalități de angajare a forțelor și, corespunzător, a unor tipuri de războaie în care se consideră că ar putea fi implicați: războiul de joasă intensitate; războiul de intensitate medie și războiul de mare intensitate.

Forțele armate americane, ca și economia și infrastructura au trecut, după experiența dramatică a Vietnamului, la aplicarea unui nou concept de pregătire a forțelor. În viziunea strategică din anii 80, americanii trebuia să fie pregătiți să ducă un război și jumătate, chiar două războaie, în diferite regiuni ale lumii, acolo unde interesele o cer. În ceea ce privește confruntarea Est – Vest, americanii au creat, la vremea aceea, un sistem riguros de acțiune și de reacție, bazat pe un concept care a evoluat de la doctrina ripostei masive la „Bătălia aeroterestră 2000”, toate supuse unei politici de îndiguire a Uniunii Sovietice. După încheierea „războiului rece”, conceptul acesta a rămas oarecum fără obiect. Tehnologia a mers însă înainte, atât în domeniul creării unor sisteme performante de cercetare, informare, supraveghere și lovire, cât și în cel al conceperii și realizării unor sisteme de sisteme.

Dar conceptul și-a găsit imediat un nou obiect, un nou spațiu de aplicate. Operația „Furtuna deșertului”, spre exemplu, s-a desfășurat nu potrivit unei strategii, ci potrivit conceptului strategic referitor la bătălia aeroterestră.

Astfel, în timpul războiului din Golf, sistemul de transmisiuni al armatei lui Saddam Hussein a fost distrus în mai puțin de 24 de ore – chiar în primele ore ale acțiunii -, ceea ce a permis folosirea aproape nestingherită a 6.250 tone de muniții ghidate²⁶ pentru 81.980 tone de

²⁴ Idem.

²⁵ **La seconde guerre mondiale**, vol. 1, Larousse, Paris-Match, p. 47.

²⁶ Muniții cu ghidaj de precizie (PGM).

bombe oarbe. Primele și-au atins obiectivele în proporție de 80 – 90 %, în timp ce, se știe, doar 25 % dintre bombele nedirijate (oarbe) își ating ținta.²⁷

Primatul informației și al tehnologiei a devenit, în viziunea americană, indiscutabil. Generalul Gordon Sullivan și locotenent-colonelul James M. Dubik consideră că există următoarele tendințe în dezvoltarea tehnologiei, care sunt valabile pentru toate domeniile:

- Creșterea puterii de distrugere;
- Sporirea volumului și a preciziei focului;
- Creșterea gradului de integrare tehnologică, prin care se asigură un randament sporit;
- Creșterea rolului unităților mici;
- Consolidarea invizibilității și detectabilității.²⁸

În acest sens, o echipă de la Science Applications International Corporation (SAIC)²⁹ a propus o tipologie a domeniilor de beligeranță pe care raportul special al Adunării NATO la care ne-am referit mai sus o consideră interesantă. Ea este determinată de aceste noi coordonate ale impactului RMA asupra confruntării și conține:

- Lovituri de precizie la mare distanță;
- Războiul informațional;
- Manevra dominantă;
- Războiul spațial.

În felul acesta, confruntarea directă, la contact cedează locul uneia mai complexe, multidimensionale, în diversitate tehnologică. Apare astfel conceptul de „război non-contact“, bazat pe superioritate tehnologică și, deci, strategică. Raportul evidențiază un exemplu convingător: în 1943, Escadrila a 8-a a U.S. Air Force a angajat, în tot cursul anului, doar 50 de obiective de valoare strategică. În primele 24 de ore ale războiului din 1991 împotriva Irakului, Forțele Aeriene Combinate au angajat 150, ceea ce înseamnă de o mie de ori mai multe decât în 1943, la care se adaugă precizia loviturilor și reducerea la maximum a efectelor colaterale. Se apreciază că, în 2020, ar putea fi lovite în jur de 500 de asemenea obiective, chiar în primele minute ale campaniei, adică de 5000 de ori mai multe decât în timpul războiului din Golf.³⁰

Precizia armamentului este uluitoare. Rachetele de croazieră, bombe ghidate prin laser și prin GPS, sistemele AWACS au introdus elemente cu totul noi în fizionomia beligeranței, a spațiului de confruntare.

Această realitate l-a determinat pe generalul John Shalikashvili să publice, în 1996, un document intitulat **Joint Vizion 2010** (JV 2010), prin care subliniază că, în revoluționarea modalităților de ducere a războiului, contează tehnologia, dar și calitatea comandamentului, a personalului, a structurilor organizaționale și a conceptelor operaționale. Marile tendințe ale evoluției tehnologiei, după opinia fostului șef al Statului Major Întrunit al Forțelor Armate Americane sunt următoarele:

- Precizia lovirii la distanță cu toată gama de vectori;
- Un avantaj larg de efecte, de la neutralizare la distrugerea țintelor protejate;
- Tehnologii care să asigure invizibilitatea și o bună mascare a forțelor proprii;
- Sisteme de informații și de integrare a sistemelor (sisteme de sisteme).

²⁷ Committee Reports, **Commission des sciences et des technologies**, LA REVOLUTION DANS LES AFFAIRES MILITAIRES, **Rapport Special**, M. Lothar Ibrügger (Allemagne), **Rapporteur General**, *Novembre 1998*, care citează lucrarea scrisă de Christopher Bolkcom și Joseph A. Tatman, **Jane's US Military R&D**, Jane's Information Group, 1997, p.7.

²⁸ Gordon R. Sullivan et James M. Dubik, **Land Warfare in the 21st Century**, Strategic Studies Institute

²⁹ Jeffrey McKittrick, James Blackwell, Fred Littlepage, Georges Kraus, Richard Blanchfield și Dale Hill, **The Battlefield of the Future - 21st Century Warfare Issues**, Air University, (<http://www.cdsar.af.mil/battle.bftoc.html>), cap. 3, p. 1.

³⁰ **The Battlefield of the Future - 21st Century Warfare Issues**, Air University, (<http://www.cdsar.af.mil/battle.bftoc.html>) capitolul 3, p. 8, Jeffrey McKittrick, James Blackwell, Fred Littlepage, Georges Kraus, Richard Blanchfield și Dale Hill.

Generalul american arată că **JV 2010** se sprijină pe patru noi concepte operaționale:

- Manevra dominantă;
- Angajarea de precizie;
- Protecția integrală;
- Logistică în rețea.

Aceste concepte au fost dezbătute îndelung în Statele Unite și acceptate ca atare. Fiecare dintre ele traduce în teorie o realitate guvernată de impactul tehnologic, de revoluționarea armamentelor și sistemelor de informații și de comunicații și deschide noi direcții de transpunere în practica beligeranței, în strategia operațională. **Manevra dominantă** nu este chiar aceeași cu ceea ce arta militară consemnează de sute de ani (învăluire, întoarcere, lovitură frontală), făcând o distincție netă între acestea, ci vizează modalitatea de a identifica, alege și categorisi obiectivele, de a stabili centrele gravitaționale ale dispozitivului inamic și de a le lovi foarte precis, de câte ori este nevoie, combinarea acțiunilor informaționale (de război informațional) cu cele spațiale, aeriene, navale și terestre, transportul rapid al forțelor și mai ales al mijloacelor necesare, alegerea tipului de acțiuni care se pretează cel mai bine lovirii simultane a punctelor sensibile ale inamicului și obținerii succesului planificat.

Celelalte concepte – **angajarea precisă**, **protecția integrală** și **logistica în rețea** – sunt complementare manevrei dominante, asigurându-i consistență și eficiență. Americanii sunt maeștrii ai acțiunilor eficiente. Pragmatismul lor este relevant. Logistica trebuie să fie adaptabilă situațiilor, flexibilă și precisă, iar protecția să asigure punerea în aplicare a conceptului „pierderi zero“ (minime) și siguranța acțiunii pentru toate forțele și nu doar pentru unele.

Lucrarea lui Shalikashvili, prin ideile cheie pe care le promova în anul 1996, deschidea un nou orizont nu numai teoriei militare, ci și practicii. La urma urmei, generalul american nu era un teoretician, în sensul consacrat al cuvântului, ci un practician, așa cum îi stă bine unui șef de stat major. De aceea, aproape imediat, ideile lui au fost preluate, continuate și transformate în capacități de acțiune și de reacție pentru forțele interarme. The Concept for future Joint Operations (CFJO) dezvoltă conceptele din JV 2010 și le dă o finalitate practică. Conceptul pentru viitoarele Operații Întrunite (Integrate, Articulate) impune schimbări majore în șase domenii critice:

- personal;
- leadership;
- doctrină;
- educație și formare (pregătire);
- organizare;
- material.

Pornind de aici au fost elaborate conceptele Army Vision 2010 și Army After Next, care se desfășoară pe 30 de ani, adică până în anul 2025. Cercetarea care se derulează în aceste coordonate vizează îndeosebi patru domenii:

- Geopolitica;
- Arta militară;
- Teoria umană și organizațională;
- Tehnologia.

Toate acestea, chiar dacă aparent nu aduc nimic nou (totdeauna cercetarea în domeniu s-a desfășurat și pe aceste coordonate sau în primul rând pe aceste coordonate), concentrează în același plan efortul de corelare a politicilor cu strategiile mijloacelor și forțelor, în raport de performanțele științifice și tehnice la care s-a ajuns și de calitatea sistemelor de comunicații. Rezultatele au început deja să fie vizibile prin punerea în aplicare (de către americani, evident) a unor imperative operaționale privind proiectarea forțelor, operațiile decisive, modelarea câmpului de luptă, protejarea și susținerea forțelor etc.

Avem de a face cu o revoluție în toate componentele domeniului militar și nu numai aici, ci și în cele adiacente, care vizează economia, politica și cultura strategică. În ceea ce privește fizionomia mijloacelor de luptă, RMA presupune conceperea, experimentarea și producerea a noi generații de sisteme de arme bazate pe tehnologia informației, nanotehnologie și chiar biotehnologie. Se mențin, deocamdată, platformele tradiționale - portavioane, avioane de luptă cu pilot, tancuri și sisteme pe șasiu -, nivelul forțelor - 12 portavioane, 20 de escadriile aeriene, 10 divizii -, dar se dezvoltă, în același timp, sistemele viitorului, în limitele unui buget de două ori mai mari decât al restului lumii militare.

În cadrul acestor noi sisteme, războiul informațional, mijloacele de transport (nave cu o viteză de 100 de noduri, avioane de transport aerian supersonic și hipersonic, logistică adecvată, unități mai mici și mult mai mobile etc.) și războiul spațial vor avea un rol foarte important.

HAARP³¹ – ultimul produs al RMA

Impactul HAARP (HIGH-FREQUENCY ACTIVE AURORAL RESEARCH PROGRAM (Program de Cercetare asupra Frecvențelor Înalte Boreale Active) este cât se poate de interesant. Considerăm că un astfel de sistem³² trebuie privit nu doar ca o amenințare ecologică, ci și ca un factor care va desăvârși revoluția în domeniul militar.

HAARP este un program de cercetări asupra ionosferei, pentru a se stabili comportamentul ozonului, azotului și ionilor respectivi la bombardamentele radiației solare și cosmice și la emisiunea de radiații de înaltă sau joasă frecvență de pe pământ. Un program care costă foarte mult și care a generat numeroase interpretări mai ales că titularii sunt US Navy și USAF, iar sistemul este situat într-o bază militară de lângă Gakona (Alaska).

Proiectul prevede construirea unui emițător de unde de înaltă frecvență hiperputernic care să răspunde unor cerințe ale cercetării ionosferei și relației pământ – soare, în general. Acest instrument este denumit *Ionospheric Research Instrument (IRI)*.

Termenul „auroral” înseamnă „boreal” și desemnează zona în care apar așa-numitele aurore boreale. Undele de înaltă frecvență sunt cele cuprinse între 3 și 30 MHz, utilizate de avioane, nave și diferite programe internaționale. HAARP pare a fi un emițător de unde radio.

Dar un emițător al cărui sistem de antene este capabil să concentreze o rază asupra unei ținte forate mici cu o putere exprimată în gigawați. Deocamdată, se dau toate asigurările că o astfel de rază este trimisă în ionosferă – adică la o altitudine situată între 48 și 600 de kilometri, pentru a studia comportamentul acestui strat protector al planetei împotriva radiației solare și cosmice. Mai ales în timpul zilei, radiația solară și cea cosmică izbesc atomii de oxigen și de azot și le smulg electronii de pe straturile superioare. Cu acest preț, atomii încetinesc sau captează radiația. În acest timp, electronii smulși se află liberi în acest spațiu. Lupta aceasta a atomilor gazelor din ionosferă cu radiația solară și cosmică degajă o foarte mare energie.

La ora actuală, există numeroase teorii privind nu atât cercetările oficiale, ale căror rezultate pot fi urmărite inclusiv pe Internet, cât mai ales obiectivele ascunse sau care nu se spun ale acestui sistem care se anunță a avea performanțe cu totul ieșite din comun. Dacă este așa – și așa este -, acest sistem va revoluționa complet arta militară, în general, și strategia, în special, întrucât este (sau poate fi) primul sistem de arme de valoare universală și cosmică. El

³¹ HIGH-FREQUENCY ACTIVE AURORAL RESEARCH PROGRAM este un program de cercetare a impactului radiațiilor solare și cosmice asupra ionosferei

³² HAARP este conectat la cel mai puternic ordinator al planetei. Sistemul HAARP, este compus, la ora actuală, din 48 de antene înalte de 20 metri, fiecare având un emițător cu o putere de 1 milion de wați. În final, va avea 360 de antene care vor putea emite un fascicul cu puterea uriașă de 1 miliard de wați. Emițătoarele sunt alimentate de 6 turbine de 3.600 CP cu motoare care consumă 95 de tone de motorină pe zi.

depășește ceea ce se știe despre arta confruntării și se constituie într-o armă care își ia munițiile din cosmos și din surse de energie. În momentul de față, HAARP este privit ca:

- armă cu energie dirijată;
- un sistem de comunicații pentru submarine;
- mijloc de îmbunătățire a comunicațiilor intersateliti;
- mașină de raze X pentru planetă;
- mijloc de a crea în mod voluntar blackouts-uri electrice;
- armă de război electronic;
- transmisie de putere fără fir după procedeul Tesla;
- rază a „morții secrete“ de care vorbea Tesla;
- mijloc de a detecta extraterestrii în spațiu;
- mijloc de a distruge extraterestrii în spațiu;
- mijloc capabil să creeze explozii comparabile cu cele nucleare;
- armă capabilă să modifice climatul;
- armă care poate altera undele cerebrale și controla gândirea.

Ionosfera ne protejează împotriva efectelor razelor solare și cosmice nocive. Ea captează particulele încărcate electric provenite din vânturile și furtunile solare și galactice. Această mantie ionosferică este un scut de protecție, dar ea se poate transforma și într-o armă teribilă.

Sistemul HAARP se fundamentează pe cercetările lui Bernard Eastlund. Acesta l-a continuat, într-un fel, pe Nikola Tesla, un om de știință de origine croată care, la vremea lui, a creat curentul alternativ și curentul trifazic, combătându-l, într-o demonstrație foarte spectaculoasă, pe Edison (care susținea curentul continuu). Tesla a pus la punct un procedeu care permitea să se transporte la distanță (42 km) cantități mari de energie, fără ajutorul unui cablu. El a consacrat, de asemenea, o mare parte din activitatea sa cercetării „energiei ionosferice“ și fenomenelor electromagnetice. El este și autorul unei teorii care susținea că pământul se prezintă ca un conductor uriaș și sigur și prin el trebuie organizat sistemul de comunicații. După ce s-a descoperit unda radio, s-a renunțat la această idee. Cel puțin, pe moment.

Bernard Eastlund a revenit asupra primelor cercetări ale lui Tesla și le-a adaptat în domeniul energiei electromagnetice. El a obținut 12 brevete între 1987 și 1994, care constituie osatura sistemului HAARP și a tehnologiilor derivate în materie de armamente. Dar, după cum preciza Alain Gossens, în noiembrie 1997 într-un studiu pe această temă, nu Eastlund este beneficiarul studiilor sale (el a și fost dat afară din proiect), ci o societate - APTI-Arco – un fel de consorțiu petrolier înapoia căruia se află, de fapt, U.S. Navy, U.S. Air Force și Departamentul Apărării.

Deci HAARP proiectează în ionosferă un fascicul de unde de înaltă frecvență (HF) pentru a studia comportamentul acestui strat protector, mai ales modalitățile de amplificare a energiei, dar nu numai. Un astfel de bombardament cu HF are ca efect crearea unei oglinzi virtuale uriașe care acționează ca o antenă de emisie. Ea va remite frecvențe foarte joase, ELF (extremely low frequency) spre pământ, care creează un fel de uriaș „cuptor cu microunde“ într-un loc anume al ionosferei. Acesta poate distruge, în fracțiuni de secundă, tot ce intră în el. De asemenea, se pot crea lentile în ionosferă care să concentreze energia în locul voit și la momentul dorit. În același timp, un astfel de emițător care folosește ca oglindă reflectorizantă ionosfera poate să controleze și să distrugă rapid orice sistem de comunicații, de dirijare a rachetelor și aviației, a navelor și grupărilor de forțe.

Oglinda virtuală poate dirija ELF-urile asupra scoarței terestre, descoperind tot ce se află sub ea până la o adâncime care depășește orice imaginație, dincolo de orice performanță de foraj. Ascunderea sub apă sau sub pământ a armamentelor, resurselor și altor mijloace nu va mai fi posibilă, pentru că acestea nu vor mai fi nici mascate, nici protejate. Nu vor mai exista baze subterane secrete care să nu poată fi descoperite și lovite năprasnic. Orice rachetă

va fi lovită, oriunde s-ar afla, pe submarin, pe sol, în subsol, în mișcare, în siloz, în stratosferă sau în cosmos. În același timp, cine va beneficia de HAARP își va putea ameliora substanțial sistemele de comunicare, inclusiv cu submarinele aflate în submersiune și foarte departe de baze, adică oriunde pe glob, în oceanul planetar.

HARP poate crea și un scut protector, dar nu împotriva razelor solare nocive și a radiațiilor cosmice (treaba aceasta o va face ionosfera în continuare, dacă va fi lăsată în pace), ci împotriva oricăror atacuri terestre, aeriene, cosmice și chiar extraterestre. Se așteaptă foarte mult de la HAARP. De aceea se și investesc peste 30 de milioane de dolari pe an în acest proiect.

Aceasta este versiunea oficială a proiectului HAARP pe care unii îl consideră un succes (dar mult mai performant) al Războiului Stelelor. HAARP arată că utilizarea undelor și a proprietăților lor electromagnetice este o armă excepțională. Americanii au experimentat de-a lungul timpurilor numeroase proiecte (Argus, în 1958, Starfish, în 1962, Solor Power Satellite, în 1968 și 1978, QSpace Shuttle Experiments, în 1985, Mighty Oaks, în 1986, Desert Storm, în 1991, Aliate Force, în 1999, Freedom). În toate acestea, s-a folosit și ionosfera și undele electromagnetice pentru a distruge comunicațiile inamicului, a asigura utilizarea armamentului cu plasmă etc.

Cine va reuși să controleze straturile superioare ale atmosferei și cosmosul își va impune, fără îndoială, politica și interesele. Așa s-ar părea că stau lucrurile, la prima vedere, și, de aici, numeroasele temeri în legătură cu sistemul HAARP.

Acest sistem este considerat un pericol extrem de grav pentru mediu, întrucât intervine în stratul ionosferic protector al planetei, folosindu-l ca pe o oglindă reflectoare și atacându-l dinspre pământ. De aceea, numeroase organizații ecologiste protestează împotriva acestui sistem. Dar HAARP, oricât de puternic ar fi, nu poate influența ionosfera, decât secvențial și pentru foarte scurt timp. Nu se poate adică afirma că HAARP, prin emisiunea de unde HF, ar „ataca” ionosfera dinspre pământ, obligând-o să lupte pe două fronturi. Dar, dacă HAARP și alte emițătoare puternice de HF se vor înmulți, s-ar putea ca efectele să fie dezastruoase. HAARP ar putea fi însă o armă climatică foarte puternică, foarte periculoasă și foarte eficientă. Unii (a se vedea presa franceză) aruncă deja vina catastrofelor meteorologice pe seama HAARP. Credem că este prea devreme să se vorbească de așa ceva. Nu este însă exclus ca să se studieze și astfel de variante. Este posibil ca, din punct de vedere meteorologic, să se poată influența anumite suprafețe sau zone strict limitate.

Deocamdată, HAARP nu este așa ceva. HAARP nu produce catastrofe naturale. Funcția lui este alta. El este o armă a undelor și a cerului. O armă încă în devenire. HAARP este un proiect de cercetare care stă, fără îndoială, la originea celei mai puternice arme pe care a creat-o vreodată omul. Este, se pare, ultimul mare proiect în acest domeniu, dar care, încă din primele decenii ale mileniului, va aduce mutații strategice pe fondul cărora se va modela războiul viitorului.

Evident, RMA americană nu este numai a americanilor, nu ține numai de fizionomia americană a unei beligeranțe. Tot ceea ce există în această lume influențează starea și devenirea tuturor. Nu toate țările dețin arma nucleară. Dar arma nucleară a impus, în strategie, dispersia și protecția NBC, constituirea structurilor necesare pentru astfel de misiuni, disuasiunea și reacția rapidă. Tehnologia este elementul cel mai dinamic. Armele influențează și informația și logistica. Mai mult, în situația existenței sistemelor de arme precise, informația devine primordială. Astfel de arme necesită, pentru cei care le folosesc, informații precise asupra țintelor și efectelor la țintă. Dar și cei împotriva cărora se folosesc aceste arme au nevoie de informații precise pentru a se apăra și a se proteja. De aceea, informația devine o armă, mai exact o meta-armă, întrucât se implică în tot și în toate, de la teatrul de război la nivelul planetei și al fiecărui locuitor în parte. Ceea ce se petrece într-un teatru de confruntare face rapid ocolul pământului, încunoștinând și implicând astfel întreaga lume în orice scânteie care se aprinde. Armele care s-au creat și se vor crea trebuie să

răspundă acestor realități. După cum s-a văzut, HAARP, în măsura în care este și va deveni un sistem de arme, se integrează perfect în această logică. Fără îndoială, acest sistem va schimba complet întreaga filozofie a confruntării, asigurând fie dominația absolută a SUA, care investește anual în acest sistem de cercetare a undelor boreale mai mult de 30 de miliarde de dolari, fie o descurajare a oricărei confruntări violente. Oricum, considerăm că un astfel de sistem, care are și alte coordonate în afară de cele ale unei beligeranțe planetare, va duce la proliferarea unor noi sisteme de arme anti-unde, care vor opera în mediul climateric, în cel informațional, în cel psihologic și, poate, chiar în cel genetic.

De arma genetică se vorbește foarte puțin sau nu se vorbește deloc, preferându-se termenul de armă biologică. Arma biologică vizează folosirea mijloacelor biologice (bacterii, virusuri etc.) pentru a produce pierderi inamicului, pe când arma genetică vizează folosirea mijloacelor genetice (ingineria genetică, modificări ale macromoleculii de ADN, ale genelor) care pot avea efecte catastrofale pe termen foarte lung, nu numai prin producerea unor mutații, ci și prin bulversarea ireversibilă a ambiantului (mediului) genetic planetar.

RMA, NATO și Europa

Potrivit raportului întocmit de Adunarea parlamentară a NATO, comisia de specialitate, dezbaterea asupra RMA se desfășoară în Statele Unite. Nici o altă țară nu a trecut la o dezbatere atât de largă asupra conduitei în viitoarele operații militare și se pare că nimeni nu se grăbește să facă o analiză fundamentală a conceptelor operaționale. Statele Unite cheltuiau, în 1996, spre exemplu, 37 de miliarde de dolari pentru cercetare și dezvoltare, în timp ce Franța, Marea Britanie, Germania și Italia la un loc nu au depășit 10 miliarde. Discuția între SUA și aliații europeni pe această temă nu este totdeauna consonantă. Americanii le reproșează adesea europenilor că investesc prea puțin în acest domeniu. Între Europa și Statele Unite există o adevărată prăpastie în privința tehnologiei militare, iar crevasa respectivă nu se micșorează, ci se adâncește și mai mult. La ora actuală, americanii sunt capabili să acționeze oriunde în lume și împotriva oricui, fără ajutor european. În domeniul transportului la mare distanță, al invizibilității, al războiului informațional, al războiului electronic și loviturilor de precizie, Statele Unite se află atât de departe, încât este greu de presupus că își poate cineva propune să se apropie măcar de o astfel de performanță.

Deși diferențele cantitative și calitative în ceea ce privește echipamentul sunt inevitabile, în măsura în care tehnologiile și conceptele operaționale vor fi similare, Alianța ar putea funcționa ca o forță integrată. Acțiunea asupra Iugoslaviei – prima acțiune de război a NATO –, deși a avut unele limite, a reliefat și această posibilitate. Se apreciază totuși că va fi foarte dificil să se integreze forțele Alianței într-un ansamblu coerent. Americanii au elaborat deja studii privind concretizarea RMA în operații efectuate de o coaliție. Au fost relevate date, informații și concluzii privind experiența operațiilor de coaliție din Bosnia și Iugoslavia, au fost elaborate posibile scenarii ale acțiunilor în coaliție, s-a reliefat rolul demonstrațiilor tehnologice și a tehnicilor de simulare în consolidarea compatibilităților unei coaliții, dezvoltarea sistemelor de C4ISR, a interoperabilității, precum și strategii și tactici de întrebuințare, pe principiul complementarității, a forțelor americane și cele ale partenerilor într-o coaliție.

Adâncirea diferențierilor dintre SUA și partenerii europeni în ceea ce privește tehnologia – și îndeosebi tehnologia integrată de informații, sistemele de comunicații și cele de armamente, inclusiv a mijloacelor de transport strategic – nu este convenabilă americanilor, dar nici europenii nu pot să nu încerce să amelioreze acest ecart. Și nu pentru a face pe plac americanilor, ci pentru că, în această etapă a reconfigurării ordinii mondiale, Europa nu poate fi impasibilă. Trecerea la societatea de tip informațional, bălălia pentru resurse, lărgirea piețelor de desfacere, prevenirea conflictelor asimetrice, reducerea

vulnerabilităților și creșterea gradului de securitate sunt obiective pe care Europa nu le poate realiza decât printr-o strânsă colaborare cu partenerul american.

Joint Vision 2010 subliniază necesitatea ca SUA să acționeze împreună cu prietenii și aliații în aproape toate operațiile, iar conceptele care au dezvoltat ulterior JV 2010 au subliniat și mai mult această necesitate. Întrebarea tranșantă care se pune (și care nu poate rămâne fără un răspuns pe măsură) este dacă partenerii europeni vor putea acționa pe termen scurt pentru a face față acestei strategii. Pentru aceasta, ei trebuie să admită că, efectiv, există o revoluție în domeniul militar și că, nolens volens, această revoluție se va extinde atât în spațiul Alianței, cât și în afara acesteia. Mijloacelor performante trebuie să li se opună mijloace performante. Omenirea nu a renunțat niciodată la această competiție și nici nu va renunța. Alianța, în măsura în care dorește să-și construiască o nouă filozofie și o nouă identitate strategică, trebuie să fie alături de Statele Unite, nu numai în ceea ce privește strategia politică, ci și în ceea ce privește revoluționarea mijloacelor de luptă, deci a strategiei militare și, implicit, a artei militare, în aproape toate componentele ei. Se construiește o nouă filozofie în ceea ce privește războiul viitorului. Informația, Cosmosul, sistemele de arme și capacitatea de proiecție planetară a forțelor schimbă complet conceptul de beligeranță și configurația teatrului de război. Europa va trebui să facă un mare efort pentru a se apropia de SUA sau măcar pentru a se înscrie pe traiectoria RMA. Acest efort nu poate să nu fie făcut. Important este nu dacă va fi făcut, ci în ce fel va fi făcut.

Raportul din 2002 prezentat de Giovanni Lorenzo Focieri referitor la Inițiativa asupra Capacității de Apărare (DCI) relevă, între altele marile diferențe între capacitățile bugetare ale țărilor NATO. Pentru 2001, spre exemplu, Franța a prevăzut 31,6 miliarde dolari, Germania 21,2 miliarde dolari, Marea Britanie 32,2 miliarde dolari, în timp ce bugetul militar al Statelor Unite a atins în această perioadă cifra de 380 miliarde dolari. Diferența este imensă. Toate țările la un loc nu realizează nici jumătate din alocațiile americane pentru domeniul militar. În aceste condiții, nici o țară din Europa nu poate produce de una singură tehnologii performante, compatibile cu cele americane.

Și totuși, aceste tehnologii există, unele dintre ele au fost testate în teatru, iar lumea va fi nevoită să se adapteze la ele. Iar prima structură care va face pași importanți spre înaltele tehnologii este, bineînțeles, Alianța Nord-Atlantică. Aceasta opțiune înseamnă cooperare inter-europeană și euro-atlantică (geopolitică, militară și industrială).

Revoluția în domeniul militar, cu toate realizările de avangardă ale americanilor, se află abia la început. Europa răspunde acesteia prin Inițiativa asupra Capacității de Apărare (DCI) care cuprinde cinci domenii: capacitatea de desfășurare și mobilitatea; capacitatea de susținere logistică; eficacitatea angajării; capacitatea de supraviețuire a forțelor și infrastructurii; sisteme C4ISR.

Revoluția a fost provocată de computer, stimulată de mondializarea accentuată a comunicației și favorizată de micșorarea, în proporție geometrică, a ecartului dintre faza de descoperire (prin cercetare științifică) și cea de aplicare. Radarele și calculatoarele au fost folosite pentru prima dată în cel de al doilea război mondial în apărarea antiaeriană a Marii Britanii împotriva rachetelor germane V1 și V2. Saltul care s-a realizat în acest domeniu într-o jumătate de secol este impresionant. Azi, întreaga planetă este acoperită de sisteme de supraveghere a spațiului aerian și aero-terestru prin radar și de rețele de calculatoare, iar informația, însoțită de imagine, apare aproape instantaneu pe ecranele tuturor televizoarelor din lume. De la inventarea tehnicii GPS în scopuri militare la aplicarea ei la scară planetară n-au trecut decât câțiva ani. Aceasta a dinamizat enorm traficul aerian (dar și pe cel terestru) și este pe cale de a se afla la bordul fiecărui autoturism.

Urmând acest raționament, este de așteptat ca RMA să aducă mutații substanțiale îndeosebi în strategia forțelor, în cea a mijloacelor și, evident, în strategia operațională. Într-o primă etapă (care deja a început), deciziile vor fi luate în ore, minute și chiar în secunde,

centrele vitale inamice vor fi lovite prompt, instantaneu, prin surprindere, de la mare distanță, manevra dominantă ca conecta, într-un spațiu fluid, un sistem integral (un sistem de sisteme) de cercetare-informare-lovire care-l va pune pe adversar în imposibilitatea de a reacționa eficient. Acesta este *efectul tehnologic în spațiul strategic imediat* al RMA căruia, pe plan acțional, îi corespunde *războiul disproporționat*, de regulă *non-contact*. *Efectul de răspuns*, în același cadru creat de RMA, va fi, probabil, unul pe măsură, care va caracteriza etapa a doua a implicării globale a acestei revoluții. Prima expresie a acestui efect a fost *reacția asimetrică* (pe care americanii o prevăzuseră) și îndeosebi intensificarea acțiunilor teroriste. Războiul asimetric al celui de al treilea val descris de Alvin Toffler a început deja. În următorii ani, se va produce, fără îndoială, o remodelare a spațiului de confruntare și a filosofiei beligeranței, atât din perspectiva RMA, cât și din cea a unei posibile *contrarevoluții în domeniul militar*.

De unde rezultă că *efectul pe termen lung al RMA*, deși, potrivit teoriei haosului, este foarte greu de anticipat, ar trebui analizat în prima bifurcație previzibilă a evoluției spațiului strategic și modului de confruntare: ori RMA va duce la dominanța mondială incontestabilă a Statelor Unite și aliaților săi, ori va relansa cursa înarmărilor și a marilor confruntări planetare. Ceea ce nu ar schimba în mod semnificativ principiile confruntării militare care vin de la Sun Tzî și chiar de la înaintașii acestuia.

Tonul strategiei de mâine îl dau, deci, americanii. Unii îl vor prinde și vor cânta în strună, alții vor distona. Arta militară a viitorului, chiar dacă nu-și va schimba filonul și liniile forță care vin din veacuri și se vor duce în veacuri, nu poate să nu resmită acest suflu nou al sistemelor revoluționare de arme.

Pentru Armata României, acest concept american al RMA are o mare importanță. Armata noastră este în curs de a-și adapta și chiar remodela strategia pe coordonate euro-atlantice și, în acest cadru, de a-și redefini (mai exact, de a-și reactualiza) conceptele sale strategice, însușindu-și-le, totodată pe cele noi. Școala de război românească are o îndelungată experiență teoretică (Academia de Înalte Studii Militare a sărbătorit nu demult un secol de existență) și practică (Armata României a participat la toate marile confruntări militare mondiale). Ea a creat valori în arta militară și, de aceea, actualizarea conceptelor strategice nu se poate să nu păstreze acest filon gerat de drame și eroism. Dar RMA, cu modulul ei C4ISR, aduce mutații radicale în configurarea filosofiei războiului, iar noi trebuie să ni le însușim cel puțin în spiritul în care au făcut-o înaintașii noștri, la vremea lor. Războiul nu va fi câștigat de acela care nu renunță la sloganuri și se limitează la tradiții, ci de acela care, fără să-și uite tradițiile și eroii care le-au creat, își va remodela strategia după cerințele viitorului. O armată trebuie să privească în viitor, nu în trecut. Dar numai o armată care-și cunoaște și își respectă trecutul este capabilă să-și înțeleagă și să-și proiecteze viitorul.

3.3. Tipologia războaielor viitorului

Care sunt criteriile după care pot fi configurate și prefigurate războaiele viitorului? Ce tipuri de războaie se prevăd în viitor? Care pot fi scopurile politice, informaționale, economice, sociale și militare ale războiului viitorului? Se întoarce războiul viitorului la arta militară a antichității?

Apărent, toate războaiele sunt la fel. Ele se caracterizează prin existența unui scop politic, unui obiectiv politic și a unor obiective militare, prin beligeranță, violență, un sistem de legi și principii rămase, în esența lor, neschimbate de-a lungul istoriei. Deci, în teorie, toate războaiele sunt la fel.

Însă, în realitate, nici un război nu seamănă cu altul. Fiecare este, în felul lui, unic și nerepetabil. Mai mult, deși războiul este guvernat, în esență, de aceleași legi și de aceleași principii, rareori beligeranții desprind învățămintele necesare. Și rareori ei se conformează normelor și principiilor stabilite, adică regulilor și obiceiurilor războiului. Cu mici excepții,

de-a lungul istoriei, fiecare război și-a avut „legile“ și „principiile“ lui. Totuși, se poate spune că:

- totdeauna a existat un atacator și un apărător (deci inițiativa strategică a aparținut unuia dintre beligeranți);
 - supremația strategică (în primul război mondial, a oscilat; în cel de al doilea a aparținut clar germanilor, în prima parte, și aliaților, în partea a doua, în războaiele regionale, a aparținut, de regulă, celui care a declanșat atacul);
 - aproape toate războaiele au avut o desfășurare incertă (rareori, obiectivul politic al războiului a fost îndeplinit integral);
 - au produs mari pierderi materiale și în vieți omenești (efectul acestora nu trebuie însă considerat doar ca negativ; uneori, mai ales atunci când războiul s-a manifestat ca ultima formă a unei crize, au urmat salturi economice, sociale, politice etc. spectaculoase);
 - au avut efecte de seism (în sensul declanșării și consumării energiilor negative);
 - nu au fost niciodată accidentale (lumea s-a așteptat și se așteaptă mereu la confruntări violente, la războaie);
 - deși s-a dorit totdeauna prevenirea lor și înlăturarea confruntării violente din viața societății umane, niciodată nu s-a reușit și, după toate aparențele, nici nu se va reuși vreodată.

Războaiele viitorului nu reprezintă, nici din punct de vedere teoretic, nici din punct de vedere practic, același lucru. Tipologia războaielor viitoare se înscrie, fără îndoială, într-o proiecție largă și diversificată, cu funcții predictive. Sistemele de arme, înalta tehnologie și tehnologia informației, deși reprezintă piloni tehnologici ai războiului viitorului, nu vor avea decât în mică măsură o evoluție în sine; ele vor răspunde, fără îndoială, interesului vital, configurării politice a confruntării.

3.4. Realități și tendințe. Repere strategice ale unui război continuu

Care sunt realitățile ce determină reproiectarea conceptului de război? Care sunt principalele tendințe în configurarea războiului viitorului? De unde anume rezultă aceste tendințe? Care sunt nucleeele structurale și acționale ce configurează războiul viitorului? Ce rol joacă aici marile puteri? Dar organismele internaționale? Dar țările mici și mijlocii? Dar științele? Dar filosofia și praxeologia?

În urma atacurilor teroriste de la 11 septembrie 2001, s-a desprins concluzia că terorismul nu mai poate fi considerat o simplă infracțiune, așa cum era și cum mai este el încă definit în normele de drept și în mai toate documentele internaționale. Momentul 11 septembrie a dovedit, cu un preț foarte mare, că *terorismul este război*. Un război continuu, asimetric și atipic, care se manifestă în toată lumea, sub infinite forme și formule, de la clasicele atacuri cu bombă și răpiri de persoane, la atacuri NBC sau în rețelele Internet. Există terorism răzbunător, patologic, dar și terorism politic, economic, biologic, chimic, nuclear, genetic, cibernetic.

Terorismul este un război din umbră împotriva luminii, a oricărei lumini, împotriva lumii și a fiecăruia dintre noi, împotriva centrilor de putere, dar și un război al puterilor din umbră împotriva altor puteri din umbră, al neprevăzutului contra prevăzutului, dar și al neprevăzutului contra neprevăzutului etc. El se manifestă din ce în ce mai mult ca un *război mozaic*, ca un *război în rețea*, ca un *război aleator*, generator de haos și generat de haos.

Terorismul (care a existat dintotdeauna pe Terra) a atins cote insuportabile, care nu mai puteau fi deci nici tolerate, nici neglijate. De aceea, imediat după 11 septembrie 2001, Statele Unite ale Americii au declanșat *războiul antiterorist*, care este, la fel, un război continuu, complex, complicat, diversificat, cu intensitate diferită, în rețea, la scară planetară. El vizează deopotrivă rețelele și organizațiile teroriste existente, bazele lor de antrenament, suportul

logistic, dar și centrele vitale, elementele forte, zonele de referință, punctele de sprijin și, legat de toate acestea, sistemele generative, cauzele.

Între aceste puncte de sprijin ale terorismului, președintele Statelor Unite, George Bush, a nominalizat și trei state pe care le-a definit ca făcând parte din „axa răului“: Coreea de Nord, Iranul și Irakul. Este vorba, desigur, de regimurile politice ale statelor respective, nu de popoarele, valorile și filosofii milenare ale acestor respectabile state. Probabil că raționamentul care l-a condus pe oficialul american la o astfel de propoziție apodictică se sprijină pe un adevăr simplu: dictatura este totdeauna generatoare de terorism. De altfel, ea însăși înseamnă, în mare măsură, terorism.

În aceste condiții, în cadrul războiului antiterorist declanșat la nivelul planetei, ca război al viitorului, atacarea și prin mijloace militare a regimului politic de la Bagdad poate fi considerată ca parte integrantă a războiului antiterorist în rețea. Acest lucru ține de strategia antiteroristă, strategie care pune și trebuie să pună în aplicare o decizie politică indubitabilă și categorică, cea de eradicare a terorismului.

Dar, după cum bine se știe, o astfel de strategie, mai ales în componenta ei militară, este foarte complicată și se află abia în faza de elaborare. Cu alte cuvinte, războiul împotriva lui Saddam Hussein ar fi trebuit să pună în aplicare, potrivit raționamentului de mai sus, o strategie antiteroristă care nu a fost încă definitivată.

De aici, numeroasele probleme cu care s-a confruntat și se confruntă coaliția care acționează în aceste zile în Irak, împotriva efectelor dictaturii lui Saddam Husein și ale confruntării militare care, în linii generale, s-a încheiat. În realitate, războiul s-a derulat după strategii clasice, vechi de când lumea. De o parte a acționat însă un sistem digitalizat, de evaluare a spațiului de confruntare și a situațiilor în timp real, iar de cealaltă niște forțe – rămășițe ale războiului din 1991 – în sisteme analogice, care nu aveau nici măcar mijloace antiblindate și antiaeriene compatibile. Luptele au scos totuși în relief numeroase probleme care, din punct de vedere militar, urmează să fie analizate.

3.4.1. De la strategia „decapitării“ la strategia pașilor mărunți

Scopul politic declarat al războiului a fost înlăturarea, prin mijloace violente, a regimului politic al lui Saddam Hussein, dezarmarea Irakului și detensionarea zonei. *Obiectivul strategic* care decurge de aici a fost distrugerea sistemului militar al dictatorului de la Bagdad, printr-un război dus cu mijloace convenționale și sisteme de arme de înaltă precizie.

Războiul împotriva lui Saddam a cunoscut patru faze:

- Operația de „decapitare“;
- Operația „Șoc și groază“;
- Operația „Pas cu pas“;
- Asaltul localităților.

Aceste patru faze n-au fost nici arbitrare, nici conjuncturale, nici nejustificate. Americanii fac totdeauna ce spun și spun totdeauna ce fac. Operația de „decapitare“ – care nu era prevăzută în plan decât ca scop final al războiului – a fost determinată de unele informații despre identificarea locului unde se afla conducătorul irakian. Atunci s-a luat hotărârea ca locul sau locurile respective să fie lovite rapid, prin surprindere, cu aviația și rachete de croazieră „Tomahawk“, lansate de la bordul navelor de luptă.

Se spera că eliminarea dictatorului de la Bagdad ar fi dus la încheierea rapidă a acestui război pe care Ronald Rumsfeld, secretarul apărării al Statelor Unite ale Americii, îl denumise „război fulger“. Exista speranța, chiar convingerea că populația și armata, odată eliberate de presiunea dictatorului, ar fi cooperat și s-ar fi putut evita o confruntare sângeroasă, costisitoare și îndelungată. Ceea ce, de altfel, în ultima parte a războiului, s-a și întâmplat, într-o oarecare măsură.

NESECRET

N-a fost însă de la început așa. De altfel, se pare că generalii americani optaseră pentru pregătirea temeinică a războiului, atât în ceea ce privește cantitatea forțelor, mai ales a celor terestre, cât și poziționarea lor. S-a comentat mult această discrepanță între expertiza militară și opțiunea politică, întrucât militarii, prudenți și foarte experimentați, nu contau pe condiții favorabile în desfășurarea acestui război. Politicul a forțat însă nota, iar militarii s-au conformat. Informațiile pe care le deținea politicul asupra moralului irakienilor și stării populației au avut prioritate.

În același timp, situația s-a complicat și mai mult, întrucât Turcia nu a acceptat poziționarea forțelor terestre americane pe teritoriul ei și atacarea Irakului din această direcție. În aceste condiții, ofensiva strategică a trebuit să fie precedată de o manevră strategică extrem de greoaie și consumatoare de timp pentru transportul diviziilor din zona Turciei, prin Marea Roșie, în zona Kuweitului. Foarte puține armate din lume sunt astăzi capabile să execute efectiv și în timp oportun o astfel de manevră.

Operația de decapitare n-a reușit pe deplin, sau, oricum, n-a realizat efectul scontat. Și atunci s-a trecut la faza a doua a acțiunii strategice, intitulată „Șoc și groază“, care se dorea a fi elementul esențial, forte, al războiului-fulger. Dar și această operație, care este posibil să se fi desfășurat conform planului, își are caracteristicile și limitările ei. În primul rând, este vorba de o operație de tip întrunit, chiar integrat, în care au fost întrebuințate, într-o concepție unitară, toate categoriile de forțe. Această fază a războiului a apelat masiv la sistemul digitalizat, la sistemul integrat de conducere a operațiilor, la elementele și principiile războiului bazat pe rețea. Aviația și navele de luptă au bombardat cu precizie chirurgicală obiectivele de importanță strategică selectate cu multă grijă, forțele speciale aflate în zonă au acționat pentru indicarea obiectivelor și facilitarea acțiunilor următoare (culegerea de informații, pregătirea desantării etc.), iar forțele terestre au trecut la ofensiva strategică din spațiul îngust, limitat al Kuweitului, urmând să ia în piept tot deșertul, să treacă peste obstacole și peste Eufrat până la Bagdad, pentru fiecare tanc fiind necesară o cantitate uriașă de carburant (un M1 A1 Abrams consumă o tonă de carburant la 160 de kilometri), de muniții, de mijloace logistice. Ofensiva terestră s-a declanșat pe direcții, fiind precedată de o pregătire de foc de scurtă durată dar de mare precizie. În avangarda Diviziei 3 Infanterie, spre exemplu, a acționat Escadronul 3 din Regimentul 7 Cavalerie, a cărui coloană avea 500 de mașini (tancuri Abrams, mașini de luptă Bradley și Humvee, camioane cisternă, sisteme de comandă, precum șase obuziere de 155 mm M109 Paladin, alte vehicule) și era sprijinit de elicoptere cercetare dotate cu sisteme Kiowa Warrior și de avioane A-10. Această operație, concepută ca o acțiune-șoc, deși a debutat spectaculos n-a șocat pe nimeni. Cel puțin așa părea, pentru că foarte puțină lume cunoștea cu adevărat realitatea acelui foc năprasnic și extrem de precis, care repeta, într-un fel, acțiunea din 1991 împotriva diviziei Tawalalna, cea mai bună divizie a lui Saddam Hussein, ce dispunea de 220 tancuri T-72 și 278 mașini de luptă ale infanteriei, acoperită de glorie în toate războaiele de până atunci. Irakienii erau totuși deprinși, încă din ianuarie 1991, cu bombardamentele. Acestea s-au repetat și în anul 1998. Iar toate acestea veneau după o experiență dramatică a unui război foarte sângeros dintre Irak și Iran care a durat 8 ani (1980-1988). De fapt, n-au lipsit deloc, pentru că, din zonele exclusive, aviația americană și cea britanică lansau adesea bombe de mare precizie asupra mijloacelor de apărare antiaeriană irakiene.

Mai mult, americanii au avut la dispoziție 12 ani pentru a identifica și localiza, cu ajutorul sateliților, al aviației de cercetare, al cercetării și supravegherii electronice, al sistemelor JSTARS, al serviciilor de informații, forțelor speciale și al altor mijloace, absolut toate obiectivele de interes strategic, până în cele mai neînsemnate detalii. Planificatorii americani (așa cum, de altfel, au și afirmat), la data începerii războiului, știau totul sau aproape totul despre sistemul defensiv al Irakului (este vorba mai ales de obiectivele fixe): Ei trebuie, teoretic, să fi cunoscut întregul dispozitiv defensiv al forțelor irakiene, fiecare tanc,

NESECRET

fiecare instalație de rachete, fiecare punct de comandă, fiecare amplasament de tun. Și, dacă le-au știut – și sigur le-au știut –, le-au și lovit.

Realitatea este însă ceva mai complicată. Performanțele mijloacelor de supraveghere americane sunt foarte mari, dar aceste mijloace au, totuși, și anumite limite. În războiul din 1991, irakienii au reușit să-și ascundă destul de bine dispozitivele, realizând o bună mascare strategică. De data aceasta, probabil, s-a mizat pe o altfel de mascare, pentru că, din desfășurarea acțiunilor, rezultă că forțele coaliției n-au știut chiar totul despre poziționarea forțelor irakiene, mai ales despre acele ambuscade ad-hoc constituite pe șosele, în fața avangărzilor. Totuși, credem că pierderile irakiene, mai ales în tehnică de luptă, în această etapă a desfășurării războiului, au fost apreciable.

Cu toate acestea, sistemul defensiv irakian a funcționat. Și, o vreme, a funcționat coerent, de vreme ce înșiși americanii au afirmat că irakienii au tras învățăminte serioase din războiul trecut. Acest lucru, credem, s-a datorat și soldatului irakian, care, deși depășit din toate punctele de vedere, și-a făcut datoria. În urma bătăliei de la sfârșitul lunii februarie 1991 în care Divizia Tawakalna a pierit în luptă împreună cu comandantul ei, rapoartele comandanților americani care au acționat împotriva acestei divizii au lăudat bravura ostașilor irakieni.

În 1991, sistemul de transmisiuni al armatei irakiene, spre exemplu, a fost scos din funcțiune în 24 de ore, iar conducerea a fost serios afectată, dacă nu chiar paralizată. De data aceasta, se pare că sistemul de transmisiuni al irakienilor a rezistat loviturii electronice inamice și o vreme a funcționat. Discrepanța tehnică era însă prea mare pentru a putea fi vorba de o confruntare între egali sau compatibili. Este clar că statul major al armatei irakiene și-a condus o vreme trupele, iar acestea au acționat într-o concepție, care exprima o doctrină – probabil doctrina războiului popular – și folosea o strategie operațională care cuprindea lupta pe aliniamente intermediare, rezistența pe localități, acțiuni specifice gherilei și acțiuni ale detașamentelor speciale.

Se contura o concluzie parțială, dar extrem de importantă: în Irak, au acționat, în apărare – este vorba de apărarea strategică –, pe aliniamente intermediare, forțele unor corpuri de armată dotate precar, fără sisteme performante de arme, iar pe localități, elemente ale unei forțe considerată de elită – Garda republicană. Între aceste localități, trebuia să fie și capitala. Probabil că diviziile de aici (ce a mai rămas din ele) aveau detașamente înaintate în fâșiile de asigurare, forțe armate obișnuite, care au acționat în acoperirea teritorială, iar în final acționau pe aliniamente intermediare, încercând să întârzie cât mai mult înaintarea forțelor coaliției și care, probabil, au avut pierderi foarte mari. Forțele partidului Baas (forțe populare) erau pregătite pentru lupta în localități și reacții atipice. La acestea s-au adăugat voluntarii din alte țări și detașamentele sinucigașe, care au acționat, o vreme, prin procedee ale terorismului-limită, ale terorismului criminal. Însă ofensiva impetuoasă, integrată americană și reacția populației împotriva lui Saddam a surprins toate aceste forțe, de unde și deznodământul rapid al războiului³³.

În aceste condiții, forțele coaliției (americane, britanice, australiene) au trecut la o nouă fază a războiului, denumită semnificativ „Pas cu pas“.

Această operație s-a desfășurat meticulos, cu toate măsurile de asigurare necesare. Înaintarea a fost, inițial, dificilă, consumurile fiind foarte mari, logistica punând probleme dintre cele mai arzătoare privind asigurarea cu carburant, cu apă, cu muniții.

În dimineața zilei de 2 aprilie, o parte dintre forțele coaliției se aflau deja la periferia Bagdadului, în timp ce noi forțe urmau să sosească în teatru (Divizia 4 Mecanizată, Divizia 1 Cavalerie și Divizia 1 Blindată). În acel moment, erau desfășurați în zona Irakului 300.000 de militari ai coaliției. Generalul McCafrey a precizat că, dacă nu se folosește o forță zdrobitoare directă împotriva Gărzii republicane irakiene, se vor risca mii de pierderi. N-a fost însă așa.

³³ Ulterior, s-a vorbit și de „cooperarea“ la acest deznodământ a unor generali irakieni. Cu sau fără această cooperare, reimul lui Saddam Hussein devenise anacronic, singular, dictatorial, terorizant și periculos.

În acest timp, irakienii spuneau că nu au întrebuintat decât o treime din forțe și îndemneau populația să treacă la luptă pentru apărarea țării.

Întrebările tranșante care se conturau în această etapă a războiului se refereau îndeosebi la posibilitatea declanșării luptei în localități, la activarea războiului de rezistență, la declanșarea jihadului, la comportamentul lumii arabe și la cel al atitudinii islamului.

Existau certitudini strategice – potențialul economic și militar uriaș al coaliției, obiectivul strategic clar, superioritatea operațională a forțelor americano-britanico-australiene, susținerea ofensivei strategice etc. – și incertitudini politice care puteau surveni în funcție de atitudinea comunității internaționale și a țărilor din zonă în legătură cu acest război.

Războiul și-a urmat însă imperturbabil cursul, punând în operă o strategie militară de tip integrat care va fi caracteristică viitorului.

În ziua de 02 aprilie, la orele 02.00, americanii, sprijiniți de elicoptere Apache, au reușit, în mai puțin de trei ore să încercuiască orașul Kerbala, aflat la 80 de kilometri spre sud de Bagdad, punct obligatoriu de trecere în drumul acestor forțe spre capitala irakiană. Orașul nu a fost ocupat, ci doar blocat. În felul acesta, drumul spre capitala irakiană a fost netezit.

La Najaf și Basra, elicoptere și trupe de infanterie au acționat împotriva unei divizii blindate irakiene. Marți, 01 aprilie, au fost lansate 16 bombe de 900 kg fiecare asupra unui centru de informații irakian din Basra.

Astfel de știri erau cu sutele. Se pregătea asaltul asupra Bagdadului. Până în acel moment, Saddam Hussein nu folosisese nici arma chimică, nici altă armă de distrugere în masă și nici nu le va folosi, pentru că următoarea etapă a confruntărilor nu a fost o bătălie surdă pentru localități, ci o implozie care a facilitat misiunea finală a forței militare. Și chiar dacă războiul nu se terminase, bătălia pentru refacerea Irakului deja începuse. Va fi o bătălie lungă.

Dacă este greu de decelat principiile războiului purtat de Saddam Hussein, care nu era un război de apărare a țării, așa cum s-ar crede, ci unul de apărare a regimului său politic, ceea ce este cu totul altceva. Dacă ar fi fost un război de apărare împotriva invadatorului, comportamentul armatei ar fi fost cu totul altul. Se pare că principiile după care s-a pregătit și acționat, în acest al doilea război, armata irakiană au fost dominate de:

- ◆ descurajarea politică a războiului;
- ◆ reacția în inferioritate tehnologică;
- ◆ protecția forțelor și mijloacelor;
- ◆ hărțuirea;
- ◆ gherila;
- ◆ acțiuni ulterioare asimetrice.

După reacțiile ulterioare ale fidelilor lui Saddam sau ale unor entități religioase din Irak, se pare că un astfel de deznodământ a fost luat în calcul. În luna octombrie a anului 2003, spre exemplu, asupra forțelor coaliției rămase să gestioneze situația din Irak și să asigure ordinea necesară instaurării unei puteri democratice, îndeosebi asupra celor americane, au avut loc în jur de 30 de atacuri pe zi.

Forțele coaliției au acționat după principiile clasice ale războiului, având tot timpul inițiativa politică și strategică și dominând categoric spațiul aerian și pe cel informațional.

3.4.2. Folosirea tancurilor în războiul din Golf din martie-aprilie 2003

Forța terestră care a acționat în Irak (Divizia 3 Infanterie, Divizia 101 Aeropurtată, Diviziile 1 și 2 din Corpul de Infanterie Marină, elemente din Divizia 82 Aeropurtată) s-au bazat, în principal, pe patru elemente foarte importante:

- scutul informațional;
- acțiunea întrunită (integrată), în care aviația strategică și cea de pe portavioane, navele de luptă și forțele speciale au realizat un al doilea scut – „scutul aerian“ sau „scutul de foc“ – înapoia căruia au înaintat spre Bagdad forțele terestre.

NESECRET

- strategia Războiului bazat pe Rețea;
- elementul central al acțiunii forțelor terestre l-au reprezentat tancurile (1000 de tancuri); în jurul lor s-a constituit întregul dispozitiv terestru.

Ulterior, a fost adusă în teatru și Divizia 4 Infanterie – prima mare unitate a Forțelor Terestre Americane în întregime digitalizată –, desigur, și pentru alte misiuni.

Modul de acțiune a forțelor terestre a fost, în general, unul specific luptei în deșert, într-un teren în care trupele irakiene nu puteau realiza decât cel mult surprinderea tactică (prin ambuscade și atacuri limitate). Dar și acest lucru era posibil, dacă apărarea are fi fost pregătită din timp, ținându-se seama de uriașul potențial american și organizând o ripostă bine chibzuită, intempestivă și asimetrică.

Era însă nevoie de o motivație, cel puțin ca în ianuarie 1991. Or, se știe, o dictatură ucide sentimentul național, sentimentul identitar. Respectul față de soldatul irakian, pe care comandanții americani l-au exprimat în urma războiului din 1991, nu s-a mai justificat în acest conflict (cel puțin în ceea ce-i privește pe comandanții armatei irakiene, aproape inexistentă pe teatrul de operații).

Unitățile americane au înaintat pe coloane, cu avangărzi puternice. Fiecare avangardă avea în față, pe cele două benzi de circulație ale unor drumuri asfaltate, două tancuri Abrams. Înapoia lor se aflau alte tancuri (în general, într-o singură coloană, fără intervale), însoțite de mașini de luptă ale infanteriei, Bradley și Humvee. Era un dispozitiv specific pentru acea zonă și pentru acea situație. Acest dispozitiv a fost condiționat de următoarele:

- Supremația informațională americană;
- Supremația aeriană;
- Inițiativa strategică;
- Acțiunile, în folosul forțelor terestre și infanteriei marine, ale elicopterelor de luptă Apache (care aparțin Forțelor Terestre) și avioanelor A 10;
- Prezența posibilă a minelor, dar mai ales a ambuscadelor de infanterie și a celor efectuate de formațiuni înarmate ale Partidului Baas;
- Rezistența blindajului tancului M1 Abrams la impactul cu grenada cumulativă trasă de AG 7 și vulnerabilitatea mașinilor de luptă ale infanteriei și a celorlalte mașini din coloană la astfel de mijloace.

Pentru siguranța reciprocă, tancurile și mașinile de luptă ale infanteriei au acționat împreună, ca și în 1991, una dintre misiunile importante ale mașinilor de luptă fiind să protejeze terestru, pe orizontală, tancurile, în special împotriva vânătorilor de tancuri (care acționaseră împotriva tancurilor americane în timpul războiului din Golf din ianuarie 1991), și să nu permită apropierea infanteriei inamice de aceste blindate. Misiunea tancurilor grele americane a fost cea tradițională a „nucleului de fier“ care asigură greutate și energie forței care lovește, înaintează și stăpânește. Rolul lor a fost confirmat pe deplin în acest război. Ele continuă să fie un element de forță, de stabilitate, de dominare a câmpului de luptă și de siguranță.

Tancul nu a mai fost (cel puțin în acest război) o forță de izbire care înaintează pe direcții, cu viteză maximă, în adâncimea dispozitivului inamic, fragmentându-i forțele și creând faptul împlinit. El a fost, în martie-aprilie 2003, în războiul din Irak (și se pare că așa va din ce în ce mai mult în viitor) nucleul greu al unei forțe combinate (întrunite, integrate) care înaintează înapoia unor scuturi (informaționale, diversioniste, psihologice, de foc etc.), lovește și, mai ales, stăpânește.

Probabil, în urma rezultatelor războiului din 2003, conceptul *Joint Vizion 2010* (JV 2010) va fi fost revizuit în acest sens. Inițial, americanii își propuseseră ca, în 2020, unitățile grele ale Forțelor Terestre moștenite (*Legacy Force*) să fie înlocuite cu o forță interimară (*Interim Force*), mai ușoară, dotată cu vehicule de luptă pe roți. Între timp, se lucrează la constituirea *Forței obiectiv* (*Objective Force*), care are ca obiectiv să asambleze, începând cu

NESECRET

2010, toate calitățile formațiilor grele și ușoare, într-un *sistem de luptă pentru viitor (Future Combat System)*.

Acțiunea tancurilor și blindatelor americane se deosebește, totuși, esențial de cea din 1991. Este adevărat, de data aceasta, forțele americane au întâmpinat o rezistență mult mai slabă decât în primul război, ceea ce le-a permis să acționeze pe coloane. Rezistența irakiană a fost anihilată și prin alte mijloace decât cele terestre. Mai mult, în acest război, americanii au aplicat conceptul de *Război bazat pe Rețea*, cu rezultate mulțumitoare.

Blindatele americane au acționat nu ca *forță de izbire*, ci ca forță de cucerire, înapoia a trei scuturi foarte importante (scutul informațional, scutul aerian și scutul terestru – de foc).

Scutul informațional a fost asigurat de *sistemul de sisteme* al Războiului bazat Rețea, adică de acel sistem care a permis supremația informațională (grila senzorilor și rețeaua centrală din sistemul C²I²), transmiterea informației în timp real și conducerea directă a platformelor de luptă, adesea, peste (sau în completarea) rețelei obișnuite de comandă și control. Tancurile și celelalte mașini de luptă au fost dotate cu sisteme GPS, cu indicatori termici și (cele ale comandanților) cu elemente ale Războiului bazat Rețea (calculatoare cuplate la rețeaua platformelor de luptă, la rețeaua senzorilor și, bineînțeles, la rețeaua centrală). În componența acestui *scut informațional* au intrat și alte informații decât cele transmise prin mijloace ale sistemului cunoscut compus din sateliți, AWACS, avioane de cercetare, avioane fără pilot, forțe speciale etc. Este vorba de informații obținute prin agenți și prin surse din afara forțelor armate, dar cuplate la rețeaua centrală. Componenta politică și psihologică a acestui război au jucat un rol chiar mai important decât acțiunea propriu-zisă, în teatru. Informațiile care au apărut ulterior în legătură cu modul în care a fost pregătit războiul, premiile mari (câte 15 milioane de dolari pentru informații în legătură cu locul în care se ascunde fiecare dintre cei doi fii ai lui Saddam Hussein și 25 de milioane de dolari pentru informații în legătură cu liderul irakian), acțiunile politico-diplomatice, economice și informaționale la scară mondială arată că războiul viitorului nu se reduce doar la teatrul de operații, ci se mondializează.

Scutul aerian a fost asigurat de componenta strategică a Forțelor Aeriene, de aviația de pe portavioane și de cea a forțelor terestre, iar *scutul terestru* de forțele speciale, de mijloacele aeriene ale diviziilor (elicoptere de atac Apache) și de sistemele de arme.

Au fost, de asemenea, întrebuițate poduri de asalt pe tanc H82510 (acest tip de pod va fi înlocuit cu un nou pod de asalt mult mai eficient XM104 Wolverine).

Tancurile nu au fost întrebuițate pentru lupta propriu-zisă în localitate (este vorba, în principal, de Bagdad, Basra și Kerbala. Ele au avut rol de descurajare și de susținere cu foc. Irakienii nu au dispus de mijloace pentru a împiedica pătrunderea tancurilor M1A1 Abrams în localități.

Schema de acțiune a fost următoarea: *informație – atac electronic – atac aerian - înaintare terestră pe suport de tancuri*, aceasta din urmă asigurând controlul și stăpânirea teatrului. Soarta tancurilor în armatele moderne este discutată de mai mulți ani, iar războiul din martie-aprilie 2003 pare să fi dat un prim răspuns acestei provocări. Pentru că tancurile, în acest război, au avut un rol cu totul deosebit. Urmează ca viitorul să aleagă între condiția tancului ca *nucleu greu* al unei formații terestre, puternic acoperită informațional, aerian și terestru, și aceea de a fi înlocuit printr-un vehicul pe roți, mai ușor și cu posibilități de a fi transportat rapid în teatru.

Acțiunea avangărzii

Escadronul 3 din Regimentul 7 Cavalerie a acționat, cel puțin în primele zile, în avangarda Diviziei 3 Infanterie. Tancurile și mașinile de luptă ale infanteriei Bradley și Humvee erau elementele de cap ale unei coloane de 500 de vehicule care formau întreaga putere a escadronului. Această coloană se întindea pe 25 la 40 km de-a lungul unui drum cu

două benzi de circulație pe malul vestic al Eufratului. Coloana era formată din tancuri M1 A1 Abrams, mașini de luptă Bradley și Humvee, camioane-cisternă și alte vehicule cu muniții și materiale necesare avangărzii. Era asigurată de elicoptere de cercetare dotate cu sisteme Kiowa Warrior care verificau pozițiile inamicului.

Escadronul 3 era considerat – cel puțin pe 24 și 25 martie – vârful de lance al Diviziei 3 Infanterie. Pe ziua de 24 martie, la orele 20.30, escadronul a intrat într-o ambuscadă. De o parte și de alta a șoselei se aflau în jur de 200 de soldați irakieni care au deschis focul cu armament ușor și mitraliere. A început un duel de foc între tunurile de 25 mm de pe *Bradley* și aruncătoarele de 82 mm ale irakienilor. Bombele au lovit două camioane. O rachetă antitanc a incendiat o mașină de luptă a infanteriei *Humvee*. Riposta Escadronului 3 Cavalerie a fost promptă. Cele șase obuziere de 155 mm M109 Paladin au deschis focul asupra pozițiilor irakiene. Imediat ce focul irakian și-a micșorat intensitatea, comandantul escadronului a cerut intervenția aviației pentru a definitiva lupta. Două avioane de atac la sol A-10 Warthong au intervenit în câteva minute lansând bombe și trăgând asupra pozițiilor irakiene cu tunurile de 30 mm. S-au declanșat explozii albe, fosforescente, semn că se foloseau proiectile cu miez din uraniu sărăcit.

Următoarea acțiune dusă de acest escadron a avut loc la intrarea în El Faysaliyph. De data aceasta, coloana a fost atacată de câteva zeci de luptători din milițiile irakiene cu rachete antitanc – este vorba de RPG sau AG 7 – și mitraliere. Un pod s-a rupt sub un tanc Abrams – care era al șaselea din coloană. Au mai căzut în acel șanț două tancuri și un camion cisternă. Au fost scoase de acolo doar două tancuri. Escadronul a ales o rută ocolitoare și a continuat înaintarea spre nord. La un moment dat, a fost atacat din spate. Comandantul escadronului a cerut intervenția aviației. Au intervenit imediat două avioane A-10, dirijate de un controlor aerian – un sergent – care se afla în coloana escadronului. Acestea au largat bombe de 500 de livre și au deschis focul cu tunurile.

Cercetarea escadronului a anunțat că locuitorii interogați au spus că nu există inamici. În realitate – a remarcat subofițerul – existau. Până la ora aceea, escadronul ucisese 150 de irakieni – la care se adăugau cei uciși de aviație –, fără să aibă vreo pierdere, în afară de trei mașini (o mașină de luptă și două camioane).

Elemente irakiene au deschis focul asupra celor *patru vehicule ale postului de comandament al escadronului* – 2 Bradley și 2 Humvee – trei dintre ele fiind complet ciuruite. În acel moment, au fost lovite două tancuri Abrams care au luat foc.

Acestea sunt primele tancuri distruse prin focul inamic, probabil de un tun irakian care se afla pe un camion. În primul război din Golf din 1991, după unele surse, au fost afectate de mine doar nouă tancuri, reparate ulterior, dar nici unul distrus. (după alte surse, în bătălia dintre Divizia irakiană Kawakalna și forțele americane au fost distruse mai multe tancuri M1A2 Abrams).

Bilanțul acțiunii acestui escadron din avangardă, pe 25 martie, era: 3 tancuri Abrams, un Bradley și mai multe camioane distruse, fără nici o pierdere umană proprie.

Războiul din Irak este plin de numeroase asemenea episoade. Acțiunile par a fi clasice, forțele americane și britanice acționând nu neapărat în raport cu rezistența armatei irakiene (care era una de hărțuire), cât mai ales potrivit unor planuri dinainte stabilite. În realitate, forțele coaliției erau bine conduse, iar platformele de luptă dispuneau, în general, de o informație în timp real, ceea ce le-a permis să mențină în permanență nu numai inițiativa strategică, ci și inițiativa tactică.

Principiile după care a fost pregătit și desfășurat acest război de către Statele Unite și Marea Britanie sunt cele specifice unor forțe superioare, care întreprind acțiuni punitive, în numele unor rațiuni considerate superioare:

- ◆ principiul coaliției;
- ◆ principiul superiorității strategice;
- ◆ principiul dominanței politice, informaționale, strategice și tactice;

- ◆ principiul perseverenței;
- ◆ principiul acțiunii complexe;
- ◆ principiul acțiunii integrate;
- ◆ principiul acțiunii politico-militare ferme și unitare.

Între principiile pregătirii și desfășurării operațiilor în teatru, în cazul războiului din Irak, se desprind și următoarele:

- ◆ principiul unității tactice și strategice;
- ◆ principiul acțiunii întrunite și integrate;
- ◆ principiul protecției informaționale active;
- ◆ principiul siguranței;
- ◆ principiul acțiunii metodice;
- ◆ principiul manevrei strategice;
- ◆ principiul rețelei.

3.4.3. Războiul bazat pe rețea

3.4.3.1. Conceptul de Război bazat pe Rețea (RBR)

De ce a fost nevoie de un astfel de concept? Schimbă el natura și esența războiului și, mai ales, a operațiilor și acțiunilor tactice? De unde își extrage el modelul? Va fi RBR un război al viitorului sau va reprezenta doar o etapă spre un nou tip de război?

Timp de peste două secole nu s-a schimbat aproape nimic în arta războiului. Această afirmație se referă la schimbări majore, la mutații strategice care să scoată războiul din sfera tradițională a unor înfruntări pe viață și pe moarte între două armate și să-l transforme într-o artă de a impune prin orice mijloace voința, fără a distruge altceva decât centrele vitale ale inamicului. Secolul al XXI-lea, care este un secol al erei informaționale, se anunță a fi generator de mari mutații în toate domeniile, inclusiv în arta militară a prezentului și, mai ales, în cea a viitorului. Primul semnal al acestei mari schimbări îl reprezintă conceptul RMA³⁴. Acest concept a apărut în 1996 în Statele Unite ale Americii și, pe baza lui, au fost elaborate și dezvoltate programele de modernizare a Forțelor Armate americane³⁵. Războiul bazat pe rețea este un concept care are, deci, ca suport RMA. Este războiul specific societății informaționale. Se profilează ca o nouă eră a războiului, ca un nou tip de război. Alte caracteristici ale acestui tip de război pot fi următoarele:

- Se bazează pe circulația informației în timp real;
- Se înscrie în filosofia determinismului dinamic, a sistemelor dinamice complexe;
- Este modelat de ecuații nelineare din teoria haosului;
- Își extrage mijloacele și modelele din economia performantă;
- Este posibil datorită proliferării sistemelor de arme inteligente, a sistemelor de informații și comunicații bazate pe rețele;
- Instrumentele războiului sunt din ce în ce mai mult produse ale economiei de piață.³⁶

Războiul bazat pe rețea și toate evoluțiile și configurațiile sale ulterioare își află substanța în schimbările fundamentale ale societății americane, în special, și ale societății occidentale moderne, în general. Aceste schimbări au fost dominate de evoluția științelor

³⁴ RMA (*Revolution in Military Affairs*) – revoluție în domeniul militar, revoluție în probleme militare.

³⁵ Revista *Impact strategic*, nr. 4-5, 2002, pp.143 – 149.

³⁶ <http://www.usni.org/Proceedings/Articles98/PROcebrowski.htm>, *Network-Centric Warfare: Its Origin and Future* By Vice Admiral Arthur K. Cebrowski, U.S. Navy, and John J. Garstka

economice, a tehnologiei informației, a proceselor și organismelor de afaceri și sunt conexe conceptului RBR prin trei teme majore:

- ❖ Variația în centrul platformei bazată pe rețea (rețeaua centrală), care este o rețea C4;
- ❖ Diferența între viziunea (acțiunea) independentă și cea specifică unui sistem dinamic complex care se adaptează fără întrerupere;
- ❖ Importanța opțiunilor strategice pentru adaptare și chiar pentru supraviețuire în astfel de sisteme schimbătoare.

Aceste teme au schimbat natura problemelor actuale americane (și nu numai) și vor continua să metamorfozeze maniera în care vor fi conduse acțiunile adesea violente ale militarilor. Nu se schimbă, de fapt, principiile războiului enunțate de Clausewitz, dar se constată din ce în ce mai mult că națiunile fac astăzi război în același mod în care produc bogăție.

Principiul RBR (rețea centrală, rețea a senzorilor de informație și rețea a platformelor de luptă) își are modelul, antecedentul și suportul în filozofia economiei dinamice și concurențiale. Noua dinamică a concurenței, la începutul erei informaționale, se definește pe investiții, informație în timp real, tehnologie de vârf și nanotehnologie. Tehnologia informației (IT) se concentrează pe fiecare dintre aceste determinări, ca o determinare a determinărilor, ca un sistem de sisteme. Sectorul tehnologiei informației ocupa, în 1996, doar 3% din economia americană, dar a reprezentat 33% din creșterea economică.

Economia de tip „A” este caracterizată prin masivitate, stabilitate, echilibru de piață și returnări descrescătoare în ceea ce privește investițiile. Ea este specifică epocii industrializării și a fost modelată de determinismul mecanicist. Economia de tip „B” este mai mică, mai flexibilă, dar se caracterizează prin creșteri extraordinare și generare de bogăție, absența echilibrului de piață și returnări crescătoare asupra investițiilor. Ea este modelată de determinismul dinamic complex, având ca suport înalta tehnologie a informației. Ei bine, acesta este modelul american al războiului bazat pe rețea. „Războiul bazat pe Rețea se află în miezul proiectelor de a asigura dominația militară. Obiectivul este ca informația să devină principalul instrument care să permită Statelor Unite să răspundă la orice fel de amenințări și să înfrângă orice provocare militară pe oricare teatru din lumea întreagă.”³⁷

Așadar, războiul bazat pe rețea (RBR) este un război modern în care se folosesc sistemele C4I2SR, organizate într-o rețea centrală, o rețea a senzorilor și o rețea a platformelor de luptă, care folosesc tehnologia informației, sisteme de armamente performante și capacități tehnice deosebite. RBR este materializarea noii revoluții în domeniul militar (RMA), se fundamentează pe integrarea în rețele reale și virtuale a sistemelor (senzorilor) de culegere și prelucrare a informației, a sistemelor de comandă și control și a sistemelor de arme (platformelor de luptă) și asigură accelerarea ciclului de conducere, astfel încât decalajul între informație și lovire să fie redus la maximum, acțiunea (reacția) devenind astfel instantanee.

3.4.3.2. Principii ale realizării RBR în forțele armate ale SUA.

*Care este experiența acumulată până acum în aplicarea conceptului RBR? Cum s-a materializat o astfel de opțiune în forțele armate ale Statelor Unite, îndeosebi în forțele terestre, dată fiind complexitatea acestei categorii de trupe și necesitatea unor structuri și acțiuni de tip **joint** ?*

³⁷ Robert K. Akerman, *Military Crystal Ball Portends Network Centric Supremacy*, revista Signal, 2001.

Două săptămâni de antrenament la National Training Center (NTC) de la Fort Irwin au permis Diviziei 4 Infanterie să demonstreze atât calitățile excepționale, cât și riscurile potențiale ale sistemelor numerice de comandament.

Exercițiul „Division Capstone – DCX” – s-a derulat în aprilie 2001, pe 174.000 de hectare ale NTC, în deșertul Majave.³⁸ Au fost angajate două brigăzi de luptă (Brigade Combat Team) ale D.4 I., începând cu Bg. 2 I. și Bg. 4 Av., precum și R.11 Cavalerie blindată, ca adversar (OpFor), sub denumirea de Divizia 60 Motorizată de Gardă. Tip de patru zile OpFor a atacat, cinci zile au atacat brigăzile digitale, iar ultimele cinci zile au fost rezervate tragerilor cu muniții reale.

La început, OpFor a atacat, în calitate de unități blindate și mecanizate tradiționale, formațiuni de luptă complet digitalizate, cu material ultramodern abia intrat în înzestrare. Deși cunoșteau foarte bine terenul, întrucât aici s-au antrenat tot anul, unitățile OpFor au suferit „pierderi” grele. S-au constatat astfel toate avantajele digitalizării, acestea reprezentând, de fapt, o nouă eră în arta războiului.

Până la momentul *Praga 2002*, doctrina operativă și tactică a NATO, în articulația sa spațială (deep/close/rear operations) și temporală (planificare secvențială), decurgea din conceptul *Bătălia aeroterestră* introdus de Forțele Armate ale SUA în 1982 și conceput ca perspectivă a unui război convențional în Europa. Această doctrină – care este un fel de avangardă a ceea ce mai târziu se va numi operație întrunită de tip Joint sau *integrată* – s-a aplicat parțial în războiul din Golf din ianuarie 1991 și pe scară largă în cel din 2003.

Această viziune a unei confruntări simetrice nu mai este de actualitate. Încă în 1994 publicarea de către TRADOC american a broșurii 525-5 „Forța XXI Operații” (Force XXI Operations) viza digitalizarea completă a unităților grele ale Forțelor Terestre americane (U.S. Army). S-a început cu Divizia 4 Infanterie, iar în 1997 s-au făcut primele experimente în teren (Army Warfighting Experiment) cu cele dintâi versiuni ale sistemelor de comandament și control numerice. Pentru aceasta, D.4 I. a primit un mare număr de aparate și echipamente digitale pentru a le grefa pe vehiculele de luptă tradiționale și a le testa la instrucție și în aplicații. Această aparatură consta în primul rând în ordinate. Au apărut, la vremea aceea, și destule critici, pentru că o astfel de infuzie de ordinate la o divizie care numără 30.000 de oameni implica și multiple riscuri. Nu s-a renunțat însă la acest proiect. Eficacitatea lui a fost demonstrată cu prisosință la exercițiul DCX, prin care s-a consacrat proiectul *Forța XXI*.

Fără o astfel de digitalizare, nu ar fi fost posibil conceptul Network Centric Warfare (NCW), adică *Război Centrat pe Rețea* sau, în accepția românească, *Război bazat pe Rețea*. Configurația formațiunilor grele ale *Forței XXI* se aprecia (cel puțin până la războiul din martie – aprilie 2003 dus împotriva regimului politic dictatorial din Irak) ca fiind o forță moștenită (legacy force). În 2010, ea va fi înlocuită cu o forță interimară (interim force), pe roți, care va fi, probabil operațională în 2020, în tot acest timp vizându-se a se realiza un *sistem de luptă pentru viitor* (Future Combat System).

Exercițiul DCX a angajat 7.432 soldați, tancuri M1 A2 SEP Abrams, mașini de luptă ale infanteriei M2 A3 SEP Bradley, vehicule de depanare grele G8 A2 Hercules, poduri pe tanc M104 Wolverine, radare antiaeriene AN-MPQ-64 Sentinel, sisteme antiaeriene Avenger și Linebacker și elicoptere de atac AH-64 D Apache Longbow și Kiewa Warrior. Au mai fost angajate și obuziere autopropulsate blindate M109 A6 Paladin, care vor fi înlocuite în anii următori.

Nu această tehnică (în general, veche, din generația anilor 1970) a constituit esențialul, ci infuzia de aparatură a ceea ce se numește Army Battle Command System (ABCS), constând în:

- sistemul de comandament tactic Force XXI Battle Brigade and Below (FBCB2) și sistemul de poziționare Maneuver Control System (MCS), la

³⁸ Cap. Ludovic Monnerat „Testând prima sa divizie digitalizată U.S. Army pune bazele concrete ale luptei moderne”.

NESECRET

începutul anului 2003, ambele în curs de dezvoltare (ele au fost, ulterior, folosite în Golf);

- dispozitive de fuziune a informațiilor All Source Analysis System (ASAS);
- sisteme de conducere a focului indirect Advanced Field Artillery Tactical Data System (AFATDS);
- sisteme logistice Combat Service Support Control System (CSSCS);
- sisteme de apărare antiaeriană Air and Missile Defense Workstation (AMDW).

Avioanele JSTARS au transmis imagini reale. Un tanc Abrams cu astfel de echipamente a detectat adversarul la 8 km și a distrus 15 ținte, înainte de a fi el însuși lovit. JSTARS a detectat, la 40 de kilometri, un contraatac al unui batalion întărit cu 50 vehicule blindate.

Cinci minute mai târziu, un avion fără pilot *Hunter* a identificat și el coloana. Informația a fost transmisă prin rețea și, în mai puțin de un minut, gruparea de contraatac a fost nimicită. Elementul central al digitalizării a fost instalat pe aproape 1.000 de platforme, îndeosebi pe tancurile Abrams și pe mașina de luptă a infanteriei Humvee.

Folosindu-se procesoare PENTIUM III care numărau mai bine de un milion de linii, sistemul logic al lui FBCB2 permite fiecărui cadru să dispună în permanență de o imagine a situației care furnizează trei informații esențiale: amplasarea proprie; amplasamentul forțelor amice și amplasamentul forțelor adverse.

În același timp, FBCB2 permite să se comunice membrilor rețelei, în timp real, informații despre adversar, oferind comandanților posibilitatea să dea noi ordine, printr-un curier electronic, însoțite de un element grafic ce indică noile obiective.

Datorită integrării lor în rețele, aceste sisteme numerice, fără de care nu poate fi conceput un război (luptă armată) bazat pe rețea, asigură:

- superioritatea informațională (informations dominance) și cunoașterea acesteia, datorită circulației orizontale a informației și redundanței rețelelor (care le asigură stabilitatea), ceea ce permite accelerarea ciclului decizional (agilitate);
- extensia cadrului operațiilor (prin trecerea de la un câmp de luptă segmentat – deep/close/rear – și simetric la un spațiu mai vast, nelinear și asimetric, pe toată adâncimea pe care trebuie duse operațiile decisive și precise (complexitatea);
- trecerea de la predominanța focului direct la o adiționare a focului direct și a celui indirect care să permită reducerea numărului de platforme, să crească eficacitatea terminală comună a acestora și mobilitatea (capacitatea de desfășurare);
- fluxul constant de informații în domeniul logisticii, care să permită o susținere directă bazată pe distribuția precisă (după nevoi, în sectoarele de angajare (anduranța).

Totuși, chiar în timpul exercițiului la care ne referim, o subunitate pe jos a OpFor a atacat prin surprindere Punctul de Comandă și a distrus întregul sistem numeric al brigăzii.

Avantajele Războiului bazat pe Rețea sunt numeroase, dar, așa cum s-a subliniat în foarte multe analize ale noului concept RBR (element esențial al RMA), se află abia la început de drum. Până în anul 2003, doar o singură armată din lume l-a experimentat la aplicațiile desfășurate în anii 2001-2002 și l-a aplicat cu succes în războiul din Golf din martie-aprilie 2003 împotriva unor forțe armate clasice, nedotate cu astfel de sisteme și care au suportat, pe deasupra efectele unui război informațional, psihologic și de corupere a liderilor (după preceptele lui Sun Tzî) teribil.

3.4.3.3. Tehnologiile high tech și principii ale aplicării RBR în Armata României

NESECRET

Este oare posibil ca un astfel de concept să poată fi aplicat și în Armata României, avându-se în vedere faptul că instituția noastră se află în plin proces de reformă și de modernizare? Care sunt factorii favorizanți? Dar limitele? Care sunt realitățile (politice, economice, sociale, informaționale, tehnologice și militare) și în ce măsură permit ele abordarea teoretică și pragmatică a unui asemenea concept?

Aplicarea conceptului RBR este optimă în primul rând în societățile de tip informațional sau care sunt pe cale de a atinge rapid un astfel de nivel. În al doilea rând, capacitatea de a adopta conceptul RBR îl au societățile bogate și care beneficiază de tehnologii înalte, realizate, în cea mai mare parte, prin mijloace proprii. Nu poate fi vorba de RBR acolo unde nu există tehnologii înalte.

Dincolo de costurile imense ale implementării, pe care nu oricine le poate suporta, conceptul RBR presupune și un spirit *high tech*. Un astfel de spirit se creează în zeci de ani și ține de o experiență tehnologică îndelungată, de o *filozofie „tehnică“* existentă numai în anumite țări. Acest lucru este foarte important, întrucât conceptul RBR nu este numai o simplă modernizare a ceea ce există, nu este numai o continuare a unei concepții existente de mii de ani în arta războiului; este și cu totul altceva; este o nouă revoluție în domeniul militar, întrucât adaugă *principiului ierarhiei*, autorității și opțiunii șefului pe cel al *eficienței unui sistem dinamic complex*, care se autoreglează. Cu alte cuvinte, este o ameliorare a rigidității mecanicist, care a caracterizat dintotdeauna armatele, și o adoptare a dinamismului complex, care definește un management modern, flexibil, adaptabil împrejurărilor, capabil să asigure producerea, în limitele specializării sale (care sunt destul de largi), a orice, oricum și oricând, întrucât dispune de o tehnologie înaltă (*high tech*), din care se detașează tehnologia informației (IT) care va domina, prin prezent, viitorul. Fără o astfel de filozofie, fără o *cultură high tech*, nu se poate pleca la drum nici în elaborarea unei strategii de implementare a conceptului RBR, nici în ceea ce privește înzestrarea armatei cu mijloacele și sistemele *high tech* și, mai ales, cu IT. În centrul conceptului RBR se situează procesul de digitalizare. Digitizarea fluxului informațional presupune trecerea de la limbajele naturale la cele binare, logice, astfel încât fluxul informațional să beneficieze de viteza foarte mare de transmitere a datelor, de capacitatea imensă de stocare și prelucrare a informației, de calitatea, fidelitatea și siguranța sistemelor de comunicații digitizate.

Digitizarea se poate realiza în cel puțin trei moduri:

- conectarea sistemelor informaționale existente (senzori, sisteme de comandă și control, platforme de luptă etc.), prin interfață (sistem de conexiune, prin mijloace tehnice costisitoare, a unor componente nedigitizate la sistemele digitizate) la rețeaua centrală, adică la sistemele C4I;
- achiziționarea unor sisteme noi (senzori de informație, senzori cu multiple destinații, sisteme C4I, sisteme de arme) digitizate;
- adăugarea, la sistemele și platformele existente, a unor componente digitizate.

Conectarea actualelor sisteme la rețele de calculatoare nu este o soluție foarte bună, ci una impusă. Nimeni, nici măcar statul american, nu-și poate permite să renunțe la sistemele existente, la sutele de mijloace de luptă și să creeze imediat altele noi, digitizate. Și atunci se procedează la digitizarea lor. Așa au procedat americanii cu o parte dintre sistemele de arme ale Diviziei 4 Infanterie. Așa am procedat și noi cu avionul MiG 21, devenit MiG 21 Lancer, și cu elicopterul IAR 330. Digitizarea a constat în crearea, pe aceste mijloace, a unor sisteme electronice (avionici, sisteme de conducere a focului, sisteme de senzori etc.) independente de ceea ce exista pe acest avion, capabile să conecteze sisteme de arme la sistemele de comandă și control digitizate.

În cazul adoptării conceptului RBR, considerăm că trebuie făcută o analiză foarte atentă a fiecărui sistem, astfel încât să fie digitizate acele mijloace (sisteme de senzori, sisteme de arme etc.) care au o perspectivă, care pot fi transformate în sensul cerut de RBR și care sunt

compatibile ca performanțe (cel puțin pentru un timp) cu sistemele NATO. S-ar putea ca digitizarea unor sisteme de acest fel să coste, pe ansamblu, mai mult decât crearea unor noi, cu adevărat performante (de exemplu, digitizarea actualelor radare analogice de la litoral).

Realizarea (achiziționarea) unor sisteme noi, digitizate este soluția ideală. Acest lucru trebuie făcut în limita resurselor, iar acestea sunt extrem de restrânse. Oricum, la o astfel de soluție de înzestrare nu se poate renunța. În cazul în care se decide implementarea în Armata Română a conceptului RBR, trebuie elaborat un proiect tehnic, pe baza proiectului strategic, în care elementul central îl va constitui digitizarea. Există deja un model care funcționează – ASOC –, dar digitizarea componentelor RBR, a structurilor de rețea, a întregului flux informațional (condiție *sine qua non* a RBR) înseamnă mult mai mult.

La o primă estimare, numai costurile introducerii miilor de calculatoare necesare procesării și securizării informației și a soft-urilor adiacente se ridică la miliarde de dolari. Ele nu sunt prea mari, dacă se are în vedere configurația *high tech* a războiului viitorului.

Adăugarea, la sistemele și platformele existente, a unor componente digitizate este calea cea mai la îndemână pentru a realiza, într-o primă etapă, conectarea platformelor de luptă existente și a sistemelor în funcțiune la rețelele centrale. Desigur, trebuie alese cu foarte multă grijă acele sisteme și mijloace existente care fac obiectul unei astfel de adăugiri. Pentru că nu totdeauna este avantajos să pui un sistem Pentium de ultimă generație pe un tun antiaerian de 37 mm manual care nu mai are nici un viitor.

Principii pentru înzestrare

Structurile ierarhice sunt completate și chiar înlocuite cu structurile în rețea, iar rolul acelor eșaloane intermediare care sunt depășite în raport cu conceptul (corp de armată și chiar divizie etc.) se reduce la minim. În unele armate, asemenea structuri au început să dispară. Relația dintre informație și acțiune trebuie să fie, potrivit noului concept, directă, promptă, sigură și eficientă. De aceea, eșaloanele redundante (este vorba de acea redundanță care lungeste ciclul acțiunii, nu de cea care asigură stabilitatea sistemelor de comunicații) trebuie să dispară. Se dezvoltă astfel orizontalitatea prin *parteneriat de luptă* în detrimentul *verticalității ierarhice rigide* (principiul ierarhiei, care dă relația pe verticală, cunoaște o redimensionare funcțională). Înzestrarea Armatei Române, în condițiile acceptării conceptului RBR este strict legată de organizarea rețelelor fizice și virtuale³⁹ și pune în operă, în genere, următoarele principii:

- Principiul unității;
- Principiul sistemului bazat pe rețea;
- Principiul compatibilității;
- Principiul priorităților și eșalonării;
- Principiul completitudinii (complementarității);
- Principiul standardizării;
- Principiul modularității;
- Principiul eficienței;
- Principiul simplității;
- Principiul *upgrade* (*înnoirii, actualizării continue*).

Principiul unității constă în asigurarea deplinei unități între toți factorii care elaborează strategia de înzestrare, începând cu Consiliul Suprem de Apărare a Țării și continuând cu Statul Major General, cu Departamentul pentru Armamente și cu modelul forței tip Joint. Acest principiu asigură un flux informațional optim, atât în perioada de concepere a strategiei

³⁹ Rețelele virtuale nu sunt doar simple posibilități; ele sunt capacități efective de comunicare în rețea, care pot fi organizate complex, în foarte multe variante, în funcție de cerințele efective ale spațiului de luptă. Ele au elemente constante, de suport, și vectori variabili care constau în multiple posibilități de organizare rapidă, virtuală a actului comunicării și de schimbare după nevoi a configurației și funcționalității acestor rețele.

de înzestrare, cât și pe parcursul materializării exigențelor conceptului RBR în domeniul înzestrării. Cu alte cuvinte, înzestrarea trebuie să fie unitară și să răspundă prompt și pe termen lung cerințelor conceptului RBR.

Indicatorii în aplicarea și evaluarea acestui principiu îi constituie coeficientul de integralitate sau de coeziune a sistemului, capacitatea sistemului de a acționa întrunit și de a se adapta rapid la situații (indicele de adaptabilitate).

Principiul sistemului bazat pe rețea rezidă în integrarea tuturor mijloacelor de luptă – ca subsisteme sau elemente - într-un sistem unitar, organizat în rețea. Elementele depind unele de altele, în limitele impuse de funcționarea sistemului RBR, și, de aceea, ele se cer concepute și achiziționate în aceeași concepție. Un rol deosebit îl au aici infrastructurile de rețea. Acestea sunt elemente tehnice și de software care au nevoie de administrare și întreținere. De aceea, în structura de forțe trebuie să apară și formațiuni de întreținere a rețelelor care, la rândul lor, sunt și ele înzestrate cu mijloace corespunzătoare.

Indicatorii acestui principiu constau în integralitatea, flexibilitatea și viteza (rapiditatea) rețelei, în posibilitățile de rutare, în securitatea fizică și virtuală a rețelelor ca întreg, dar și a elementelor și structurilor componente, în fiabilitatea mesajului și compatibilitatea tactică și strategică.

Principiul compatibilității presupune înzestrarea structurilor RBR (a forțelor luptătoare, a comandamentelor operaționale, a structurilor de rețea) cu mijloace compatibile cu cele ale NATO și ale Uniunii Europene. De asemenea, el derivă din *principiul compatibilității structurilor de pace cu cele de război*.

Indicatorii de compatibilitate constau în gradul de conexiune a rețelelor și sistemelor de arme, doctrinelor de luptă și acțiunilor în teatru și se exprimă prin raportul care se creează între sisteme și acțiuni în timp de pace și pe timp de război.

Principiul priorităților și eșalonării cere eșalonarea cu mult discernământ, în funcție de prioritățile stabilite de conducerea politică și de cea strategică, de exigențele RBR, dar și de resurse, a activităților de implementare.

Indicatorii de prioritate se referă la succesiunea activităților și acțiunilor în cadrul RBR. Aici se folosesc metode matematice de ierarhizare a priorităților, care sunt compatibile cu digitizarea și lucrul în rețea. Cu alte cuvinte, stabilirea priorităților și a eșalonării se efectuează cu asistență digitalizată, folosindu-se algoritmi raționali. Sistemele C4I au un rol extrem de important.

Principiul completitudinii (complementarității) presupune îmbinarea acțiunilor de modernizare a infrastructurilor și mijloacelor deja existente cu cele de achiziționare a unor noi elemente de rețea, a unor sisteme de arme și a unor sisteme de senzori cu destinație complexă.

Există indicatori de completitudine (complementaritate) ai grilei senzorilor, ai rețelelor centrale și ai rețelelor platformelor de luptă, care constau în identificarea caracteristicilor și funcțiilor sistemelor C4I, și conexarea lor pe principiul eficienței maxime.

Principiul standardizării este esențial pentru echiparea rețelelor platformelor de luptă și a rețelelor centrale. Acest principiu ține de filosofia integrării în Alianța Nord-Atlantică și el se aplică deja. Important este ca principiul respectiv să fie racordat la cerințele conceptului RBR, întrucât nu toate structurile și funcțiile armatelor țărilor care fac parte din NATO sunt racordate la acest concept. Există doar o relație de non-contradicție și de completitudine.

Indicatorii de standardizare țin, pe de o parte, de procentele realizate în acest proces și, pe de altă parte, de dinamica funcțiilor de rețea ca, de exemplu, disfuncțiunile sistemelor conexate la rețele și chiar disfuncțiunile rețelelor.

Principiul modularității se aplică îndeosebi structurii de forțe. El are însă o influență nemijlocită și în ceea ce privește înzestrarea acestor module. Un modul presupune, deopotrivă, o structură de forțe și o dotare corespunzătoare cu mijloace de luptă și structuri de rețea care să poată acționa cu succes oriunde și în orice misiune. Așadar, elaborarea modulului forței cere automat și un modul al înzestrării. Or, deocamdată, cel puțin până în

anul 2003, în procesul de restructurare a forțelor, s-a ținut cont doar de elementul uman, de tehnica de luptă existentă sau stabilită prin acorduri și tratate, nu și de sistemele de arme necesare. Există mai multe tipuri de module. Unele se constituie pentru acțiuni unilaterale, mereu aceleași, altele se alcătuiesc în funcție de complexitatea misiunilor care se cer îndeplinite.

Indicatorii de modularitate constau în evaluarea dinamicii procesului de modulare a forței și acțiunii, în capacitatea trecerii de la un modul la altul, de combinare și recombinație a modulelor, în flexibilitatea structurală și acțională a structurilor de tip modular.

Principiul simplității impune alegerea căilor directe, atât în ceea ce privește strategia de înzestrare, cât și în ceea ce privește strategia de concepere și utilizare a sistemelor acționale. Simplitatea permite rapiditate de acțiune, asigură fiabilitatea și oportunitatea.

Principiul eficienței constă în stabilirea unei strategii de înzestrare care să țină seama de eficiența întregului sistem informații-comandă-control-execuție. Acest principiu îl completează și chiar îl înlocuiește pe cel al ierarhiei (tradiționale, autoritare), care, în cadrul conceptului RBR, nu mai este eficient (există o ierarhie și în cadrul RBR, dar aceasta este una funcțională și constă în definierea clară – nu doar pe orizontală, ci și pe verticală – a competențelor și în sesizarea imediată a nivelurilor de incompetență funcțională a sistemelor).

Indicatorii de bază ai înzestrării armatei și funcționării sistemelor dinamice constau în evaluarea permanentă a acestor competențe și în sesizarea incompetențelor, disfuncționilor și incompatibilităților.

Principiul înnoirii, actualizării permanente – *upgrade* – constă în necesitatea și capacitatea intrinsecă a sistemului de înzestrare de a se actualiza în permanență. Această actualizare nu este însă arbitrară, nu se supune doar unei voințe, ci se prezintă ca o caracteristică a sistemului. Desigur, actualizarea nu se face doar prin reorganizarea și restructurarea componentelor, ci și prin adaptarea la noile condiții tehnologice, la *high tech*. Actualizarea presupune:

- upgradarea* software (care este esențială pentru funcționarea rețelelor fizice și virtuale);
- actualizarea infrastructurilor de rețea, adică a infostructurii;
- actualizarea sistemelor de comandă și control;
- actualizarea sistemelor de arme;
- actualizarea logisticii RBR.

Este limpede că orice sistem informațional trebuie actualizat continuu. Indicatorii de actualitate țin de funcționarea rețelelor și ei trebuie să fi cuprinși în filosofia rețelei. Sensorii care dau date despre starea și funcționarea rețelelor sesizează cerința *upgrade*, o formulează explicit (omul luând apoi decizia *upgrade*) sau, după caz, o rezolvă în mod automat.

Toți acești indicatori, în cazul RBR, sunt mărimi de stare și de funcționalitate asistate de echipamente digitizate, conexe la sistemele de comandă și control, la grilele sistemelor și la platformele de luptă.

Războiul bazat pe rețea se caracterizează și prin capacitatea de a-și autoevalua nu doar starea de fapt sau stările virtuale, deci previzibile și posibile, ci și *efectele de principii*, inclusiv în ceea ce privește înzestrarea, adică modalitatea în care un sistem de reguli și caracteristici se combină și se recombina cu un alt sistem de reguli și caracteristici în sensul vectorilor dinamici care definesc totdeauna rețelele reale și virtuale. O astfel de autodefiniție continuă este caracteristică RBR.

Principii ale doctrinei utilizării conceptului RBR

Utilizarea conceptului RBR în Armata României, ca în oricare altă armată, cere înainte de toate o concepție, o doctrină. Conceptul RBR a apărut ca o necesitate, sesizată foarte bine

de specialiștii americani în domeniu și materializată într-o doctrină. Rolul decisiv în războiul din Afganistan l-au jucat micile unități ale Forțelor Speciale americane legate prin radio cu bombardiere capabile să intervină, la cerere, imediat și eficient, fiind în măsură să lovească precis și eficient orice fel de obiectiv în mișcare. În afară de tehnica sofisticată de care dispuneau aceste unități, ele acționau potrivit unei doctrine (denumită *swarming* – scotocire, furnicăreală) foarte bine pusă la punct.

Această doctrină se bazează deopotrivă pe înalta tehnologie și pe acțiunea eficace, care constă în tratarea adecvată a fiecărui obiectiv. O mână de oameni din Forțele Speciale, niște bombardiere vechi (B 52) și instrumente de comunicare și de teleghidaj ultrasofisticate au pus în practică un concept foarte precis, care se exprimă astfel: „*Tehnologiile cele mai moderne, dacă nu sunt folosite în cadrul unei doctrine militare adecvate la tipul de organizare convenabil, duc la catastrofă. Este ceea ce ni s-a întâmplat nouă în Vietnam.*” (John Arquilla, profesor la colegiul Naval Postgradual de la Monterey și David Ronfeldt, cercetător la Rand Corporation, cei care, în colaborare cu specialiști de la Pentagon și din cadrul categoriilor de forțe armate, au pus la punct această doctrină).

Conceptul RBR se bazează pe o astfel de doctrină, esența lui constând în faptul că nu câștigă războiul cel care are cea mai mare cantitate de forțe, ci acela care are cele mai bune informații, comunicații și moduri de angajare, adică acela care decide și acționează primul. Acest lucru facilitează principiul supleței, care este foarte important în confruntarea actuală, și tinde să ducă la *înlocuirea ierarhiei cu organizarea în rețea* (pe orizontală).

Specialiștii americani subliniază că, la ora actuală, 90% dintre eforturi sunt constituite din strategii militare contra statelor (state actori) cu sisteme integrate și dense, ceea ce reflectă o gândire militară arhaică, ce datează din timpul amenințării sovietice. O astfel de gândire nu permite să se acționeze împotriva unor rețele cu obiective împrăștiate, cum este, spre exemplu rețeaua Al Qaida. Pornind de la această realitate, John Arquilla constată: „*Este ca și cum, neștiind ce să faci, faci ceea ce știi. Noi știm cum să ne comportăm față de statele-națiuni, dar nu știm cum să ne comportăm față de rețele.*”

În Armata Română, nu există o doctrină a utilizării conceptului RBR. O astfel de doctrină trebuie elaborată. Procesul de elaborare a doctrinei utilizării conceptului RBR constă, pe de o parte, în racordarea la doctrina Alianței, în adâncirea și concretizarea, la nivel doctrinar, a parteneriatului strategic cu Statele Unite ale Americii și, pe de altă parte (dar strict condiționat de această dimensiune), în particularizarea doctrinei de utilizare a respectivului concept în raport cu interesele vitale ale țării noastre, cu vulnerabilitățile, provocările, pericolele, riscurile și amenințările cu care se confruntă sau s-ar putea confrunta România și mai ales în concordanță cu posibilitățile reale ale țării.

Așadar, principalele fundamente ale doctrinei utilizării conceptului RBR sunt următoarele:

□ **Politice.** Trecerea de la amenințările de tip clasic - interese statale contra interese statale (stat contra stat) - la cele de tip asimetric (care se structurează în rețele) impune o altfel de organizare a acțiunii. Decizia politică, prin care trebuie să se realizeze apărarea (securitatea, protecția, exprimarea și chiar impunerea) intereselor proprii, îndeosebi a celor vitale, trebuie să fie racordată la noile realități cerute de procesul de integrare și de globalizare, la noile vulnerabilități rezultate din constituirea societăților de tip informațional, la noile amenințări. Într-un mediu de securitate caracterizat prin parteneriate strategice între marii actori, prin diminuarea riscurilor războaielor între state, prin aderare a unui mare număr de state la Uniunea Europeană, la NATO, la organisme economice, politice și culturale internaționale de tot felul, vechile doctrine politice de confruntare stat contra stat nu-și mai au rostul. Este necesară din ce în ce mai mult coalizarea statelor împotriva unor amenințări comune, cum sunt cele ale rețelilor teroriste transfrontaliere, ale traficului de droguri și crimei organizate. Fundamentele politice ale RBR definesc un nou tip de **angajare a forței**, limitele

și rațiunile acesteia. Este vorba de o angajare selectivă, punctuală, limitată și foarte precisă, în condiții de maximă securitate, cu sprijinul partenerilor și, de regulă, într-o coaliție.

□ **Economic.** Principiile care se aplică, la ora actuală, în economia modernă sunt cele ale *determinismului dinamic complex*, tratat de teoria haosului, în care contează *unitatea economică și rețeaua economică*. S-a constatat (viceamiral Arthur K. Cebrowski, U.S. Navy, și John J. Garstka, *Războiul rețea centrală. Originea și viitorul său*) că structurile economice cele mai eficiente nu sunt marile întreprinderi ierarhizate, ci așa-numitele întreprinderi de tip B, care se adaptează mai ușor condițiilor de producție și de desfacere. Mai mult, dezvoltarea fără precedent a sistemelor de informații și de comunicații bazate pe tehnologia informației (TI) permite și, în același timp, reclamă trecerea, în toate domeniile (nu numai economice), la un nou tip de organizare, cel în rețea. Tehnologia informației (TI) se concentrează pe fiecare dintre aceste determinări, ca o determinare a determinărilor, ca un sistem de sisteme. Sectorul tehnologiei informației ocupa, în 1996, doar 3% din economia americană, dar a reprezentat 33% din creșterea economică. Economia de tip „A” este caracterizată prin masivitate, stabilitate, echilibru de piață și returnări descrescătoare în ceea ce privește investițiile. Ea este specifică epocii industrializării și a fost modelată de determinismul mecanicist. Economia de tip „B” este mai mică, mai flexibilă, dar se caracterizează prin creșteri extraordinare și generare de bogăție, absența echilibrului de piață și returnări crescătoare asupra investițiilor. Ea este modelată de determinismul dinamic complex, având ca suport înalta tehnologie și tehnologia informației. Economia românească, în reconstrucție profundă, deocamdată nu permite și nu reclamă cu necesitate trecerea la o organizare a producției și a acțiunii în rețele. Există totuși o perspectivă, în sensul că a început modernizarea sistemelor de comunicații și de informații, s-au constituit rețele de calculatoare, iar proiectele și programele de dezvoltare se bazează pe introducerea *high tech*.

□ **Tehnologic.** Conceptul RBR este strict dependent de *high tech* și de o doctrină corespunzătoare. Tehnologia necesară unui astfel de proiect există. Ea se produce în Statele Unite ale Americii, în Japonia, în Uniunea Europeană, iar unele dintre componente pot fi produse chiar în țară. În ceea ce privește fundamentele tehnologice, trebuie avute în vedere următoarele: capacitatea sporită a sistemelor de comunicații și posibilitatea perfecționării acestora; eventuala participare românească la programul european de producție de armamente și echipamente moderne (platforme de luptă, senzori); politica de introducere continuă în economie și în sistemele de securitate a *high tech*.

□ **Informaționale.** Informația devine suportul oricărei acțiuni, al operaționalizării oricărui sistem. Hotărâtoare sunt cantitatea și calitatea informației, viteza cu care circulă, securitatea și rapiditatea deciziei, implementarea cu precizie și fermitate în câmpul de luptă.

□ **Militare.** Armatele sunt organizate pe principiul ierarhiei. Trecerea de la omniprezența și omnipotența acestui principiu la aplicarea principiului organizațiilor în rețea (structuri diferite, legate informațional între ele și constituite astfel în grupări acționale) implică o adevărată mutație în domeniul militar. Vor dispărea sau se vor restructura eșaloane ierarhice, se vor constitui module de acțiune, totul reducându-se la conexiunea, în același sistem, a celor trei grile de rețea (grila senzorilor, grila sistemelor de comandă și control și grila platformelor de luptă).

Principii pentru acțiunile întrunite și combinate

Principalele acțiuni în teatru vor fi, în condițiile RBR, întrunite, combinate și, unele dintre ele, specializate. Dar chiar și cele specializate vor beneficia de aportul masiv al informației și sistemelor de arme, de avantajele războiului în rețea, adică de circulația informației, luarea cu anticipație și transmiterea deciziei în timp real, adică instantaneu și chiar anticiparea (a se avea în vedere filosofia *războiului preventiv* din Strategia de securitate a Statelor Unite). Războiul bazat pe rețea nu înseamnă surplus de informație, care ar duce la

îngreunarea deciziei și a conducerii, ci organizarea riguroasă a fluxului informațional, suficiență informațională și protecție a informației.

Principiile acțiunilor întrunite și combinate sunt următoarele:

- Principiul supremației informaționale;
- Principiul supremației tehnologice;
- Principiul identității structurilor de pace cu cele de război;
- Principiul flexibilității;
- Principiul modularității;
- Principiul sinergiei;
- Principiul prevenției;
- Principiul acțiunii rapide și decisive;
- Principiul angajării punctuale, limitate și selective.

Aceste principii nu acționează secvențial, nu se rezumă la diriguirea unilaterală a acțiunilor categoriilor de forțe sau armelor. În cadrul RBR acțiunile sunt integrate, întrunite sau combinate, iar rețeaua asigură conectarea rapidă și eficientă a tuturor vectorilor informaționali și dinamici în spațiul luptei.

Principiul supremației informaționale constă în asigurarea superiorității informaționale permanente asupra adversarului. Această superioritate se realizează prin:

- supremația *high tech*;
- existența și funcționarea unui sistem de senzori digitalizați sau integrați într-un sistem de culegere, selectare, prelucrare, de stocare a datelor și transmitere a informației digitalizat;
- existența unor baze de date complete și accesibile numai celor autorizați;
- un sistem C4I performant, flexibil, adaptabil la împrejurări și schimbări;
- capacitatea de a constitui rețele virtuale.

Acest principiu este foarte important, este un principiu de bază, întrucât el le conexează și le dinamizează pe toate celelalte. Servere puternice asigură accesul rapid în bazele de date, compararea automată a amprentelor electronice, imaginilor etc. cu ceea ce există aici, selectarea țintelor, a mijloacelor de lovire, calcularea elementelor de tragere, aplicarea corecțiilor etc. Un sistem de informații performant este cel care generează decizia și acțiunea eficientă. Eficiență fără informații nu există.

Principiul supremației tehnologice rezultă din generalizarea *high tech* și presupune capacitatea de generare a resurselor, programelor și acțiunilor care țin de acest tip de tehnologie. Acest principiu nu poate fi aplicat, azi, decât de către statele care au abilități, experiențe și vocații tehnice de dimensiuni internaționale, care dețin supremația în domeniul tehnologiei informației (TI). Celelalte țări – inclusiv România – se pot folosi de acest principiu în măsura în care nu se află de cealaltă parte a baricadei și se alătură efortului internațional de combatere, adesea prin mijloace asimetrice, a amenințărilor atipice. Supremația tehnologică creează condițiile necesare introducerii și folosirii RBR, dar nu rezolvă problemele pe care le ridică implementarea acestui concept în acțiunile militare. Soluția vine din crearea acelor sisteme dinamice complexe bazate pe supremația tehnologică și informațională care să permită și să genereze acțiunea eficientă.

Principiul identității structurilor de pace cu cele de război cere constituirea unor structuri permanente, în rețea, gata în orice moment de reacție (acțiune). Întrucât războiul începe să aibă și alte coordonate decât cele definite pe confruntarea armată dintre două sau mai multe state, devenind, deopotrivă, asimetric, neconvențional și permanent, forțele și mijloacele care se confruntă poartă această amprentă și trebuie să răspundă acestei cerințe. Or, în aceste condiții, multe dintre conceptele anterioare, cum ar fi: mobilizarea forțelor și mijloacelor, pregătirea populației, a economiei și a teritoriului pentru efortul de război, forțele teritoriale și forțele de rezervă, capătă noi dimensiuni, noi înțelesuri. Unele vor fi restrânse, altele reconsiderate, altele redimensionate. La unele metodologii – care vin din secolele

trecute – se va renunța. Conceptul de *rețea* și, implicit, cel de *Război bazat pe Rețea* incumbă ideea de permanență, dar și pe cele de perfectibilitate, flexibilitate și adaptabilitate.

Principiul flexibilității se materializează în capacitatea rețelelor și a structurii de forțe de a se adapta la condițiile concrete, în deplină securitate, fără să-și piardă forța, eficiența și suplețea. El se realizează prin supremație informațională, supremație tehnologică, inițiativă strategică și tactică și capabilitatea sistemelor de comandă și control de a lua și a transmite decizii în timp real. Adecvarea forței la specificul spațiului de confruntare și cerințelor misiunii devine cel mai semnificativ aspect al flexibilității.

Principiul modularității cere modificarea structurii de forțe și a acțiunilor. Aceasta presupune crearea unor module de forțe tip Joint, dar și modularea acțiunilor, mai exact, adaptarea lor la situațiile concrete. Acest lucru este posibil datorită supremației informaționale, supremației tehnologice și efectului de rețea. Toată lumea vorbește aceeași limbă, unitățile și luptătorii acționează înapoia unui scut informațional, dispare noțiunea de luptător de linia întâi. Se confruntă sistemele tehnice, nu oamenii. Luptătorul de linia întâi devine, în cazul RBR, informația.

Principiul sinergiei constă în conexarea, prin intermediul efectului de rețea, a forțelor și energiilor atât cât este nevoie și acolo unde este nevoie. El este cumva asemănător cu principiul napoleonean al concentrării forțelor la momentul voit și în locul potrivit, dar presupune mai multă precizie, mai multă informație. Este un principiu al *concentrării efectelor* și nu a forțelor. Efectul sinergic se datorează, pe de o parte, supremației informaționale (cunoașterea vulnerabilităților adversarului) și tehnologice și, pe de altă parte, rapidității și fermității cu care se pune în practică o decizie.

Principiul prevenției se referă la capacitatea rețelelor și structurilor de a sesiza intențiile inamicului și de a desfășura acțiuni în consecință. Acest lucru, în condițiile proliferării vulnerabilităților, provocărilor, sfidărilor, pericolelor și amenințărilor de tip asimetric, este foarte dificil, dar sistemul bazat pe rețea are capacitatea de a analiza și prognoza evoluția situației conflictuale și, pe această bază, de a sugera și iniția acțiuni preventive. O astfel de abilitate rezultă din:

- calitatea funcțională a sistemului de senzori;
- existența unei baze de date actualizate și permisibilă numai celor care au drept de acces;
- existența unui sistem eficient de analiză prin comparare, generalizare și abstractizare;
- capacitatea predictivă a sistemului față de disfuncționalitățile majore proprii și față de reacția adversarului.

Principiul acțiunii (reacției) rapide constă în capacitatea mijloacelor de lovire de a răspunde prompt oricărei solicitări. Viteza cu care circulă informația și modul în care funcționează sistemul de comandă și control asigură o imagine în timp real și chiar cu anticipație asupra câmpului de luptă și, în consecință, permite devansarea permanentă a adversarului.

Principiul angajării punctuale, limitate și selective definește, de fapt, superioritatea conceptului RBR, asigurând, deopotrivă, economia de forțe, eficiența acțiunii, legalitatea ei și reducerea la maximum a pierderilor și efectelor colaterale (în viitor, chiar eliminarea lor). Altfel spus, „umanizează“ conducerea acțiunilor printr-un control riguros al pragului violenței armate.

Considerăm că principiile enunțate aici trebuie analizate, concretizate și aplicate în procesul de învățământ, în desfășurarea activităților de pregătire, în structurarea și operaționalizarea forțelor și acțiunilor. Acțiunea militară în condițiile RBR se prezintă ca un act complex, dar precis și decisiv, cu determinări multiple și efecte sinergice. Noul concept permite ieșirea din rigiditismul de tip apărare-ofensivă și adecvarea angajării și a acțiunilor la tipul de vulnerabilități, provocări, sfidări, pericole, riscuri și amenințări de natură militară și

nu numai. Fiecare situație va fi tratată altfel, atât în ceea ce privește scopurile și obiectivele confruntării, cât și tipul de angajare, cantitatea și calitatea forțelor, sistemele de arme folosite, iar acest lucru nu poate fi posibil decât dacă se realizează supremația informațională și tehnologică și un sistem de comandă și control pe măsură.

Fiecare dintre aceste principii presupune un set de măsuri tactic-operative și tehnico-organizatorice care să se concretizeze într-o doctrină a aplicării conceptului RBR și, respectiv, într-o concepție strategică adecvată oricărei situații.

Esența informațional-decizională a conceptului RBR constă în transformarea informației în factor de putere, asigurând concentrarea efectelor și nu a forțelor. De aceea, informația, în mediul în care aceasta circulă și este procesată, trebuie să fie sigură, continuă, accesibilă celor în drept și securizată. Principalii factori care duc astfel la un succes rapid și sigur, în cadrul aplicării conceptului RBR, constau în:

- cantitatea și calitatea informațiilor (primare și prelucrate);
- viteza de culegere, prelucrare, diseminare și transport a informațiilor;
- puterea de procesare a datelor;
- existența unor algoritmi performanți și siguri de prelucrare;
- protecția informațiilor împotriva accesului neautorizat și a acțiunilor efectelor războiului electronic;
- funcționarea tolerantă la defecte și perturbații a celor trei grile (senzori, sisteme de comandă și control și execuție);
- performanțele elementelor componente (utilizarea *high tech*);
- flexibilitatea, adaptabilitatea și compatibilitatea sistemelor;
- standardizarea sistemelor și procedurarea proceselor;
- managementul resurselor și informațiilor.

De aici nu rezultă că adaptarea și operaționalizarea structurii de forțe și a acțiunilor Armatei României la cerințele RBR ar fi simplă și facilă. Există numeroase limite, unele dintre ele foarte greu de depășit. Cele mai importante se referă la:

- limitarea bugetară;
- lipsa unei culturi economice concurențiale și performante;
- lipsa sau insuficiența tehnologiilor adecvate (*high tech* și IT);
- lipsa platformelor acționale de suport strategic;
- lipsa senzorilor de ultimă generație și a mijloacelor de conectare a acestora cu sistemele de comandă și control;
- lipsa de experiență în ceea ce privește constituirea rețelelor virtuale, gestionarea, administrarea, generarea, protecția și folosirea acestora;
- lipsa unui software adecvat.

Argumentele care justifică o astfel de opțiune de implementare a decurg atât din realitatea nemijlocită, din ceea ce se întâmplă azi pe mapamond, cât și din proiecția asupra viitorului. Cele mai importante sunt următoarele:

1. RBR aparține societății de tip informațional. El va evolua odată cu procesul de integrare în cadrul globalizării și va fi, într-o multitudine de formule, un element de bază al războiului viitorului, caracterizat îndeosebi prin predominanța tehnologiei informației (IT), aplicarea conceptului C4I2SR, și dezvoltarea lucrului în rețele centrale.

2. Mai devreme sau mai târziu, majoritatea armatelor moderne își vor constitui rețele numai după modelul C4I2SR, aplicat deja cu mult succes de către Forțele Armate ale Statelor Unite și nu numai.

NESECRET

3. Chiar dacă Armata României are acum posibilități limitate pentru materializarea, pe termen scurt, a acestui concept, direcția pe care se îndreaptă obligă și este în favoarea însușirii și aplicării lui.

4. Introducerea acestui concept, cu toate implicațiile lui, poate fi începută, concomitent, în sfera conducerii (a comenzii și controlului), prin crearea, securizarea, gestionarea, regenerarea și folosirea unor elemente de rețea centrală și în sfera acțiunii, prin înzestrarea platformelor de luptă (atât cât este posibil, dar într-o concepție unitară și cu bătaie lungă) cu aparatura și soft-urile necesare lucrului în astfel de rețele.

5. Elementele de sistem (STAR, ASOC, elemente digitale ale sistemelor mobile de transmisiuni, soft-uri pentru C4I și pentru sistemele de arme, procesoare de ultimă tehnologie etc.), ca și platformele asimilate sau realizate până acum de Armata României se cer analizate pe structuri și categorii de forțe, în funcție de cerințele conceptului operațional și de rezultate.

Criteriile ar putea fi următoarele:

- caracteristicile informaționale;
- posibilitățile de conectare în rețele virtuale;
- capacitatea de receptare, transmitere și retransmitere a datelor și informațiilor;
- compatibilitatea;
- performanțele în luptă.

6. În configurarea unor variante de organizare și înzestrare a Armatei României și în constituirea modelului RBR accesibil și necesar, se poate porni din două direcții convergente, care se condiționează reciproc:

- experiența Forțelor Armate ale Statelor Unite (eventual, solicitarea unei asistențe de specialitate din partea acestora), dar și experiența unor armate ale unor țări din Europa (Franța, Marea Britanie, Germania);
- identificarea și analiza riscurilor, amenințărilor, vulnerabilităților, corelate cu politica de răspuns la acestea, misiunile stabilite, responsabilitățile constituționale și cele ce revin armatei în cadrul NATO și UE, precum și acțiunile previzibile, la care se adaugă obligatoriu posibilitățile tehnice și științifice proprii, precum și cele financiare reale pe care se poate conta.

În concluzie, principiile generale ale pregătirii și desfășurării războiului, se materializează, în cadrul Războiului bazat pe Rețea (RBR) astfel:

PRINCIPII GENERALE ALE RZBOIULUI	PRINCIPII APLICATE ÎN CAZUL RBR
Principiul permanenței	Principiul continuității
Principiul cauzalității	Principiul conexiunii instantanee
Principiul conducerii unitare	Principiul C4ISR
Principiul concentrării	Principiul centrării pe rețea
Principiul adaptabilității	Principiul concomitenței
Principiul descurajării	Principiul dominanței
Principiul moralității	Principiul învingătorului
Principiul capacității	Principiul omniprezenței
Principiul unității	Principiul acțiunilor întrunite
Principiul integralității	Principiul integralității
Principiul flexibilității	Principiul flexibilității
Principiul prevenției	Principiul surprinderii și loviturii preventive
Principiul sustenabilității	Principiul <i>high tech</i> și IT
Principiul valorii.	Principiul valorii
	Principiul actualizării continue (upgrade)

3.4.4. Alte forme posibile ale războiului viitorului

Deși războiul, ca luptă armată, este din ce în ce mai puțin popular și se încearcă descurajarea lui (cel puțin în plan regional și zonal), nu există nici o șansă ca el să fie exclus din viața societăților. De aceea, în viitor el va îmbrăca forme extrem de diferite, de la cele care țin de la acțiunile punctiforme de impunere sau de descurajare la acțiuni politice, economice, informaționale etc. și la cele care vizează spațiul cosmic, clima, natura biologică și psihologică a ființei umane.

Războiul geofizic este una din formele posibile de manifestare a războiului viitorului. El constă într-un sistem de acțiuni care vizează provocarea unor fenomene naturale, calamități și catastrofe cu influențe nocive asupra mediului de viață al oamenilor, localităților, terenurilor agricole, sistemelor de comunicații, cu scopul realizării unor obiective importante, între care se situează și distrugerea potențialului și resurselor adversarului. El „și bazează modul de acțiune pe tehnicile de modificare a mediului înconjurător în scopuri militare”⁴⁰.

Formele concrete ale războiului geofizic ar putea fi următoarele:

- ◆ provocarea unor fenomene (ploi torențiale, uragane, grindină, avalanșe etc.) care să afecteze grav teritoriul inamicului și, mai ales, acele spații în care se află elemente ale industriei de război, sisteme de arme, depozite și resurse;
- ◆ modificarea compoziției aerului, apei și altor elemente, pe suprafețe întinse, care să provoace pierderi imense sau să genereze o succesiune de fenomene distrugătoare;
- ◆ modificări orientate în stratul de ozon sau în ionosferă care să afecteze grav un anumit teritoriu;
- ◆ acțiuni (explozii termo-nucleare, stimularea erupției unor vulcani etc.) care să producă modificări ale mediului, creșterea catastrofală a nivelului apelor, inundații și chiar cutremure de pământ și pe alte baze decât cele ale fricțiunilor de falie;
- ◆ modificări grave ale mediului marin;
- ◆ acțiuni punctiforme asupra unor regiuni din zone polare, ecuatoriale sau cu hidrocarburi, care să genereze fenomene distrugătoare;
- ◆ acțiuni climatice.

Principiile războiului geofizic ar putea fi:

- ◆ manipularea mediului;
- ◆ surprinderea;
- ◆ acțiunea indirectă;
- ◆ implicarea globală;
- ◆ efectul geofizic.

Războiul informațional este una dintre formele războiului continuu. Războiul informațional se bazează pe controlul vectorilor de informație. El a căpătat o dimensiune mondială. De fapt, încă din 1944, planul Jaël, pus la punct de britanici, a asigurat punerea în aplicare a unei politici de intoxicare informațională⁴¹ care a asigurat succesul debarcării din Normandia. Războiul informațional, în viziunea americană, este un război de apărare. Francezii consideră că războiul informațional are trei dimensiuni; războiul pentru informație (lupta pentru obținerea informațiilor), războiul contra informației (protecția informației) și războiul prin informație, care înseamnă, în primul rând intoxicarea informațională a inamicului.

Principiile pe care se bazează un astfel de război sunt următoarele:

⁴⁰ Emil Străinu, RĂZBOIUL GEOFIZIC, Editura Academiei de Înalte Studii Militare, Editura Bogdana, București, 2003, p. 12.

⁴¹ www.infoguerre.com/article, Les principes de la guerre de l'information, 14.01.2001.

- ◆ principiul căutării continue și analizei oportune a informației;
- ◆ principiul dominanței informaționale;
- ◆ principiul inițiativei informaționale;
- ◆ principiul protecției informației proprii;
- ◆ principiul IT;
- ◆ principiul intoxicării informaționale a inamicului.

Informația înseamnă nu numai capacitatea umană și tehnică de a culege date, ci și capacitatea de a le interpreta, de a le transforma adică în informații utile. O astfel de capacitate este esențială în războiul informațional.

Războiul psihologic este consonant cu **războiul informațional**. Este una dintre cele mai vechi forme ale războiului și se constituie într-un însoțitor permanent al oricărui război, din antichitate și până în viitor. El vizează, în principal, descurajarea inamicului, crearea unor situații de panică, de nesiguranță, falsa percepție asupra realității. Arma psihologică devine redutabilă în cazul războiului informațional și, bineînțeles, arma informațională – mai ales imaginea – devine mijlocul principal în cadrul războiului psihologic. Influențarea psihologică a adversarului se realizează pe mai multe căi: media (mai ales televiziunea), acțiunea directă, prin efectul unor arme noi (în China antică, o dată cu descoperirea prafului de pușcă, se foloseau fuzeele și săgețile incendiare lansate din tuburi speciale), folosirea unor substanțe psihotrope, a unor presiuni politice, economice și militare. Principiile războiului psihologic sunt, în general, principii de efect și se rezumă la:

- ◆ descurajarea;
- ◆ deformarea;
- ◆ impresionarea;
- ◆ înspăimântarea;
- ◆ dominarea;
- ◆ influențarea.

Nu există un război psihologic în sine. Războiul psihologic este o componentă a războiului general, a confruntării, iar efectele lui vizează slăbirea capacității de acțiune și de reacție a inamicului, zdruncinarea moralului și a convingerilor sale, creșterea vulnerabilității sale și, pe aceasta cale, facilitarea acțiunilor (politice, economice, militare) îndreptate împotriva lui.

Nimeni nu duce un război psihologic *pentru a vedea dacă*, ci un război psihologic în consonanță cu războiul informațional, cu cel mediatic, cu cel economic și, evident, cu cel dus prin mijloace militare. Operațiunile speciale au, de asemenea, un efect psihologic pe măsură. Există însă și operații psihologice (psyop), care intră în arsenalul operațiilor strategice de mare efect.

Războiul mediatic este, la ora actuală, principalul mijloc al războiului psihologic. Războiul a abătut mijloacele de informare în masă de la funcția lor tradițională – aceea de a informa – și le-a dat acestora încă o dimensiune, încă o funcție: aceea de a influența (evident, prin informație), de a controla, de a încuraja sau descuraja, de a crea un curent de opinie perfect dirijat. Media participă la psyop, face parte din arsenalul pe care-l folosește strategia politică în realizarea scopurilor și obiectivelor războiului. Media nu este manipulată, în realizarea acestor obiective, de comandanții militari, ci de decidentul politic. Militarii, prin structurile lor speciale, asigură doar expertiză în domeniu. Războiul mediatic a fost prezent dintotdeauna în spațiul confruntării. Spre sfârșitul secolului al XX-lea și începutul secolului al XXI-lea, el a căpătat, datorită IT, o importanță cu totul specială. Coloanele forțelor americane, în războiul din Irak din 2003, erau însoțite de reporteri și cameramani care filmau secvențele care se doreau a fi transmise opiniei publice. Desigur, prezența reporterilor în teatru este necesară. obicini prlema obiectivității informației transmisă de la fața locului nu poate fi pusă la îndoială, întrucât este informație reală, nu trucată (deși, din câte se știe, și o astfel de

informație, chiar dacă este imagine, poate fi trucată în studiouri). Ceea ce este discutabil se referă la selectarea ei, mai exact, la criteriile de selectarea informației, îndeosebi a imaginii. Principiile războiului mediatic vizează, în general, trei aspecte, toate psihologice:

- ◆ consolidarea forței morale a forțelor proprii;
- ◆ descurajarea și chiar înfricoșarea inamicului;
- ◆ obținerea sprijinului populației.

Războiul economic este un război continuu, care se intensifică sau se diminuează, în funcție de multiplele determinări ale acestei confruntări. Strategia de îndiguire aplicată de Statele Unite ale Americii în confruntarea cu U.R.S.S. era în primul rând o formă a războiului economic. Mai mult, cursa înarmărilor, deși riscantă, în lipsa unor confruntări militare care să asigure consumul producției militare, era, în ultimă instanță, tot o formă a războiului economic. Prin această strategie, Statele Unite au reușit să contribuia la ducerea economiei sovietice spre faliment. Războiul economic are multiple forme și numeroși beligeranți. Este, în fond, o luptă continuă pentru supraviețuire economică, pentru prosperitate și dominanță. Războiul economic are o mulțime de forme de manifestare. Principiile lui sunt, în opinia noastră, următoarele:

- ◆ principiul permanenței;
- ◆ principiul continuității;
- ◆ principiul dominanței;
- ◆ principiul acțiunii indirecte;
- ◆ principiul manevrei economice;
- ◆ principiul sinergiei economico-financiare;
- ◆ principiul anduranței;
- ◆ principiul *high tech*;
- ◆ principiul flexibilității economice.

Războiul cosmic este, de fapt, o extindere a teatrelor de confruntare și a mijloacelor de confruntare în plan informațional, mediatic, economic și militar. Existența numeroșilor sateliți de cercetare, a sistemului GPS, a unor sisteme de arme care au o dispunere sau componente spațiale, numeroasele cercetări care se efectuează pentru dominarea spațiului cosmic, pentru folosirea lui ca suport al unor acțiuni greu de contracarat deschid o nouă eră în domeniul războiului. Rachetele balistice și sistemele antirachetă, sistemele de cercetare a ionosferei și de folosire a acesteia pentru dominanța informațională și pentru realizarea unor sisteme de lovire bazate pe amplificarea undelor reprezintă pași importanți spre configurarea războiului viitorului. Numărul țărilor care vor avea acces în spațiul cosmic va crește, interesele se vor diversifica, posibilitățile de acțiune informațională, psihologică, geofizică și militară se vor amplifica. Această perspectivă are două implicații contradictorii și, în același timp, complementare:

- ◆ creșterea vulnerabilităților societății viitoare;
- ◆ descurajarea războiului și a altor acțiuni, datorită cunoscutului principiu acțiune-reacție.

Ceea ce este cert din această proiecție se rezumă la necesitatea reconfigurării războiului viitorului, a noului tip de război.

Războiul „cultural“ nu se referă la războiul valorilor, cum se sugerează uneori, ci la confruntarea intereselor pe suportul producției culturale. Există o confruntare pe piața culturală, care este o formă a războiului economic, dar care are și alte aspecte oarecum diferite de politica producției culturale. Aceasta vizează dominanța culturală, adică punerea artificială a valorilor în opoziție și crearea unor ierarhii și unor suporturi care să justifice alte acțiuni. Huntington vorbea de un război al civilizațiilor, mai exact al unor entități civilizationale – sinică, hindusă, islamică, japoneză, africană, ortodoxă și occidentală și, eventual, latino-

americană (care face parte însă din civilizația occidentală – întrucât, între acestea există deosebiri fundamentale, iar civilizația occidentală este cea ofensivă. O astfel de teorie nu se justifică, întrucât civilizația are ca suport cultura, cultural se bazează pe sisteme de valori, iar sistemele de valori nu pot intra în conflict.

Războiul genetic este, într-un fel, o formă asimetrică a războiului continuu. Un astfel de război nu are o strategie sau o doctrină. Se întrevide doar posibilitatea apariției și a unui astfel de război. Unele aspecte care țin de acesta se manifestă și în prezent, sub forma războiului biologic sau a celui dominat de armele de distrugere în masă. Aici nu este însă vorba de folosirea unor arme cunoscute, ci de o nouă armă – arma genetică. Acum, în preocupările specialiștilor, se află, sub forma unor instrumente de ameliorare genetică a speciilor, o mulțime de metodologii și de produse obținute prin inginerie genetică. Unele dintre acestea sunt cu totul deosebite, altele sunt mutanți. Războiul genetic se va duce în aceste coordonate:

- ◆ obținerea, prin mijloace genetice, a unor performanțe ieșite din comun în ceea ce privește calitățile luptătorilor;
- ◆ crearea de mutanți;
- ◆ crearea unor sisteme de influențare, prin mijloace genetice, a comportamentului unor populații;
- ◆ apariția și proliferarea terorismului genetic.

Formele războiului vor fi, probabil, mult mai numeroase, în viitor. Nu confruntarea armată – care va fi din ce în ce mai mult pusă sub control și mai restrânsă – se profilează ca fiind cea mai periculoasă, ci noile tipuri de confruntări, în general, diversificate, intempestive, surprinzătoare și asimetrice.

CAPITOLUL 4

PRINCIPII ALE ACȚIUNILOR POST-RĂZBOI, POST CONFLICT

4.1. Conceptul post-război, post-conflict

De foarte multă vreme s-a pus problema acțiunilor post-război, post conflict, post-criză. Războiul, fiind un fenomen social distinct și extrem de tensionat, de violent, de angajant și de periculos, impune o anumită conduită, un anumit respect. De aceea, legile și principiile războiului sunt, în general, cunoscute și aplicate într-o oarecare coerență. În schimb, acțiunile post-război, post-conflict au creat întotdeauna probleme.

În primul rând, a trebuit, trebuie și va trebui să se răspundă tranșant la o întrebare tranșantă: *Unde se termină războiul și unde încep acțiunile post-război?* Răspunsul la această întrebare este dat și trebuie să fie dat de puterea politică. Este apanajul și responsabilitatea acesteia. Războiul este un mijloc al politicii, deci politica decide când, cum, unde și de ce se termină războiul și încep acțiunile post-război.

Și încă o întrebare la fel de importantă: *Războiul se termină o dată cu ultima bătălie din teatru (câștigată, pierdută, poate și indecisă) sau se continuă și prin alte acțiuni?*

Experiența de până acum relevă cel puțin patru tipuri de situații și, respectiv, de soluții:

1. Războiul se încheie o dată cu semnarea tratatului de pace, după care încep acțiunile post-război.

2. Războiul propriu-zis (ca luptă armată) se încheie o dată cu ultima bătălie (cu capitularea armatei adverse), fără să se semneze un tratat de pace.

3. Războiul nu se încheie printr-un tratat de pace, nici prin capitularea (declarată și semnată) armatei adverse, ci starea de beligeranță rămâne deschisă, fie din dorința și interesul celui care deține și menține inițiativa și supremația strategică, fie datorită unui complex de împrejurări.

4. Războiul nu se declară, nu începe și nu se încheie în nici un fel. El constă dintr-o succesiune de acțiuni mai mult sau mai puțin violente, în plan informațional, mediatic, psihologic, economic, militar și chiar cultural, cauzate de o situație de criză care generează o situație conflictuală continuă, dar cu niveluri de intensitate variabile, și are ca scop politic gestionarea unei astfel de stări, iar ca obiectiv militar distrugerea centrelor vitale care produc tensiuni, amenințări, terorism și crimă organizată, cucerirea și menținerea inițiativei strategice și realizarea supremației strategice.

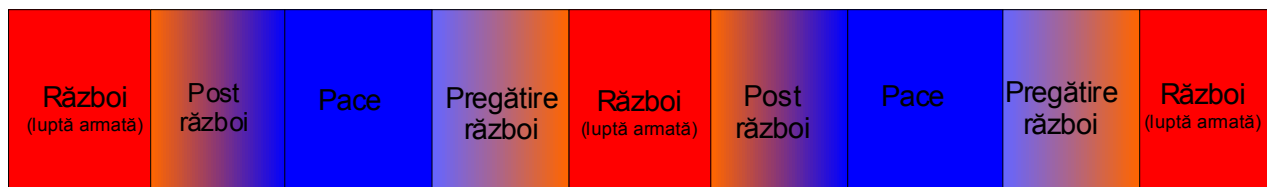
Primele trei situații au permis, în principiu, o distincție clară între acțiunile din timpul războiului, specifice războiului și cele post-război. Dar nici în acest caz nu se poate trage o linie de despărțire categorică între acțiunile specifice războiului și cele necesare în perioada de trecere de la război la pace. Din păcate, în istoria lumii, perioadele de pace alternează cu cele de război, iar trecerea de la o situație la alta creează foarte multe probleme.

Războiul continuu generează însă o altă filozofie, mult mai complexă, mult mai dificilă. Războiul continuu nu înseamnă, desigur, luptă armată continuă. Acțiunile armate reprezintă doar elementele de maximum ale acestui fenomen, situațiile lor limită. În războiul continuu, continue sunt doar acțiunile informaționale, cele economice și cele culturale. Dar și acestea cunosc diferite grade de intensitate și sunt marcate din timp în timp, în funcție de evoluția situației strategice, de forme accentuate, chiar violente. De asemenea, există o dinamică foarte complexă și greu de gestionat a amenințărilor și vulnerabilităților, îndeosebi de natură teroristă (pentru combaterea căruia care s-a și declanșat războiul continuu), dar și din spectrul crimei organizate, infraționalității economice și financiare, agresiunilor la ordinea de drept, la filosofia și fizionomia statelor naționale, în general la tot ceea ce se poate constitui în suport pentru controlul și gestionarea situațiilor confuze, a crizelor și conflictelor.

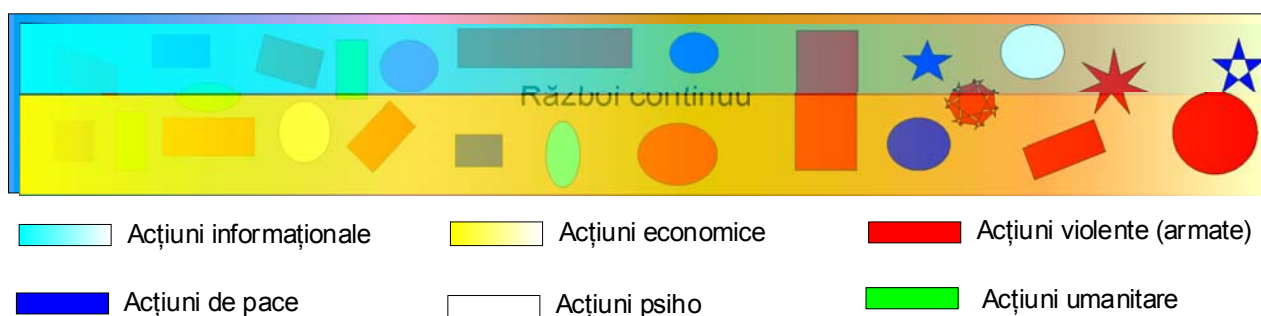
NESECRET

Războiul continuu este, în latura lui umanitară, deci pozitivă, un război al ordinii împotriva haosului, al civilizației împotriva barbariei și degradării ființei umane, a mediului de viață. Beligeranți, în cadrul războiului continuu, sunt *binele și răul*, *civilizația și barbaria*, statele de drept împotriva celor care neagă dreptul statelor, organismele internaționale și alianțele împotriva entităților rebele, care neagă ordinea de drept, care proliferază haosul, dezordine și crima.

Alternanța război (luptă armată), acțiuni post-război, pace, pregătire a războiului

Mozaic de acțiuni (armate, violente, informaționale, economice etc.) În războiul continuu

Perioadele de după război și dintre războaie sunt, uneori, mai dificile decât războiul însuși. Ele se caracterizează prin:

- stare de confuzie specifică perioadelor nici pace, nici război;
- posibila degajare, pe acest fond, a unor acțiuni violente teroriste sau tip gherilă;
- persistența unor focare de criză care se autoactivează și creează numeroase probleme;
- recrudescența amenințărilor neconvenționale, asimetrice, îndeosebi din spectrul infraționalității, traficului de droguri și criminalității organizate;
- menținerea unui grad sporit de insecuritate socială și individuală;
- lipsa sau insuficiența bunurilor elementare;
- distrugeri de infrastructuri și sisteme vitale greu recuperabile;
- lipsa unor instituții politice și democratice care să funcționeze coerent;
- necesitatea refacerii economiei;
- necesitatea repunerii pe rol și consolidării principalelor instituții ale administrației, ordinii publice, învățământului, sănătății și culturii;
- moralul scăzut al populației afectate de război (conflict) sau de modificările impuse de ocupant, de noua administrație sau de lipsa acesteia;
- spiritul de umilință, de răzbunare sau de revanșă;
- degradarea mediului etc.

Aceste caracteristici se manifestă în funcție de situația concretă în care s-au desfășurat confruntările și luptele din timpul războiului (conflictului), de poziția beligeranților, de modul

în care se implică organismele internaționale și marile puteri, de interesele care sunt puse în joc etc.

Spre exemplu, în situația în care războiul se încheie o dată cu semnarea tratatului de pace, acțiunile post-război încep din acest moment și, în general sunt reglementate prin respectivul tratat. Prin acest document sunt reglementate acțiunile concrete ale foștilor beligeranți pentru lichidarea urmărilor și efectelor războiului și, în timp, normalizarea situației. În majoritatea lor, războaiele cunoscute s-au încheiat cu astfel de documente care, în general, au fost respectate. Așa s-au petrecut lucrurile cu primul și cu cel de al doilea război mondial, ca și cu numeroasele alte războaie și conflicte care le-au precedat sau le-au urmat.

În situația în care războiul propriu-zis (ca luptă armată) se încheie o dată cu ultima bătălie (cu capitularea armatei adverse), fără să se semneze un tratat de pace, atunci acțiunile post război sunt dictate de puterea câștigătoare sau, în anumite conjuncturi⁴², de comunitatea internațională, adică de ONU. Oricum, acțiunile post-război sau post conflict care se desfășoară în aceste condiții poartă marca incertitudinii, sunt perturbate de numeroși factori, mai ales de cercurile interesate în menținerea confuziei și haosului. Așa s-au petrecut lucrurile după războiul dintre Irah și Irak, după războiul coaliției condusă de Statele Unite ale Americii împotriva Irakului din 1991, în războiul civil din Angola, ca și în multe alte războaie și conflicte de pe mapamond.

O situația asemănătoare se petrece și în cazul în care războiul nu se încheie printr-un tratat de pace, nici prin capitularea (declarată și semnată) a armatei adverse, ci starea de beligeranță rămâne deschisă, fie din dorința și interesul celui care deține și menține inițiativa și supremația strategică, fie datorită unui complex de împrejurări care favorizează acest lucru. După războiul împotriva Irakului din 1991, nu s-a semnat un tratat de pace, ci ONU a elabora o rezoluție pe care regimul de la Bagdad trebuie să o respecte.

Acțiunile post-război s-au desfășurat, în Irak, pe două trei paliere:

1. Acțiuni militare de supraveghere ale Statelor Unite și Marii Britanii în zonele de interdicții a zborului aeronavelor irakiene, care, în general, au constat din:

- observare-supraveghere aeriană, prin senzori informaționali plasați pe aeronave performante, pe sateliți, la forțe speciale și pe alți purtători;
- lovirea mijloacelor antiaeriene care au deschis foc asupra aeronavelor americane și britanice;
- lovirea altor obiective de interes strategic sau tactic.

2. Acțiuni ale ONU și comunității internaționale:

- introducerea unei misiuni de supraveghetori și de evaluatori în ceea ce privește respectarea de către Irak a măsurilor stabilite prin rezoluțiile Consiliului de Securitate al ONU;
- acțiuni petrol contra hrană;
- alte acțiuni diplomatice, politice și economice, mai mult sau mai puțin sub controlul comunității internaționale, desfășurate de terți, în funcție de intereselor lor economice, politice și etnice;
- alte acțiuni.

3. Acțiuni ale regimului de la Bagdad, ale administrației naționale și locale:

- continuarea înarmării;
- proliferarea stării de nesiguranță și de ostilitate;
- acțiuni specifice unui regim dictatorial.

⁴² De regulă, când partea câștigătoare nu dorește, nu poate sau nu are interesul să se implice în acțiuni post-război.

În situația în care acceptăm că există pe planetă un război continuu, acțiunile post-război sau post conflict nu mai pot fi deosebite cu certitudine de celelalte, obișnuite. Ele vor avea totdeauna fie un caracter local, în sensul unor măsuri și activități pentru lichidarea urmărilor unor crize sau conflicte locale, fie un caracter general, în sensul că centrele de putere și punctele de comandă din cadrul forțelor care întrețin un astfel de război vor lovi centrele vitale producătoare de crize, tensiuni și amenințări, rețelele teroriste, bazele de aprovizionare și vor asigura gestionarea crizelor și situațiilor dinamice complexe.

4.2. Principii ale acțiunilor post-război și post-conflict

Principiile acțiunilor post-conflict, post-criză, post-război trebuie să asigure logica, realismul și coerența activităților de normalizare a situației, de gestionare a crizelor, de protecție a patrimoniului, valorilor și ființei umane. Ele se situează, adesea, la limita dintre impunere și negociere, dintre distrugere și construcție, dintre proiect și realitate. În general, situațiile post-conflictuale sunt mult mai complexe decât cele pre-conflictuale, iar comportamentul decidenților și structurilor de execuție, de punere în operă a unor astfel de decizii este extrem de complicat.

Forțele și structurile care acționează în astfel de împrejurări sunt diferite și se află în ipostaze deosebite. Unele au participat efectiv la conflict și, după încheierea acestuia, au obligația de a gestiona noua situație. Altele au fost aduse în teatru după conflict sau au fost create în mod special, pe plan local, pentru o astfel de situație. Ele sunt, deci, autohtone, ale unei mari puteri, ale unei alianțe, ale ONU sau ale unei alte organizații de securitate. Indiferent cum ar fi și de unde ar fi, misiunea lor este să stabilizeze situația, să prevină reparația conflictului și să creeze condiții pentru reluarea activității economice și sociale, pentru normalizarea relațiilor pe plan local și regional, pentru asigurarea securității colective și individuale.

Între principiile care modelează situațiile post conflictuale, se situează și următoarele:

- prevenția;
- negocierea;
- dialogul;
- convingerea;
- așteptarea;
- construcția dinamică;
- impunerea;
- perseverența;
- solidaritatea;
- unitatea;
- compasiunea;
- sollicitudinea.

Prevenția presupune cunoașterea perfectă a împrejurărilor, a situației, a regulilor și tendințelor de evoluție a acesteia, precum și a scopului și obiectivelor finale, intermediare și imediate ale acțiunilor post conflict și elaborarea unui concept preventiv care să ducă pe de o parte, la dezamorsarea focarelor de criză și de conflict și, pe de altă parte, la instituirea și consolidarea noilor structuri și noilor funcțiuni. Prevenția se realizează atât prin mijloace ale cunoașterii, anticipării, dialogului, convingerii și buneii măsuri, cât și prin lovirea și distrugerea rapidă, prin surprindere, hotărâtă și eficientă a centrelor vitale care generează amenințări, haos și nesiguranță. Mijloacele de lovire sunt numeroase și, adesea, foarte eficiente. Unele lovituri de acest gen pot fi efectuale de forțe speciale, de aviație, de alte structuri, altele se dezamorsează prin lovituri psihologice, mediatice sau informaționale. Oricum, structurile și compartimentele însărcinate cu prevenția, ca, de altfel, întregul sistem

de conducere a acțiunilor post-conflictuale, care sunt, în genere, structuri de tipul civil-militar, trebuie să fie cu un pas înaintea celorlalte măsuri, să înțeleagă perfect dinamica noilor evoluții, atât din punct de vedere militar, cât și din punct de vedere social, economic, politic, psihologic și informațional. Prevenția nu este un efect, ci un proiect și o construcție care pot avea ca efect dezamorsarea tensiunilor și stărilor care pot redeveni conflictuale. În același timp, dacă nu este bine concepută, activitatea de prevenție poate deveni generatoare de noi și grave conflicte. De aceea, structurile cărora le revin astfel de competențe trebuie să fie bine gândite, flexibile, capabile să treacă cu ușurință de la o situație la alta, de la negocieri la folosirea limitată a forței, de la dialog la impunere și invers.

Cel mai eficient principiu care se aplică în acțiunile post conflictuale pentru stabilizarea situației și dezamorsarea tensiunilor este **negocierea**. Este adevărat, negocierea este un principiu universal, care dă rezultate în aproape toate situațiile în care se poate negocia. Există personal specializat în arta negocierii, în a oferi și a cere, în ceea ce latiniile numeau *do ut des*, dar în această artă sunt inițiați din ce în ce mai mulți oameni, inclusiv militari. Exemplele de până acum arată că principiul respectiv a fost bine aplicat de către forțele de menținere a păcii. De aceea, arta negocierii a intrat ca obiect de studiu în pregătirea forțelor, îndeosebi a celor destinate pentru îndeplinirea unor misiuni de menținere a păcii.

Dialogul reprezintă principalul instrument de negociere. El se folosește însă în orice împrejurare pentru a realiza comunicarea. Acesta este un lucru nou, care nu a fost la îndemâna militarilor. Războiul începea acolo unde nu putea avea loc un dialog, unde înceta comunicarea: militarii nu erau inițiați în arta dialogului; această calitate o aveau doar politicienii. Faptul că militarii sunt, în noile condiții, pregătiți pentru a purta un dialog nu înseamnă că ei își depășesc competențele, că trec în sfera politicului. Dialogul pe care îl poartă militarii în teatru sau în zonele în care participă la acțiuni post-război sau post-conflict se referă strict la dezamorsarea tensiunilor din zonă, la găsirea unor soluții punctuale, la prevenirea unor acțiuni periculoase și consumatoare de resurse, în detrimentul stabilității și securității.

Principiul convingerii nu este la îndemâna oricui; este însă singurul care poate duce la stabilizarea situației, la instituirea unor relații temeinice, bazate pe respectul celuilalt. Convingerea se poate realiza prin dialog, prin demonstrație, prin exemplu, prin analiza împreună a situației, decelarea zonelor și părților conflictuale și propunerea unor soluții. Acest lucru nu este simplu. Cel care se angajează să convingă părțile să se așeze la masa dialogului, să accepte o situație sau alta, o soluție sau alta, să găsească împreună o cale de ameliorare sau de rezolvare a diferendului trebuie să fie în primul rând el convins că se poate. Aceasta presupune cunoașterea situației, cunoașterea temeinice din domeniul relațiilor internaționale, din dreptul păcii și al războiului, o cultură bogată și o capacitate de analiză și de sinteză remarcabilă. În afară de aceste elemente obligatorii, principiul convingerii cere o bună cunoaștere a specificului zonei, a caracteristicilor părților aflate în diferend sau în confuzie, abilitate, iscusință, inteligență, tărie de caracter, sinceritate și o moralitate superioară.

Principiul așteptării cere chibzuință, capacitatea de a medita, de a formula ipoteze și a le verifica, de a lăsa timpul să rezolve sau să dospească acele situații în care el este un sfetnic bun. Acțiunile post-conflict nu trebuie să poarte amprenta grabei, nu trebuie să fie precipitate, violente, descurajatoare și absurde. După fiecare inițiativă, după fiecare dialog, trebuie să se aștepte urmările, efectele, trebuie să fie analizate cauzele care frânează anumite evoluții și generează altele. Aici, ca în oricare alt domeniu, graba strică treaba.

Construcția dinamică este o consecință a așteptării, a inițiativei, a înțelegerii caracterului flexibil, adesea foarte fragil al situațiilor post-conflictuale, în care tronează neîncrederea, sentimentul de umilire, gustul tragic al înfrângerii sau cel necontrolat al victoriei, nesiguranța și teama sau, dimpotrivă, lipsa de măsură și exagerarea. În acest spațiu de falie, tot ce se face, tot ce se întreprinde trebuie să se bazeze pe acest principiu al construcției dinamice, al construcției perfectibile, uneori în sensul sacrificiului meșterului

Manole, dar în care predomină dorința de a face ceva, de a construi, într-o dimensiune de nouă stabilitate și minim confort, un nou sistem de relații, un nou areal, o nouă bază de plecare în efortul vieții.

Impunerea pare a fi un imperativ, nu un principiu. Există însă și un principiu al impunerii, în sensul lăpușnean al noțiunii: *dacă voi nu mă vreți, eu vă vreau*. Este vorba de o voință în cunoștință de cauză, de impunerea, sub presiunea timpului și a prevenirii reizbucnirii situațiilor conflictuale, a unor reguli și a unor norme de conduită. Bombardamentele americane asupra Iugoslaviei au pus capăt – cel puțin pe moment – situației conflictuale violente din Kosovo, creând un minim de condiții pentru rezolvarea negociată a diferendului. De asemenea, războiul din Golf din martie a pus capăt regimului dictatorial al lui Saddam Hussein, deși nu a dus la rezolvare completă a conflictului. Mai mult, s-a dovedit că situația de criză a proliferat, că instabilitatea și acțiunile antiamericane persistă, că războiul de gherilă continuă, în pofida situațiilor extrem de grele cu care se confruntă populația, economia, viața socială. Impunerea este un act voluntar. El nu se poate manifesta însă cu succes decât în cadrul unui mediu favorabil, care să permită un spirit constructiv. Oricum, impunerea presupune și asumarea unor riscuri, care țin fie de riposta celui care nu acceptă normele respective, fie de posibilitatea generării unor efecte greu de controlat și de gestionat. Deși principiul impunerii este unul dintre cele mai simple, totdeauna efectele sunt greu de anticipat și, mai ales, de controlat. Cu toate acestea, principiul impunerii pătrunde tot mai mult în practica internațională, nu doar ca drept al forței, ci și ca forță a dreptului.

Principiul perseverenței este și trebuie să fie prezent în orice acțiune. Evident, și în cazul acțiunilor post-conflict, este importată perseverența în realizarea unor măsuri, în îndeplinirea unor scopuri și obiective. La capătul unor acțiuni perseverente, bine chibzuite și conduse cu înțelepciune și îndrăzneală, vin și succesele în rezolvarea problemelor specifice acestor perioade.

Solidaritatea este impusă de specificul situației, de nevoia de a fi alături de cei care suportă greul, de a-i ajuta să-și refacă viața, structurile economice și sociale, încrederea și siguranța. Principiul solidarității este esențial în acțiunile post-conflict, întrucât foarte mulți oameni au nevoie de ajutor, de înțelegere, de unitate, colaborare și compasiune. Acest principiu reprezintă, într-un fel, sfârșitul confruntării, al ostilității și trecerea la o nouă situație, care este o situație de pace, de reconstrucție, prin colaborare, a mediului de securitate.

Principiul unității este valabil oricând și oriunde, în toate acțiunile și activitățile umane. El rezultă din caracterul social al acțiunii, din nevoia de eficiență, de solidaritate și de calitate. După ce s-a încheiat un război sau un conflict, lumea nu este nici pe departe unitară. Există numeroase reticente, greutatea și lipsurile sporesc neîncrederea și suspiciunea, iar unele cercuri de interese doresc să mențină, în folos propriu, o astfel de stare. În Angola, spre exemplu, cercuri de afaceri din mediul traficantilor de petrol și de diamante, mențin cu orice preț o stare conflictuală, de război între grupări rivale, tocmai pentru ca autoritățile și ordinea de drept să nu le facă probleme în derularea afacerilor ilegale. Încercările misiunilor UNAVEM de a opri conflictul și a reinstitui, după peste 30 de ani de războaie și conflicte, ordinea de drept, pace și liniștea, au eșuat tocmai datorită, pe de o parte lipsei de unitate între aceste acțiuni și cele ale autorității și populației majoritate și, pe de altă parte, datorită forței și unității de acțiune a marilor cercuri de interese care au distrus, în beneficiul propriu, această țară denumită cândva perla Africii Australe.

Realizarea unității forțelor care au misiunea de a acționa în zonă pentru lichidarea urmărilor conflictului și refacerea mediului de securitate este un lucru absolut necesar, dar nu și suficient. Trebuie realizată unitatea tuturor forțelor și structurilor care doresc lichidarea urmărilor conflictului și trecerea la normalitate, inclusiv a celor locale. Pentru acest lucru nu există proceduri standard, sau, oricum, procedurile existente stabilesc doar principiile, cadrele, regulile și limitele. În rest, totul este o construcție bazată pe cunoaștere, bună intenție, fermitate, acuratețe, sinceritate și sensibilitate.

NESECRET

Războiul și conflictul lasă urme adânci, răni greu de vindecat. Este afectată economia, este afectat sistemul educațional, sunt afectate administrație, instituțiile sociale și de cultură, este afectată viața oamenilor. De aceea, forțele care se află în zonă cu misiunea de a menține pacea și a ajuta populația și administrația să intre în normalitate, nu pot să nu dovedească sensibilitate la suferințele și nevoile oamenilor, **compasiune** și **solicitudine**. Aceste principii nu se exprimă, ci pur și simplu se aplică.

CONCLUZII ȘI PROPUNERI

1. Deși lupta armată este o componentă a războiului, principiile războiului nu sunt aceleași cu cele ale luptei armate. Ele au o sferă mai largă de cuprindere și se constituie în repere fundamentale, persistente și flexibile în pregătirea și ducerea războiului, ca fenomen social complex, cu multiple determinări, existent din toate timpurile și pentru toate timpurile.

2. Principiile războiului sunt, deopotrivă, de natură obiectivă, întrucât materializează legi ale acestui tip de conflict, de fenomen social grav, dar și de natură subiectivă, în sensul că fiecare mare decident politic și fiecare mare comandant au un anumit stil în selectarea și aplicarea acestor principii, în ierarhizarea priorităților, în alegerea și folosirea strategiilor. În Antichitatea lui Sun Tzî, predomina arta înșelăciunii, a inducerii în eroare, a evitării, pe cât posibil, a confruntărilor directe, care erau mari consumatoare de vieți omenești și de alte resurse, în favoarea negocierilor, a impunerii și acceptării, a creării faptului împlinit. În primul și în cel de al doilea război mondial au predominat principiile dominanței strategice, ale mobilizării resurselor, ale coaliției și surprinderii strategice, îndeosebi în componenta lor tehnologică, în timp ce în teatre s-au manifestat cu pregnanță principiile manevrei, ale manevrei strategice globale, de mare amploare, și de teatru, cu mari unități mobile, ale manevrei maritime și pe verticală, ale unității de acțiune, ale economiei forțelor și mijloacelor, ale masivității și acțiunilor rapide. În prezent, războiul devine din ce în ce mai mult un mijloc de prevenire a războiului, de menținere sau de impunere a păcii, de securitate și stabilitate, de eradicare a amenințărilor și primejdiilor pe care le exercită forțele care se opune democrației și progresului.

3. Principiile războiului rezultă, în general din politica și doctrina războiului și sunt principii de confruntare violentă. Ele definesc fizionomia și configurația războiului, dau consistență și coerență politicii de ansamblu cu privire la utilizarea războiului, justifică și fundamentează acțiunile militare și de altă natură. Dacă legile războiului sunt, în general, puține, principiile le particularizează, le dau conținut și consistență strategică și tactică. Ele sunt transparente la semnificație, au deci o oarecare generalitate, reunesc obiectivul și subiectivul în planul acțiunii. Cu alte cuvinte, există principii generale ale războiului, dar există și principii ale unuia sau altuia dintre comandanți, dintre statele majore, dintre entitățile militare care se confruntă.

4. Superioritatea principiilor duce la superioritatea acțiunilor. Există principii pe care le întâlnim în toate timpurile și în aproape toate tipurile de războaie. Există însă și principii specifice epocilor istorice, tipurilor de războaie, dependente de condițiile concrete, de calitatea forțelor, de scopurile și obiectivele politicii care hotărăște războiul și ale războiului ca atare. Superioritatea principiilor are, în toate timpurile, un suport de valori culturale și civilizaționale, deci economice, sociale, informaționale și militare. Totdeauna, interesul (deci și politica) ce are ca suport valoarea a fost superior interesului care nu are un astfel de suport, ci se bazează pe hazard, pe impuls.

5. Identificarea, din universul campaniilor militare, războaielor și confruntărilor armate sau de altă natură, a legilor și principiilor care au guvernat și guvernează războiul și lupta armată ajută la transferul de înțelepciune, contribuie la calitatea reflecției strategice (foarte importantă în formarea și consolidarea gândirii militare, îndeosebi în învățământul militar, dar

și în practica statelor majore și comandamentelor), la stabilirea unei grile corespunzătoare de criterii în evaluarea situației și în elaborarea deciziei politico-militare și strategice.

6. Noul război, exprimat, la ora actuală, prin războiul bazat pe rețea, prin războiul împotriva terorismului, precum și prin numeroase alte forme ale războiului continuu (războiul informațional, războiul mediatic, războiul psihologic, războiul economic, războiul geofizic etc.), este caracterizat de principii dinamice, prin care se afirmă strategiile de alianță, cele ale marilor entități cu roluri și funcții geostrategice, ale organismelor internaționale și cele ale viitoarelor centre de putere.

7. Înalta tehnologie, tehnologia informației, noile sisteme de arme, cercetările asupra ionosferei, asupra cosmosului, asupra mediului marin și asupra fenomenelor meteorologice creează condiții pentru supravegherea mediului, pentru extinderea spațiului de confruntare și, în consecință, pentru configurarea unor noi tipuri de confruntare, bazate pe noile principii ale dominanței cosmice și informaționale, riposteii instantanee, acțiunii în rețea, reducerii pierderilor și efectelor colaterale și protecției populației, instituțiilor și valorilor.

8. NATO și Uniunea Europeană, atât prin inițiativa capacităților de apărare (DCA), cât și prin cea a capacităților și rolurilor, prin constituirea Forței de Răspuns a NATO și Forței de Reacție Rapidă a Uniunii Europene, vizează, potrivit actualului concept strategic al Alianței și Politicii europene comune de securitate și apărare (PECSA), materializarea unor principii cum ar fi: riposta imediată, prevenția, descurajarea, intervenția rapidă, eficiența, logistica integrată, autosustenabilitatea gestionarea situațiilor post-conflict și generarea oportună a forței. Se constată, în strategia NATO și în cea a Uniunii Europene, aplicarea consecventă a principiului compatibilității (identității) structurilor de pace cu cele de război, a principiului acțiunii continue, a principiului rapide și a principiului acțiunii speciale.

9. Monitorizarea, studierea și evaluarea, o dată cu alți parametri, și a modului de aplicare, în diferite situații (crize, război, conflicte, situații post-conflict), a legilor și principiilor războiului nu este o activitate în sine. Ea ajută, în sistemul de învățământ militar la formarea unei culturi strategice și la actualizarea continuă a actului învățării. În același timp, monitorizarea și evaluarea modului cum sunt aplicate legile și principiile luptei armate contribuie la crearea aceluși suport teoretic și practic care asigură optimizarea deciziei politice și politico-militare, la configurarea realistă și modelarea adecvată a războiului viitor și luptei armate.

10. Având în vedere faptul că legile și principiile se regăsesc mai ales în teoria războiului și a luptei armate, în strategiile generative și, într-o formă dinamică în cele operaționale, sunt necesare metodologii adecvate pentru studierea continuă a evoluției conceptelor și teoriilor științei militare în campaniile post-Război Rece, evaluarea dinamicii legităților și principiilor în strategiile operaționale ale Alianței, dar și în cele ale războiului terorist și în proliferarea amenințărilor clasice și asimetrice.

11. Ciberspațiul, rețelele Internet, sistemele C4ISR asigură aplicare principiului dominanței globale informaționale și strategice, dar nu exclud apariție proliferarea unor vulnerabili de tip nou, care se cer acoperite prin flexibilitate strategică și capacitatea de reacție complexă și instantanee. Ca atare, aplicarea principiului flexibilității, la nivel strategic și tactic, a principiului fermității și a celui al prevenției cere un analiză temeinică, o evaluare permanentă și, pe această bază, elaborarea unor prognoze cât mai realiste.

NESECRET

12. Noile războaie – războiul continuu, războiul geofizic, războiul bazat pe rețea, războiul cibernetic, precum și diversele forme ale războiului continuu – războiul economic, războiul informațional, războiul psihologic, războiul mediatic, războiul genetic – își au principiile lor specifice, definite pe complexitatea și dinamica excepțională a acțiunilor, pe flexibilitate, reacție rapidă de răspuns, descurajare și prevenție. Este necesară continuarea analizei și prognozei noilor configurații ale spațiului de confruntare, noilor fizionomii ale legilor și principiilor războiului viitorului și luptei armate.

ÎN LOC DE ÎNCHEIERE

Mileniile de artă militară arată că războiul a fost mereu și va fi totdeauna război, că principiile lui sunt un fel de repere care, în cele din urmă, justifică sau infirmă niște interese, indiferent cine, când, cum, unde și cu ce îl va duce.

Războiul este un fenomen de natură socială, așa cum viscolul, uraganul, cutremurul, trăsnetul sunt fenomene ale naturii fizice. Rezultă că, atâta vreme cât va exista societate, vor exista și războaie. Timp de peste zece milenii, ele au fost asemănătoare, prin principii, prin caracterul distructiv, și totuși diferite, prin amploare, tehnică, tactică, strategie. Nu știm exact cum vor fi mâine, dar știm precis că vor fi și mâine. În ele și prin ele, omul-războinic a creat arta militară.

Arta militară este o artă a creației pentru distrugere, a construcției spațiului fizic, moral și virtual de confruntare armată, în termeni de onoare, glorie, vitejie, virtute și demnitate. În fapt, nu este decât o artă a unui tip de construcție și reconstrucție socială, între onoare și umilință, între glorie și înfrângere, între eroism și lașitate, între adevăr și înșelăciune, între franchețe și viclenie, între viețuire, supraviețuire și moarte. De aceea, istoria artei militare nu este și nu poate fi doar o simplă înșiruire de războaie și bătălii. Ea este disponibilitate și capacitate de a elabora un proiect și o construcție a războiului, a războiului ca dat și ca fapt, de a crea, desfășura și susține acțiunea militară, în concordanță cu celelalte acțiuni ale omului-social. Ea rezultă din complexul și complicatul proces al frontierei, și nu doar dintr-o vocație războinică, așa cum se sugerează adeseori.

Trecând selectiv în revistă realismul, constructivismul și dramatismul multelor milenii de artă militară, în care legile, obiceiurile, principiile și intuițiile au creat valori perene, trăiești un sentiment de măreție și micime, de grandoare și umilință, de adeziune și revoltă, de curaj și teamă. Războiul face parte din viața noastră. Acesta este adevărul. Chiar dacă nu-l vedem și nu-l înțelegem decât uneori. L-am primit, când ne-am născut, și îl vom preda mai departe, când va veni timpul să trecem în istorie.

Poate că singurul adevăr care rezultă din lungul nostru drum pe cărările războiului, ale artei militare a tuturor timpurilor este acela că războiul face parte din viața noastră, ca tot ceea ce este individual și social, omenesc și neomenesc, dumnezeiesc și diabolic în ființa pământeană înzestrată cu miracolul gândului. Ne războim în fiecare zi. Învingem și suntem învinși în fiecare zi. Cucerim și pierdem. Înaintăm și ne retragem. Facem, la fiecare pas, planuri, elaborăm strategii. Respectăm, aplicăm, elaborăm și încălcăm principii. Viața noastră este o strategie continuă, o strategie integrală, o mică strategie a unui mare război continuu...

BIBLIOGRAFIE

1. Van Creveld Martin, *Les Transformations de la guerre*, Paris, Éditions du Rocher, 1998
2. Van Creveld Martin, *Technology and War. From 2000 BC to the Present*, New York-Londres, The Free Press-Collier Macmillan, 1989
3. Holsti Kalevi J., *Peace and War. Armed Conflicts and International Order 1648-1989*, Cambridge, Cambridge University Press, 1991
4. Joxe Alain, *Voyage aux sources de la guerre*, Paris, Presses universitaires de France, Pratiques théoriques, 1991
5. Vasquez John A., *The War Puzzle*, Cambridge, Cambridge University Press, 1993
6. Gallie W.B., *Philosophers of Peace and War*, Cambridge, Cambridge University Press, 1978
7. Paret Peter (ed.), *Makers of Modern Strategy*, Princeton, Princeton University Press, 1985
8. Stahel Albert A., *Klassiker der Strategie. Eine Bewertung*, Zurich, VDF, 1996
9. Wheeler Everett L., "The Modern Legality of Frontinus' Stratagems", *Militär-geschichtliche Mitteilungen*, 1988-1
10. Wheeler Everett L., "The Origins of Military Theory in Ancient Greece and China", *Actes des colloques de la Commission internationale d'histoire militaire*, n° 5, Bucarest, 1980
11. Chagniot Jean, *La Stratégie de l'incertitude. Le chevalier de Folard*, Paris, Éditions du Rocher, L'art de la guerre, 1997
12. Philonenko Alex, "Machiavel et la signification de la guerre", *Études polémologiques*, 2, octobre 1971
13. Aron Raymond, *Penser la guerre. Clausewitz*, Paris, Gallimard, Bibliothèque des sciences humaines, 2 vols, 1976
14. Watts Barry D., *Clausewitzian Friction and Future War*, Washington, National Defense University I.N.S.S., McNair Paper 52, 1996
15. Colson Bruno, *La Culture stratégique américaine. L'influence de Jomini*, Paris, FEDN-Économica, Bibliothèque stratégique, 1993
16. Sainte-Beuve Charles-Augustin, *Le Général Jomini, étude*, Paris, M. Lévy, 1869
17. *Actes du colloque du centenaire de l'École supérieure de Guerre*, Paris, 1976
18. *De Crécy à Mohacs. Guerre et art militaire au bas Moyen Âge (1346-1526)*, Actes du colloque international, Vienne, Heeresdruckerei, 1997
19. Prestwich Michael, *Armies and Warfare in the Middle Ages*, New Haven-Londres, Yale University Press, 1996
20. Schmidtchen Volker, *Kriegswesen im späten Mittelalter. Technik, Taktik, Theorie*, Weinheim, VCH-Acta humaniora, 1990
21. Bülow Dietrich von, *L'esprit du système de guerre moderne*, Paris, Chez Magimel, Anselin et Pochard, 1801
22. Machiavel Nicolas, *Oeuvres complètes*, Paris, Gallimard, Bibliothèque de la Pléiade, 1952
23. Centre d'études d'histoire de la défense, *Nouveaux regards sur la guerre de Trente Ans*, Paris, ADDIM, 1999
24. Chandler David G., *The Campaigns of Napoleon*, New York, Macmillan, 1966
25. Chandler David, *The Art of Warfare in the Age of Marlborough*, New York, Hippocrene, 1976
26. Coutau-Bégarie Hervé, "L'Ancien Régime militaire : un modèle de guerre limitée", *Stratégique*, 54, 1992-2
27. Showalter Dennis E., *The Wars of Frederick the Great*, Londres-New York, Longman, 1996
28. Bernhardi (général von), *La Guerre aujourd'hui*, Paris, Librairie militaire Chapelot, 1913

NESECRET

29. Berthaut (général), *Principes de stratégie*, Paris, Librairie militaire Dumaine, 1881
30. Blume (colonel), *Stratégie*, Paris, Librairie militaire Baudoin, 1884
31. Gilbert Georges, *Essais de critique militaire*, Paris, Librairie de la Nouvelle Revue, 1890
32. Goltz Colmar von der (baron), *De la conduite de la guerre*, Paris, Westhausser, 2e éd., 1900
33. Henry R. (colonel), *L'Esprit de la guerre moderne d'après les grands capitaines et les philosophes*, Paris-Nancy, Berger-Levrault, 1894
34. San Miguel Evaristo, *Elementos del Arte de la Guerra*, Madrid, Ministerio de Defensa, 1990
35. Schlieffen Alfred von (Généralfeldmaréchal), *Cannae*, Berlin, E.S. Mittler, 3e éd., 1936
36. Kessel Eberhard, *Moltke*, Stuttgart, Koehler, 1957
37. Lindemann Thomas, "L'idéologie de l'offensive dans le plan Schlieffen", *Stratégique*, 69, 1998-1
38. Luvaas Jay, *The Military Legacy of the Civil War. The European Inheritance*, Chicago, Chicago University Press, 1959
39. Partridge M.S., *Military Planning for the Defense of the United Kingdom 1814-1870*, New York, 1989
40. Addington Larry H., *The Blitzkrieg Era and the German General Staff, 1865-1941*, New Brunswick, Rutgers University Press, 1971
41. Barnett Correlli, *The Audit of War. The Illusion on Reality of Britain as a Great Nation*, Londres, Macmillan, 1986
42. Bauer Eddy (major), *La Guerre des blindés. Les opérations de la Seconde Guerre mondiale sur les fronts d'Europe et d'Afrique*, Lausanne, Payot, 1947
43. Bouvart (commandant), *Les Leçons de la guerre*, Paris, Pierre Masson, 1920
44. Bru Alain, *Évolution des matériels d'armements, 1939-1945*, Paris-Caen, Économica-Mémorial, 1990
45. Burne A.H., *Art of War on Land*, 1944
46. "La campagne d'Alsace hiver 1944-hiver 1945", *Guerres mondiales et conflits contemporains*, 166, avril 1992
47. Campbell John P., *Dieppe Revisited : A Documentary Investigation*, Londres, Frank Cass, 1994
48. Fioravanzo (amiral), "Grande strategia", *Nuova Antologia*, 1er juillet 1940
49. Fœrtsch Herman, *The Art of Modern Warfare*, New York, Veritas Press, 1940
50. French David, *British Strategy and War Aims 1914-1916*, Londres, Allen and Unwin, 1986
51. French David, *The Strategy of the Lloyd George Coalition 1916-1918*, Oxford, The Clarendon Press, 1995
52. Frieser Karl-Heinz, *Blitzkrieg-Legende. Der Westfeldzug 1940*, Munich, Oldenbourg, 1995
53. Gambiez F. (général) et Suire M. (colonel), *Histoire de la Première Guerre mondiale*, Paris, Fayard, 2 vols, 1968
54. Gaulle Charles De (colonel), *Vers l'armée de métier*, Paris, Berger-Levrault, 1934
55. Johnson Hubert C., *Breakthrough ! Tactics, Technology and the Search for Victory on the Western Front in World War I*, Novato, Presidio Press, 1994
56. Keegan John, *La Deuxième Guerre mondiale*, Paris, Perrin, 1989
57. Lepick Olivier, *La Grande guerre chimique 1914-1918*, Paris, Presses universitaires de France, Histoires, 1998
58. Liddell Hart Basil H., *Histoire de la Seconde Guerre mondiale*, Paris, Fayard, 1976
59. Liddle Peter H. (ed.), *Passchendaele in Perspective. The Third Battle of Ypres*, Londres, Leo Cooper, 1997

NESECRET

60. Lukacs John, *La dernière guerre européenne. Septembre 1939-Décembre 1941*, Paris, Fayard 1977
61. Mannerheim (maréchal), *Mémoires*, Paris, Plon, 1961
62. Manstein Erich von (maréchal), *Victoires perdues*, Paris, Plon, 1958
63. Messenger Charles, *The Blitzkrieg Story*, New York, Scribner, 1976
64. Miller Edward S., *War Plan Orange. The US Strategy to Defeat Japan, 1897-1945*, Annapolis, Naval Institute Press, 1991
65. Millett Allan R. et Murray Williamson (eds), *Military Effectiveness*, 3 vols, I. *The First World War*, II. *The Interwar Period*, III. *The Second World War*, Boston, Allen & Unwin, 1988
66. Weigley Russel F., *Eisenhower's Lieutenants. The Campaign of France and Germany 1944-1945*, Bloomington, Indiana University Press, 1991
67. Winter Denis, *Haig's Command. A Reassessment*, Londres, Viking, 1991
68. Copel (général), *Vaincre la guerre*, Paris, Lieu commun, 1984
69. Debré Michel, "Défense de l'Europe et sécurité en Europe", *Revue de défense nationale*, décembre 1972
70. Decup Sabine Marie, *France-Angleterre. Les relations militaires de 1945 à 1962*, Paris, ISC-Économica, Hautes Études militaires 10, 1998
71. Deibel Terry L. et Gaddis John Lewis (eds), *Containment. Concept and Policy*, Washington, National Defense University Press, 1986
72. Rose François de, *Contre la stratégie des Curiaces*, Paris, Julliard, Commentaire, 1983
73. Rosecrance Richard (ed.), *The Future of the International Strategic System*, Londres-san Francisco, Chandler, 1972
74. Stern Ellen P. (ed.), *The Limits of Military Intervention*, Londres, Sage Publications, 1977
75. Trachtenberg Marc, *History and Strategy*, Princeton, Princeton University Press, Princeton Studies in International History and Politics, 1991
76. Vaïsse Maurice (dir.), *L'Europe et la crise de Cuba*, Paris, Armand Colin, 1993
77. Wells Samuel F., "Sounding the Tocsin : NSC 68 and the Soviet Threat", *International Security*, automne 1979
78. Delpech Thérèse, *La Guerre parfaite*, Paris, Flammarion, 1998
79. Friedman Norman, *Desert Victory. The War for Kuwait*, Annapolis, Naval Institute Press, 1991
80. Géré François, *Demain, la guerre. Une visite guidée*, Paris, Calmann-Lévy, 1997
81. Goldstein Frank L. (ed.), *Psychological Operations. Principles and Case Studies*, Maxwell, Air University Press, 1996
82. Gray Chris Habler, *Postmodern War. The New Politics of Conflict*, Londres, Routledge, 1997
83. Hastings Max & Jenkins Simon, *The Battle for the Falklands*, Londres, Michael Joseph, 1983
84. Khalizad Zalmay et Lesser Ian O. (eds), *Sources of Conflict in the 21st century. regional Futures and U.S. Strategy*, Santa Monica, RAND Corporation, 1998
85. Langendorf Jean-Jacques, *Le Bouclier et la tempête. Aspects militaires de la guerre du golfe*, Genève, Georg, Stratégie et réalité, 1995
86. Martre Henri et Chamussy Nicolas, *Technologies et armes futures*, Paris, Cahiers de la Fondation pour les Études de Défense, hors-série 1, 1997
87. Odom William E. (lieutenant-général), *America's Military Revolution. Strategy and Structure after the Cold War*, Washington, The American University Press, 1993
88. Poirier Lucien, *La Crise des fondements*, Paris, ISC-Économica, Bibliothèque stratégique, 1994
89. Rice Edward E., *Wars of the Third Kind. Conflict in Underdeveloped Countries*, Berkeley-Londres, University of California Press, 1988

NESECRET

90. Ryan Henry et Peatree C. Edward, "Military Theory and Information Warfare", *Parameters*, automne 1998
91. Thual François, *Les conflits identitaires*, Paris, Ellipses, 1996
92. Toffler Alvin et Toffler Heidi, *Guerre et contre-guerre : survivre à l'aube du XXIe siècle*, Paris, Fayard, 1994
93. US Army, *US Army Field Manual 100-5. Fighting Future Wars*, New York, Brassey's, 1994
94. Connaughton R., *Military Intervention in the 1990s. a New Logic of War*, London, Routledge, 1992
95. Pugh Michael (ed.), *Maritime Security and Peacekeeping. A Framework for United Nations Operations*, Manchester-New York, Manchester University Press, 1994
96. Saint Germain Paul-Ivan de, "Le maintien de la paix : des opérations d'un nouveau type", *Défense nationale*, janvier 1997
97. Zartman I.W. (ed.), *Elusive Peace. Negotiating an End to Civil Wars*, Washington, Brookings, 1995
98. Betts Richard K. (ed.), *Cruise Missiles. Technology, Strategy, Politics*, Washington, Brookings, 1981
99. Betts Richard K., *Nuclear Blackmail and Nuclear Balance*, Washington, Brookings, 1987
100. Blair Bruce G., *Strategic Command and Control : Redefining the Nuclear Threat*, Washington, Brookings, 1985
101. Blair Bruce G., *The Logic of Accidental Nuclear War*, Washington, Brookings, 1993
102. Blair Bruce G., *Global Zero Alert for Nuclear Forces*, Washington, Brookings, 1995
103. Bracken Paul, *The Command and Control of Nuclear Forces*, New Haven-Londres, Yale University Press, 1983
104. Garcin Thierry, *L'Avenir de l'arme nucléaire*, Paris-Bruxelles, LGDJ-Bruylant, 1995
105. Glaser Charles L., *Analyzing Strategic Nuclear Policy*, Princeton, Princeton University Press, 1990
106. Gray Colin S., "Nuclear Strategy : The Case for a Theory of Victory", *International Security*, 1979, vara
107. Harknett Richard J., "Information Warfare and Deterrence", *Parameters*, 1996
108. Heuser Beatrice, NATO, *Britain, France and the FRG : Nuclear Strategies and Forces for Europe 1949-2000*, New York, St Martin's Press, 1997
109. Posen Barry R., *Inadvertent Escalation*, Ithaca-Londres, Cornell University Press, 1991
110. Brodie Bernard (dir.), *La Guerre nucléaire. Quatorze essais sur la nouvelle stratégie américaine*, Paris, Stock, 1965
111. David S. Alberts, John J. Garstka, Frederick P. Stein, *Network Centric Warfare. Developing and Leveraging Information Superiority*, ed. A- II-a, februarie, 2000
112. Gordon R. Sullivan et James M. Dubik, *Land Warfare in the 21st Century*, Strategic Studies Institute
113. *The Battlefield of the Future - 21st Century Warfare Issues*, Air University, (<http://www.cdsar.af.mil/battle.bftoc.html>) Jeffrey McKittrick, James Blackwell, Fred Littlepage, Georges Kraus, Richard Blanchfield et Dale Hill
114. Committee Reports, *Commission des sciences et des technologies, La révolution dans les affaires militaires*, Rapport Special, M. Lothar Ibrügger (Allemagne), Rapporteur General, Novembre 1998
115. *La Révolution dans les affaires militaires et la "course aux capacités"*, de Sa'da Bédar, English version : <http://www.unog.ch/unidir/e-dfl-4.html>
116. Revista *Impact strategic*, nr. 4-5, 2002
117. <http://www.usni.org/Proceedings/Articles98/PROcebrowski.htm>, *Network-Centric Warfare: Its Origin and Future* By Vice Admiral Arthur K. Cebrowski, U.S. Navy, and John J. Garstka

NESECRET

118. Robert K. Akerman, *Military Crystal Ball Portends Network Centric Supremacy*, revista Signal, 2001
119. <http://www.USArmy>, Cap. Ludovic Monnerat, *Testând prima sa divizie digitalizată U.S. Army pune bazele concrete ale luptei moderne*
120. *** *Istoria militară a poporului român*, 7 vol., Editura Militară, București, 1988
121. *** *Curs de istoria artei militare*, 4 volume, Academia Militară, București, 1990
122. Fukuyama, F., *Sfârșitul istoriei și ultimul om*, Editura Paideia
123. Grupul de lucru pentru revizuirea fundamentală a „Structurii de Forțe 2007“, *Metodologie* (ghid orientativ de lucru), București, 2003
124. General de brigadă prof. univ. dr. Constantin Onișor, *Arta strategică a securității și integrării europene*, Editura A -92, 2002
125. General Vasile Paul, *Războiul secolului al XXI-lea*, Editura Militară, 1998
126. General de brigadă (r) dr. Gheorghe Văduva, *Strategia acțiunilor rapide*, Editura AISM, București, 2003
127. COSTE, Philippe, „Malouines, les protégés de Maggie“, *L'express*, (1er septembre 1989)
DAVID, Catherine. „Londres : l'honneur au bout du monde“, *Le Nouvel Observateur*, no 914, (15 mai 1982)
128. PAUCOT, Jean et Dominique David, „Après les Malouines“, *Projet*, no 169, (novembre 1982)
129. ARSENIE, V., Cornățeanu M., *Desfășurarea strategică*, Editura Militară, București, 1990
130. ARSENIE V, *Doctrina strategică militară actuală*, G.M.R. nr. 4/1995
131. ARSENIE, V., Cornățeanu M., *Desfășurarea strategică*, Editura Militară, București 1990
132. SICHITIU I, *Elemente de strategie*, Editura Cartea Românească, 1936
133. TOMESCU, M., *Știința militară și doctrina militară*, 1937
134. GROZEA Tr., *Tendințe, orientări, controverse în strategiile militare contemporane*, Editura Militară, București, 1991
135. FRUNZETI, T., *Tipuri de războaie în epoca contemporană*, Editura A.I.S.M., București, 1996
136. GEANTĂ I., *Apărarea totală – concept doctrinar al Elveției*, Editura A.I.S.M., București 1995
137. CHIRIȚESCU, C. *Istoria războiului pentru întregirea României*, Editura Militară, București, 1988
138. 170 MARIN, Gh., *Manevra strategică*, Editura Militară, București, 1982
139. OLTEANU C., *Coaliții politico-militare. Privire istorică*, Editura Fundației „România de mâine“, București, 1996
140. *** *Concepte ale strategiilor militare contemporane*, Editura Militară, București, 1988
141. *** *Actualitatea strategiei*, Editura Sitech, Craiova, 1998
142. *** *Războiul spațial*, Editura O:I:D:, București, 1986
143. LAUNAY, J., *Mari decizii ale celui de al doilea război mondial*, vol. 1-2, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1988
144. Centrul de Studii Strategice de Securitate, *Strategia integrală*, București, 2003
145. ȘUȚA, I., *Conducerea trupelor în războiul de apărare*, Editura Militară, București, 1978
146. SCIPOR, I., *Războiul din Golf*, Editura A.I.S.M., București, 1991
147. ȚEPELEA, I., *1919. O campanie pentru liniștirea Europei*, Cluj, 1995
148. CIOBANU, N., ZODIAN, V. ... *Enciclopedia primului război mondial*, Editura Teora, București, 2000.
149. B. Bender, "USAF seeks air-dropped non-lethal weapons", *Jane's Defense Weekly*, 24.3.1999

NESECRET

150. C. M. Brinkley, "Groups Consider Field Applications For Human Zapper", *Defense News*, 30.07.2001
151. Collet, "Des armes non létales pour quelle stratégie ?", *Revue militaire suisse*, n° 10, 1999
152. D. Eshel, "Israel investigates non-lethal options", *Jane's Intelligence Review*, September 2001
153. R. Haug, "Armes non létales. Armes et moyens dits "non mortels" : aspects liés à la politique de maîtrise des armements", *Bulletin SIT*, 1/1999
154. "Il punto sullo sviluppo dei sistemi d'arma non letali", *Rivista italiana difesa*, septembre 1999
155. Lavarini, *Vaincre sans tuer - du silex aux armes non létales*, Paris, Stock, 1997
156. N. Lewer, S. Schofield, *Non-Lethal Weapons : A Fatal Attraction ? Military Strategies and Technologies for 21st Century Conflict*, Londres, Zed Books, 1997
157. N. Lewer, S. Schofield, "Non-Lethal Weapons for UN Military Operations", *International Peacekeeping*, vol. 4, 1997
158. L. Mampaey, "Les armes létales : une nouvelle course aux armements", in: *Les Etats-Unis s'en vont-ils en guerre ?*, M. Schmitz, éd., Bruxelles, Groupe de recherche et d'information sur la paix et la sécurité/Complexe, 2000
159. Mulholland, "Laser Device May Provide U.S. Military Nonlethal Option", *Defense News*, 1999.